

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐπιμέλεια
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδακτῶρων τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 24

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΑΚΚΑΒΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ
ΑΥΤΩΝ
2. ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛΕΑΖΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΑΚΚΑΒΑΙΟΥΣ
3. ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ Α'—Ζ'

Εισαγωγή—Μετάφρασις—Σκόλια
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ
Κείμενον: B. Montfalcon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Αἱ ὁμιλίαι εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Περὶ τῆς γνησιότητος τῆς τρίτης ἠγέρθησαν ἐξ ἀρχῆς ἀμφιβολίαι ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς αὐτομίας τῆς καὶ τῆς διαφορᾶς ἑσῶς. Εἰσιάζεται ὁμοῦς εἰς πρόκειται περὶ τῆς γνησιότητος ὁμιλίας τοῦ Χρυσόστομου, ἣ ὅποια ἔχει ἀπολεσθῆ καὶ τῆς ὁποίας ἀπόστασιμα ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς εἰς τὸ 1^{ον} Βιβλίον περὶ εἰκότων, μὴ ὑπάρχον εἰς ἀδελφίαν τῶν τριῶν τούτων ὁμιλιῶν. Αἱ ὁμιλίαι ἐξεφωνήθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων, τὴν 1ην Ἀδριανῶν.

Ἦλικόν διὰ τὰς ὁμιλίας ἀναλαί ὁ ἱερός Πατήρ ἀπὸ τὸ Δ^{ον} Βασιλείων, εἰς τὸ ὅποσον εὐρίσκειται ἡ διήγησις περὶ τῶν Μακκαβαίων. Ἡ πρώτη ὁμιλία ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὴν μητέρα τῶν ἑπτὰ παιδῶν. Ὁ Χρυσόστομος περιγράφει μὲ τὴν λεπρότητα καὶ τὴν γάρον, ἣ ὅποια πάντοτε τὸν διακρίνει, ὄμμα πρὸς ὄμμα τὸ φοβερόν μαρτύριον τῆς μητέρας ἣ ὅποια παρηγορήθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τὸ τέλος τὰ μαρτύρια καὶ τὸν θάνατον τῶν παιδῶν τῆς. Εἰς τὸ μαρτύριον, τὸ ὅποσον ὑπέφερον ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυνάτου γυναικείας φροσῆς τῆς καὶ ἐξ αἰτίας τῆς μητρότητος ἀντιπαροσθῆται ὁ Χρυσόστομος τὸ ἀδελφάντινον ψυχικόν τῆς φρόνημα. Δὲν ἔβλεπε τὰ μαρτύρια τῶν παιδῶν τῆς, λέγει ὁ Χρυσόστομος, ἀλλὰ ἔβλεπε νὰ πύκνουνται δι' αὐτὰ οἱ στέφανοι τῆς δικαιοσύνης. Δὲν ἔβλεπε τὰς πλευρὰς τῶν νὰ τρυπῶνται, ἀλλὰ ἔβλεπε νὰ κτείνονται δι' αὐτὰ σκεπὰ εἰς τὸν παράδεισον. Δὲν ἔβλεπε τοὺς ὄχλους, οἱ ὅποιοι τὰ εἶχον περικυκλῶσαι, ἀλλὰ ἔβλεπε νὰ πετοῦν γύρω τῶν ἀγγέλων. Ἐληγμόνησε τὰς ὁδοὺς τοῦ κοινοῦ, ἔφεύρασε τὴν φρόσιν, ἣ ὅποια συνήθως νικᾷ καὶ αὐτὰ ἀπόμῃ τὰ θῆρας. Μὲ τέτοιους λόγους ἐγκωμιάζει ὁ ἱερός Πατήρ εἰς τὴν πρώτην ὁμιλίαν του τὸ φρόνημα τῆς μητέρας καὶ προτρέπει τοὺς πιστοὺς νὰ μιμηθοῦν τὸ παράδειγμα τῆς.

Εἰς τὴν δευτέραν ὁμιλίαν ὁ Χρυσόστομος ἐγκωμιάζει κυρίως τὸ φρόνημα τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἰδιαίτερος τοῦ τελευταίου. Ἡ ἀνδρεία καὶ τὸ ἀγαθὸν ψυχικὸν φρόνημα τοῦ νεανίου ὁ ὅπολος δὲν ἐκείνη ἀπὸ τὰ μαρτύρια τῶν ἀδελφῶν του, ἀλλὰ ἔκριψε μόνος τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ μαρτύριον, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς μητέρας, ἣ ὅποια μὲ τοὺς λόγους τῆς οὐκ νὰ τὸν ἐσπείρῃ εἰς τὸ μαρτύριον, καταλαμβάνουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὁμιλίας αὐτῆς.

Γραμματεὺς Συντάξις
Ἱεροῦς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΟΤΗΣ
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀκαρινῶν

Οι όμοιοι και η περιγραφή του Χρισστόμου φέρουν έμφως εις τους όφθαλμούς μας ζωντανόν τόν μαρτύριον των αδελφών και της μητρός, ώσάν να ήμεθα παρόντες εις αυτό. Τό απόσπασμα τίσις της πρώτης όμιλίας αναφέρεται επίσης εις δια τή πρόσωπα του μαρτύριου μέ ιδιαίτερον έμφωσι εις τόν μαρτύριον του γέροντος Έλεάζαρου και της μητρός των επί τή Μακακαβαίων.

2. Η όμιλία εις τόν Έλεάζαρον και τούς Μακακαβαίους έφερωθή κατά την παραμονή της εορτής των Μακακαβαίων εις την Αντιόχειαν, ύστερα από όμιλιαν κάποιου άλλου «σφύραπρωθυτέρου», προφανώς του επισκόπου. Είναι δέ μάλλον απολογητικού παρά εγκωμιαστικού χαρακτήρος, αλλά αυτή αυτή η απολογία άκριβώς συνιστά τόν εγκώμιον. Ο ύμνος ό Χρισστόμος αναφέρεται εις τόν απολογητικόν της χαρακτήρα όταν λέγει: «Ας αφήσωμεν έμεις τή εγκώμιον διά την αριστην ήμεραν. Σήμερα δέ θα διαρθώσωμεν τούς υπό διαγοπίστους εις τών αδελφών μας...». Ο ιερός Πατήρ θέλει να δείξη εις τούς χριστιανούς, οι οποίοι έπηρεάζομενοι από τούς εχθρούς της Έκκλησίας ισχυρίζοντο ότι οι Μακακαβαίαι δέν έμαρτύρησαν διά τόν Χριστόν αλλά διά τόν Νόμον και, όπως έλεγαν χαρακτηριστικά φημιόντοι, «διά χείρεια κρέατα». ότι η θυσία των Μακακαβαίων προσεφέρθη εις τόν Χριστόν, και επομένως... Έκακώς ημιόνοται ούτοι ως άγιοι και μάρτυρες του χριστιανισμού. να έπιδεικνύει δέ αυτό χρησιμοποιών μαρτυρίας της Αγίας Γραφής από... όποιαις καταφαίνεται ότι ό Χριστός είναι εκείνος ό όποιος έδωκε τόν Νόμον και έπομένως οι μαρτυρήσαντες διά τόν Νόμον έμαρτύρησαν διά τόν Χριστόν. Τό μεγαλύτερον μέρος της περί τούτου επιχειρηματολογίας του άντλεί ό ιερός Πατήρ από τόν ήγαπημένον του άπόστολον τόν Παύλον. Η χρυσή του τρώσσα, στρογγυλή εις τούς λόγους του Παύλου ανυψώνεται εις τής γραμμάς της έξάρσεις και κατορθώνει να συναρπάξη, να γοητευθή, να πείσθη. Παρουσιάζει ό Χρισστόμος την προεδρευτικότητα της Αποκαλύψεως και την μετάθεσιν από τή γραμμα του Νόμου εις τή Πνεύμα και αποδεικνύει ότι άμφοτέρα, Παλαιά και Καινή Διαθήκη είναι έργον του Χριστού. Έις τή έμφωσι δίδει εις την όπεροχήν και την τελειότητα του Πνεύματος της Καινής, έγαντι του γραμμάτος του Νόμου. Καταλείπει δέ την όμιλιαν του επαναλαμβάνει εις τούς πιστούς την πεποιθήσιν του ότι ό Έλεάζαρος και ό χορός των Μακακαβαίων έμαρτύρησαν διά τόν Χριστόν και τούς προτρέπει να μετάσχον χωρίς άμφιβολίας εις την προς τιμήν των θεοπισθίστων εορτήν.

3. Αί όμιλίες εις τόν Άπόστολον Παύλον έφερωθήσαν εις την Αντιόχειαν. Ως συνάγεται δέ εκ του λόγου εις τής Καλώνδας («Πρόην γούν ήμιν εγκωμιάζοντων τόν μακάριον Παύλον...») φημιόνται τολλάχιστον προσηγγήσαν του λόγου τούτου. Κατά τής απολογητικής του TIMEMONT ό λόγος εις τής Καλώνδας έφερω-

νήθη τόν Ιανουάριον του έτους 387. Αί όμιλίες αυτές αποσκοπών την κοινήν των εγκωμιαστικόν όμιλιών του Χρισστόμου. Ο διάκονος Άνικνός, ό όποιος κατά τή έτη 415-419 τής μετέφρασεν εις την λατινικήν, έπίστευεν ότι μέ αυτές ό Χρισστόμος δέν εγκωμιάζει έπίως τόν Παύλον, άλλ' ότι τόν άνωσθη τρόπον τινά από τόν τάρον διά να θέσση πάλιν έν ύπόδειγμα χριστιανικής τελειότητας.

Ο Χρισστόμος εις τής όμιλίας αυτές χρησιμοποιοει και τονίζει τα πλέον έξουθενητικά και ταπεινά διά τόν Παύλον στοιχεία, διά να δείξη έν συνεχεί, τή μέγεθος της χάριτος και την δύναμιν της φυγής του Παύλου. Ο λόγος του ήγεί εις τή αυτάς μας πότε άπαλός και γαλήνιος άν χείρι και πότε λυγρός και γρήγορος άν όρημητικός άνεμος. Τών αίσθανόμαστα άν ώλλωσον... έλλωσσα που χαίθειαι μέ έπιπλό κυματάκι αλλά και που άρπίζει όρημηλή και άτίθασση. Έρωτήσεις που κτυπούν άν μαστίζοντα και... γούν μέ δύναμιν εις την άρησιν, μέχρις ότου έλθη μέ όρημη, πλημμυρίδος ή θ έ σ ι ς να παρσώρη και να συντρέψη μέ τή πέρασά της τή πάντα. Πότε κυλή άν ήμερον ρυάκι και πότε μέ την όρημη ροδερού χυμάρρου ύστερα από κατακλυσμαίων βροχήν. Και μέ δια αυτά αναδεικνύεται και εγκωμιάζεται ό Παύλος, ό ήγαπημένος του Χρισστόμου άπόστολος. Η κάθε λέξις του Χρισστόμου κάνει την λάμψιν που αναδίδει ή προσωπικότης του Παύλου άκόμη πιο λαμπράν και αποδεικνύει ότι άκόμη και γεγονότα από την ζωή του, τα όποια φαίνονται έλιγότερον λαμπρά ή ένίοτε και σκεπαινά, δέν είναι τίποτε άλλο παρά μέ άκόμη μορφή της άρετης του.

Ας ήσωμεν έμεις ενάλτικώτερα κάθε μίαν από τής όμιλίας αυτές διά να ζήσωμεν και ήμεεις, όπως συμβαίνει μέ τόν ιερόν Πατέρα, μαζί μέ τόν Παύλον, να κατακνήσωμεν τής προσπάθειας και την πορείαν του προς την τελειότητα και να έφρανοθώμεν από τή έγκώμιον της άρετης του, τή φηραιότερα Ισως από όσα έλέγησαν ή έγράφησαν ποτέ.

Εις την άρχήν της πρώτης του όμιλίας ό Χρισστόμος έμφωσι τόν έστακμόν του να προχωρήση εις τόν εγκωμιασμόν του Παύλου. Τόν ύπερνική έμεις μέ την σάψιν ότι άκόμη και όταν ήτηθη κανείς εις την προσπάθειαν του να άντιεξέλθη εις εγκώμιον άνώτερα τών δυνάμεών του, ή ήτη του είναι λαμπρότερα από μυριάς άλλας νίκας. Έν συνεχεία δέ διά να δείξη ότι ό Παύλος συγκρινόμενος διας μαζί τής άρετης των δικαίων, και μάλιστα εις τόν ύπέριστον βαθμόν, τόν συγκρίνει μέ τούς έπαρκεστέρους δικαίους της Παλαιής Διαθήκης. Ο Άβελ έχαρακτηρίσθη δικαίος διότι προσέφερε άπλώς θυσίαν εις τόν Θεόν, ενώ ό Παύλος προσέφερε καθημερινήν θυσίαν τόν έαυτόν του. Ο Νώε ήτο δικαίος, αλλά μέ την κειστών του έσωσε μένον τόν έαυτόν του και

τά παιδιά του, ἐνθ' ὃ Παῦλος περιέλαβεν ἕλον τὸν κόσμον εἰς τὴν κηδεύον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ καὶ σπουδαιότερον, τὸν μεταμόρφωσεν. «Βασίτην», λέγει χαρακτηριστικῶς ὁ Χριστότομος, «περιέλαβε κόσμον καὶ τὸν ἄφηκε νὰ ὄγῃ πάλιν κόσμον... ἐνθ' αὐτῶς (ὁ Παῦλος) ἐδόθη λύκος καὶ τοὺς ἑκατὸ πρόβατα. Ἐδόθη γερσάκια καὶ κραιπνοκράκας καὶ τὰ ἔκανε περιστέρια...». Ὁ Ἀβραάμ μὲ τὴν θυσίαν τοῦ υἱοῦ του καὶ τῆς ἄλλας του ἀρετῶν, ὁ Ἰσαάκ μὲ τὴν ἀνεξιμνησίαν του, ὁ Ἰακώβ μὲ τὴν ὑπομονὴν του, ὁ Ἰωὴδ μὲ τὰς τόσας ἀρετὰς του, ὁ Μωϋσῆς μὲ τοὺς ἀγῶνας του καὶ τὴν πίστην τοῦ ἔθνους του, ὁ Ἠλίας μὲ τὸν ἐνθερμὸν ζῆλον του καὶ ὁ Πέτρος μὲ τὴν ἀκατακτῆτον ζωὴν του καὶ τὸ πάθος του πρὸ τοῦ Πράβου — ἅπαν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ προφῆται τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μὲ λίγα λόγια — δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συγκριθοῦν μὲ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀρετῶν τοῦ Παύλου. Ἀκόμη καὶ τοὺς ἀσωμάτους ἀγγέλους ἐπέπεσαν ὁ Παῦλος, διότι ἐνθ' ἔξοσε εἰς τὴν γῆν εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὑψίστον σημεῖον τῆς προσημίας καὶ τῆς ὑπακοῆς, διὰ τὴν ὁποίαν κυρίως διακρίνονται οἱ ἄγγελοι.

Εἰς τὴν δεύτεραν ἐπιπέσει ὁ Χριστότομος τονίζει ὅτι ὁ Παῦλος ἀνεβείχθη ὡς ἀνεβείχθη ἐνθ' ἦτο ἄνθρωπος ὅπως καὶ ἡμεῖς καὶ ἐνθ' ἔξοσε εἰς τὴν ἰδίαν μὲ ἡμᾶς γῆν καὶ ἀπὸ τοῦς ἴδιους νόμους καὶ τῆς ἴδιας συνθήκης. Ὁ Παῦλος ἐποδύθηκε καὶ ἐφάρμαξε τὴν ἀρετὴν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τὴν ἀποφεύγουν ἐπιζητούντες τὴν κακίαν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἐφοβετο καὶ ἀπέφυγεν ἦτο τὸ νὰ εἶδη ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν Θεοῦ. Ἰστέραςτος πάθος καὶ σιωπῆς του ἦτο τὸ νὰ μείνῃ κοντὰ εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ πειθιστικὸς συλλογισμὸς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν ἦτο εἰς αὐτὸν ἀγαθόν, ἐνθ' αὐτὸν ἦτο κατὰ τι ἀντίθετον πρὸς αὐτόν. Ἡ φυγὴ του ἦτο πολυτιμότερα ἀπὸ χρυσίου καὶ λαμπρότερα ἀπὸ ἀδάμαντα. Τοῦ ἀνεβίχθη ἢ φώλιασε ἐπιπέσει τῆς οἰκουμένης καὶ ἀνεβείχθη ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους καὶ εἰς αὐτό.

Εἰς τὴν τρίτην ἐπιπέσει ὁ ἱερὸς Πατὴρ τὴν θερμὴν ἀγάπην τοῦ Παύλου πρὸς πάντας, ἀκόμη καὶ πρὸς ἐχθρούς οἱ ὅποιοι τὸν ἐπολεμοῦσαν καὶ προπαθούσαν μὲ κατὰ μέσον νὰ τὸν φονεύσου. Ἐναμα τὰ πάντα διὰ τὴν αἰσθησὶν τοῦς θημάτων του. Προσπαθούσε νὰ εὖρη δι' αὐτοὺς θεολογίας διὰ τὴν αἰσθησὶν ἀπὸ τὴν φροδερὰν θεῖαν κωρυβίαν. Μετεχειρίζετο κάθε μέσον διὰ τὴν μεταστρέψιν τοῦς ἀμαρτωλοῦς καὶ προσέφερεν ἄλλας του τῆς δυνάμεις, πνευματικὰς καὶ σωματικὰς, διὰ τὴν ὑπερηκόνησιν τοῦς ἔχοντας ἀνάγκην. Ἐγγράφην ἐπιστολὰς δι' ἐν καὶ μόνον πρόσωπον (βίους τὴν πρὸς Φιλίππων διὰ τὸν Ὀνύφιμον) καὶ δὲν ὑπελόγησε τίποτε προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σωτηρίαν αἰουδήπου. Ἡ ἀγάπη του ἦτο πρὸς ὅλην τὴν ἀπὸ φρεσὶ καὶ τὴν ἀγάπην ἐχαρακτηρίζεν ὡς τὴν μωτέρα ἑλπίαν τῶν ἀρετῶν.

Εἰς τὴν τετάρτην ἐπιπέσει ὁ Χριστότομος ἀρχίζει τὸ ἐρωτήριον

του μὲ τὴν ἐξέτασιν τῆς τυφλώσεως τοῦ Παύλου κατὰ τὴν συνηθὴν τῆς κλήσεώς του. Ὁ Παῦλος ἐπεβίβη, διὰ τὴν ἀνοίξου ἐν συνεχείῃ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀπὸ τὴν τυφλώσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισματο προηγουμένως. Παρακολούθησε τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἔδρασε θαύματα, χωρὶς νὰ δεδωκεται τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ἐξ αἰτίας τοῦ τυφλοῦ ζῆλου του διὰ τὸν Νόμον. Μᾶλλον ἔδρασε ἀπὸ τῶν οὐρανῶν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀπερρέσθη ὁ Χριστότομος μὲ ἀπολογητικὴν ἀπάντησιν πρὸς τοὺς ἀμαρτωλοῦς τὴν κλήσιν τοῦ Παύλου καὶ ζῆλοντας σημεῖα, καὶ λέγει ὅτι εἶσι οἱ ἔχοντας καλοπροαίρετον ψυχὴν καλοῦνται ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, ἐνθ' ὁ διαστραμμένως καὶ ἐν ἀκρίβει ἀποῦσαν φωνὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν δὲν ἠμποροῦν νὰ ὁδηγηθοῦν εἰς τὴν σωτηρίαν. Σημεῖα καὶ τέρατα εἶδαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευσαν. Σημεῖα καὶ τέρατα ἔχουν γίνεαι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, λέγει ὁ ἱερὸς Πατὴρ, καὶ ἡμῶς πολλοὶ δὲν ὁδηγοῦνται ἀπ' αὐτὰ εἰς τὴν εὐαγγελίαν. Μαρτυροῦν τῶν ἄλλων ἐρωτᾷ ἐν ὑπερβολῇ μεγαλύτερον σημεῖον ἀπὸ τὸ εἶναι ἕνας ἐσωτερικῶς θανατοῦμένος ἀγαθὸς μὲ τὸ ἐξουσιαστικότερον εἶδος θανάτου, ἔχει κατακτήσει τὴν οἰκουμένην καὶ ὁ σταυρὸς, τὸ σύμβολον τῆς κατακτῆσεως, ἔχει γίνεαι πρόσωπον κατὰ τῶν δαιμόνων καὶ ἀμβολοῦν διέξω. Μὲ ἀπαράμειλλον δυνάμειν καὶ χάριτι κωνορτοκτικῆς τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιπέλων καὶ ἀποδεικνύει ἀπὸ τὰ γεγονότα τὴν δυνάμειν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὅποιος ἐπένευσε καὶ ἐχάρησε τὸν δυνάμειν εἰς τὸν Παῦλον. Πῶς ἄλλως θὰ ἠμποροῦσαν ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀγορῆς νὰ φθάσῃ εἰς τοιοῦτον ἕως σοφίας καὶ νὰ ποιῆσι ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην; Παρὰ τὰ φυσικὰ ἐμπόδια καὶ παρὰ τὰς δυσκολίας τῆς ὁποίας ἀντιματώμενοι καὶ τοὺς προμαρτῶν καὶ παροχῶν ἀντιπέλων, καταβῆσαν ὁ Παῦλος νὰ ὑπερηκόνησιν καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν οἰκουμένην. Αὐτὸ ποῦ συνέβη, λέγει ὁ ἱερὸς Πατὴρ, «εἶναι οὐκ νὰ ἐξοστράτευε μὲ λαχουράτην δυνάμειν ὁ ἀποκρῶν καὶ νὰ μὴ καταβῆσαν νὰ νικήσῃ τοὺς βαρβάρους, νὰ ἤρατο δὲ μετὰ κάποιος πτωχὸς καὶ μόνος καὶ χωρὶς ἡμῶν καὶ χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇ ἀπόντων νὰ ἔκτανεν ἑαυτὸν τὸ ὅποιον δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κῆρουν οἱ ἄλλοι ὕστερα ἀπὸ μακρὰν προπαρασκευασίαν καὶ μὲ πολλὰ ἔπλα». Ἐν συνεχείῃ ἀναφέρει ὁ Χριστότομος ἕνα ἀκόμη ἀξιοθαύμαστον τρόπον κηρύτματος τοῦ Παύλου, τὸ κήρυγμα διὰ τῶν ἐχθρῶν του, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν ἐξοστράτευσιν περισσότερον τὸν Νόμον ἐνοχλοῦν του διέβησαν οἱ ἴδιοι τὸ κήρυγμα του! Ἡ πίστις εἶχε φέρει μεγάλην ἀνωστάτωσην καὶ τὴν ἀνακρασίαν τῶν κρατοῦντων καὶ οἱ πέντες, Ἰουδαῖοι καὶ ἔθνη, ἐπολεμοῦσαν τὸν κήρυγμα. Παρ' ἅπαν αὐτὰ ἦμας ἑαυτὸς καταβῆσαν νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν. Κανείς καὶ τίποτε δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀντιστάσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν φλόγα τοῦ Παύλου. Ὅπως ὅταν ἀναταλῇ ὁ ἥλιος λαμπρύνει τὰ πάντα καὶ διώχνει τὸ σκότος, ἔτσι καὶ μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου ἐξηραίνετο τὸ σκότος τῆς εἰδωλολατρίας ἀπὸ τὴν

γην. Οι αντίπαλοι του διέθεταν τρομερά όπλα, σοφίαν, ρητορείαν, δύναμιν, πλοστον, αλλά δεν κατώρθωσαν να κάνουν τίποτε. Ένω αυτός με μόνον όπλον την αλήθειαν ευερίωσε την γην.

Ο πέμπτος λόγος αρχίζει με την αντίκρουσιν της κατηγορίας ότι το θνητόν σώμα αποτελεί εμπόδιον εις την άρετήν. Ο Παύλος, ανεδείχθη όλος ανεδείχθη άκριβώς έαυτή ήτο θνητός. Η θνητότης δεν τον ήμπούσε καθόλου. Με αυτήν ανεδείχθη όχι μόνον ίσος αλλά και άνωτερος από τας άσωμάτους δυνάμεις. Είς αυτά συνετέλεσαν ή προθυμία και ο ζήλος του. Συνεδύαζε τά πλέον άνηθητα πράγματα και μεταχειρίζετο τά πάντα κατά τον καλύτερον τρόπον διά να επιτύχη την σωτηρίαν των πολλών. Ήγάτα και περιεφρόνει ταυτοχρόνως την παρούσαν ζωήν. Έφάρετο ως Ίουδαίος ή ως Έθναός, έτήρει ή παρέδρασε τον Νόμον αναλόγως προς τον σκοπόν τον όποιον έπέδιωσε. Όπως ο ιατρός μεταχειρίζεται οικιλίας μεθόδους διά να θεραπεύση, έτσι και ο Παύλος μεταχειρίζετο τά πιο άνήθητα πράγματα. Απέφευγε τους κινδύνους αλλά και τους έπαθειμας με ζήλον, έταπεινόετο αλλά και έταυχάτο. Είχε κάθε λόγον να καυχώθη, αλλά έταπεινόετο. Μεταχειρίζετο με τόσην σοφίαν τά άνήθητα πράγματα και επιτύχωνε τό μέτρον εις όλα, εις τρόπον ώστε με όλα να διδάσκη και να παιδαγωγή και να επιτηχεύη πάντοτε. «Εταν βριζέ και εταν έπανοδός, εταν άπιστρέφετο και έθεράσκευεν, εταν υπερηφανέετο και εταν εδειχέτο μετρίωφρον, εταν έταυχάτο και εταν έταλάνηζε τον έαυτόν του».

Είς τόν έκτον λόγον ο Χρυσόστομος πλέκει τό εγκώμιον του Παύλου από γεγονότα που παρείχαν εις πολλούς άφορμιάς προς κατηγορίας. Ποία είναι αυτά; Τό ότι έφοδύθη πάντοτε τας πληγάς. Τοίτο όμως αποτελεί τό πιο όψηλόν δείγμα της άρετης του, διότι δείχνει ότι ενώ ύπέκειτο εις τας ίδιαις με ήμάς αδυναμίαις ανεδείχθη διάξιος των άσωμάτων άγγέλων. Σημασίαν έχει ο ζήλος και ή προαίρεσίς του με τά όποια ένίκησε και ξεπέρασε την ανθρωπίνην φύσιν. Έφοδύθη κάποτε και τον θάνατον, αλλά παρά τούτα έπέδωκε να άποθάνη διά τον Χριστόν διότι ή προαίρεσίς του ήτο ίσχυροτέρα από την φύσιν. Με αυτά άποδεικνύεται ότι ο Παύλος είχε την ίδίαν με ήμάς φύσιν και μέγ βοηθεί να πιστεύσωμεν ότι και ήμεις με την βοήθειαν της χάριτος δυναμάθε να τον μιμηθώμεν. Κάποτε κατηρόθη τον χαλκοκροτόν Άλέξανδρον και ύπερημένους άλλους, άλλοτε δέ άπέκοψεν από την Έκκλησίαν της Κορίνθου εκείνον ο όποιος είχε πορνείσει και είπεν εις τον άρχιερέα «τύπειν σε μέλλει; ο θεός, τοίχε κεκοινωμένα». Επίσης είχε διώξει από κοντά του τον Ίουάννην (Μάρκον), πράγμα τό όποιον έβιθε λαέως προς κατηγορίαν. Όλα όμως αυτά άντι να αποτελεθν κατηγορίας είναι έπαινοι και άναδεικνύουν λαμπροτέρων την προσωπικότητα του Παύλου, ο όποιος έγνωρίζε τί έπραξε

να πράξη κάθε φοράν και τό έπραξε την κατάλληλον στιγμήν και όποιος άκριβώς έχρειάζετο. Αιούμη και ή όργή του, εταν έζεβλήονετο, έπέφερε καλύτερα αποτελόματα από την άκαιρον επιείκειαν άλλων.

Ο έβδομος, τέλος, λόγος αρχίζει με μίαν προτροπή προς τους πιστούς, όπως προειπαντήσουν τον Παύλον ως σημειοφόρον του βασιλέως Χριστού, ο όποιος άντι συμβόλων βασιλικών βαστάζει τον σταυρόν, τό σύμβολον του μαρτυρίου του. Έν συνεχεία δέ έζαίρει τον ζήλον του Παύλου και την αγάτην του προς τον Χριστόν ως και τας όπολοίτους άρετάς του. Ίδιαιτέρως εξυμνείται ή προθυμία του να πλεύση εις την Ρώμην, ο ζήλος του διά τους συνανθρώπους του κατά την διάρκειαν του ταξείδιου και τό θάρρος και ή επιμονή του διά τό κήρυγμα εις την Ρώμην και την Ισπανίαν. Είς αυτάς δέ τας ζήλου του αυτός είχε συνεργόν την θείαν χάριν, ή οποία και τό κακή άπόδη μετέστρεψε προς όφελος του κήρυγματος.

ΝΙΚ. Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΑΚΚΑΒΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

1. 422 Β Πόσον λαμπρή και δόξαρχη είναι δι' ἡμᾶς σήμερον ἡ πόλις, καὶ ἡ σημερινὴ ἡμέρα ἢ πῶς λαμπρὴ δόξαρχου τοῦ ἔτους, διὰ ἐπειδὴ τυχὸν ὁ ἥλιος στέλνει σήμερον πῶς λαμπρὰς ἀπὸ τοῦ συνήθους τὰς ἀκτῖνας τοῦ εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ φῶς τῶν ἁγίων μαρτύρων, πῶς λαμπρὸν ἀπὸ ἀστρατῆν, ἔχει καταφαντοῦσι δόξαρχον τὴν πόλιν. Διότι οὗτοι εἶναι λαμπρότεροι ἀπὸ μυριάς ἡλίου καὶ πῶς φαίνεται ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἀστέρος. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν μᾶς φαίνεται σήμερον πῶς ὠραία ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἡ γῆ. Μὴ μὲν ἀναφέρεις τὴν σκόνην, μὴν ὑπολογίσῃς τὴν στάκτην, ὅτε τὰ ὄψα τὰ ὅψα ἔχουν διαλυθῆ μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ ἀνοιξὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως διὰ τὴν ἔξοχὴν καὶ τὸς ἀκολουθῆ ἢ δόξαρχου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχουν ἐντός των 623 Α τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν τοὺς περιβάλλῃ ἢ δόξα τοῦ οὐρανοῦ φωτός. Δὲν πέμπει ὁ ἡλιακὸς δίσκος εἰς τὴν γῆν τέτοιας ἀκτῖνας, ὅτις εἶναι αἱ λάμψεις καὶ αἱ ἀστραταὶ αἱ ὅσας ἐκπέδον ἀπὸ τὰ σώματα τούτων καὶ τυφλάνουν τὸν διάβολον. Διότι ὅσας αἱ λησταὶ καὶ οἱ τυρφαρκοὶ, ὅταν ἴδουν κάποιον βασιλικὸν δῖπλον, θάρακα, ἀσπίδα καὶ κράνος καὶ λάμπουν δόξαρχα βουτηγμένα εἰς τὸν χρυσόν, ἀπομακρύνονται ἀμέσως καὶ δὲν πολυμῶν ὅτε καὶ ἐγγίσουν ἀλλὰ ὅτε καὶ τὴν πλησάσων, ἐπειδὴ διαβλέπουν μεγάλον κίνδυνον, ἂν πολυμῶσιν καὶ κάρουν κατὰ τέτοια, ἔτσι καὶ οἱ δαίμονες, αἱ πραγματικαὶ λησταὶ, ὅταν ἴδουν σώματα μαρτύρων φεύγουν δραματικῶς καὶ ἀπομακρύνονται πάραυτα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει Β διὰ ἐπειδὴ βλέπουν τὴν προηγουμένην φύσιν των, τὴν θνητὴν, ἀλλὰ τὴν μυστικὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὅσας φέρουν. Διότι τὰ ὄψα αὐτὰ δὲν τὰ ἔχει ἐνδύθῃ ὅτε ἄγγελος ὅτε ἀρχάγγελος ὅτε κομμία ἄλλη κτιστὴ δόξαρχη, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς τῶν ἀγγέλων. Καὶ ὅσας ὁ Παῦλος ἐπὶ ἀνάξῃ λέγων· ἐπὶ δοκιμῇ ζητεῖτε τοῦ ἐν ἡμῶν λαλοῦντος Χριστοῦ;» (Β' Κορ. 13, 3), ἔτσι καὶ οὗτοι ἡμποροῦν τὴν φω-

νάζουν και να λέγουν: Μήπως ζητείτε απόδειξιν του Χριστού ο οποίος ήγωνίσθη δι' ημών;

Είναι άξια τιμής τα σώματα επειδή δέδεχθησαν πληγές προς χάριν του κυρίου των και φέρουν τα σημάδια του μαρτυρίου των δια των Χριστών. Και όπως ο βασιλικός στέφανος, που είναι διασημμένος εις όλας τας πλευράς με διαφόρους πολυτίμους λίθους, C εκπέμπει διαφόρους λάμψεις, έτσι και τα σώματα των αγίων μαρτύρων κατάστακτα με τα τραύματα που έλαβαν χάριν του Χριστού ώσυν με πολυτίμους λίθους, φαίνονται πολυτιμότερα και άριστερα από κάθε βασιλικόν διάδημα.

Οι συνήθειες λοιπόν οργανιστά των αγώνων, όταν οργανώνουν αγώνας, νομίζουν ότι η πιο μεγάλη τιμή είναι το να κατορθώσουν να φέρουν εις τους αγώνας και εις τα σκάμματα νέους και σφριγηλούς αθλητάς, εις τρόπον ώστε με την ρωμαλεότητα των σωματιών των να προδηλώσουν τον θαυμασμό των θεατών, πριν από τας επεδείξεις της πάλης. Έδώ όμως δεν συμβαίνει το ίδιο, αλλά το εντελώς αντίθετον, διότι ο Χριστός δεν οργανώνει αγώνια όμοιον με των Ισικών των, αλλά αγώνια φοβερόν και τρομερόν. D Έδώ δεν διεξάγεται πάλη ανθρώπων προς ανθρώπους, αλλά μάχη ανθρώπων προς δαίμονας. Eπειδή λοιπόν ο αγών, τον οποίον έχει επομάσει δι' ημάς ο Χριστός, είναι τέτοιος, δεν ώδήγησεν εις αυτόν νέους και σφριγηλούς αθλητάς, αλλά εντελώς ανώριμους έρφήτους και μαζί με αυτούς ένα γέροντα, τον Έλεάζαρον, και έκτος αυτών μίαν ηλικιωμένην γυναίκα, την μητέρα των εφήβων.¹

Τι να σημαίνει τάχα τούτο, Κύριε; Όδηγείς εις τα αγωνίσματα και εις τα σκάμματα ανθρώπους με ακατάλληλον ηλικίαν; Ποιος έχει ακούσει ποτέ να αγωνίζεται γυναίκα ή οποία εύρισκεται εις τέτοιον γήρας; Κανείς. Έγώ όμως, λέγει, το παράδοξον αυτό και νέον, το οποίον δεν έχει ακούσει κανείς ποτέ μέχρι τώρα, θα το αποδείξω δυνατόν με τα έργα τούτων. E Διότι εγώ δεν είμαι τέτοιος αγωνοθέτης ώστε να

1. Η διήγησις του μαρτυρίου των επτά αδελφών Μακκαβαίων, της μητρος των και του Έλεάζαρου εναρτάει εις το δ' Βασιλειών 5, 1-17, 28. Όσοι άνθρωποι μάλλον ήμεις εις τον κόλον των Μακκαβαίων παρερχόμενοι από τον κόλον των Καταβών = ελεθών, ο οποίος ήγχαλσθη να διασταλεί και κατά τούς χρόνους του Άντιόχου δ' του Έπιφανούς. Οι Καταβών (Καταβών) διακρίνοντα από τους Μακκαβαίους κατά το ότι ήταν κληρονομήματα θεοκρατικά ήμας και απεικονίζον την αρχαιαυτήν ανεταρτοσύνη και την απετηρήν τήρησιν του Νόμου, μη άνταρραμένοι δια την πολιτείαν. Οι επτά Μακκαβαίοι τιμούνται από την Έκκλησίαν ως μαρτύροις την 1ην Αβγουστου, επειδή ήμαρτύρησαν δια την πίστιν εις τον ένα και αληθινόν Θεόν.

αφήνω τα πάντα εις τας ικανότητας των αγωνιζομένων, αλλά παραστέκομαι εις αυτούς και τους βοηθά, απλώνω εις τους αθλητάς μου κείρα βοηθείας και τα περισσότερα από εκείνα που επιτυγχάνουν φεβλονται εις την προστασίαν μου.

"Όταν λοιπόν ήδη γυναίκα τρομαγμένην, γηρασμένην, ή οποία χρειάζεται ράβδον, να εισέρχεται εις τον αγώνα και να καταλύη την μαρίαν του τυράννου, να νική άουωρότους 24 A δυνάμεις, να νική με εύκολίαν τον διάβολον και να τον ραπίξη με πολλήν έξουσίαν εις το πρόσαιπον, θαύμασε την χάριν του οργανιστού του αγώνος και νοούσε εκπληξιν δια την δύναμιν του Χριστού. Δεν είναι σφριγηλοί κατά το σώμα οι αθλητάί, αλλά είναι σφριγηλοί κατά την πίστιν. Η φύσις των είναι αδύνατος, αλλά ή χάρις ή οποία τους έχει ώλεψει είναι ισχυρά. Τα σώματα έχουν παραλύσει από το γήρας, αλλά τα φρονήματα έχουν δυναμώσει από τον πόθον της ευσθεθείας. Ο αγών δεν είναι όρατός. Άς μην εξετάσης επομένως τους αθλητάς έξωτερικώς, αλλά να εισέλθης με τον νοόν εις την ρωμαλεότητα της ψυχής των. Έξέτασε την δύναμιν της πίστεις των δια να μάθης ότι αυτός ο οποίος παλεύει με δαίμονας δεν χρειάζεται να έχη ισχυρόν σώμα ούτε ώριμον B και ακάλληλον ηλικίαν. Άκούη και αν είναι πολύ νέος, ή αν έχη φθάσει εις το τελευταίον στάδιον του γήρατος, όταν έχη ψυχικήν γενναίαν και ρωμαλέαν, δεν τον ήμποδίζει καθόλου ή ηλικία εις τον αγώνα.

2. Και διαπί ήμιλώ δια γέροντα και νέον, όταν και γυναίκες απεδύθησαν εις τους αγώνας αυτούς και έλαβον λοιμ προς στεφάνους; Διότι οι άλλοι αγωνοθέται εξετάζοντες την ηλικίαν, το φύλον και την άξίαν, απαγορεύουν εις τους δούλους, εις τας γυναίκας, εις τους γέροντα και τα μικρά παιδιά να λάβουν μέρος εις τους αγώνας, ενψ έδώ το στάδιον του αγώνος είναι διάπλατα ανοικτόν εις κάθε άξίαν, εις κάθε ηλικίαν και εις τα δύο φύλα, θα να μάθης την ήρωον και άνάσφαρτατον δύναμιν του αγωνοθέτου C και να ήδης να θεοκαίνωνται με τα έργα οι λόγοι εκείνου του άπιστούλου ετα ή δύναμις αυτού εν άσθενεία τελεούται (B' Κορ. 12, 9). Διότι όταν παιδιά και γέροντες κατορθώνουν πράγματα άνώτερα από την φύσιν των, φαίνεται καθαρά από όλα αυτά ή χάρις του Θεού, ο οποίος ενεργεί δι' αυτούς.

Και δια να μάθης ότι αυτή ή άδυναμία των αθλητών, ή έξωτερική έγνωή, κάνει τους στεφάνους των λοιμωρότερους, ήμπος ως φέρωμεν εις το μέσον την πιο άσθενή από όλους αυτούς, την γυναίκα την γηρασμένην, την μητέρα των επτά παιδιών, άρκου άρκωμεν κατά μέρος των γέροντα και τα παιδιά. Διότι οι πόνοι του ταπεινού άποτελοσιν μεγάλο εμπό-

διον διὰ τὸν ἀγῶνα αὐτόν. Τί ὄζει; λοιπὸν νὰ πραιοθαυμάσῃ κανεὶς ἀπ' αὐτήν; Τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως, **Δ** τὴν ἄριστον ἡλικίαν, ἢ τὴν γυναικείαν φύσιν τῆς, ἢ ἡποία ἐπαρτάζεται εὐκόλῃ ἀπὸ τὴν συμπόθειαν; Διότι καὶ αὐτὰ τὰ ἐπιπόδια εἶναι μεγάλα διὰ τὸν ἀγῶνα αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖ τόσο πολλὴν ὑπομονήν. Ἐγὼ δὲ ἔκω νὰ ἀναφέρω καὶ κάτι μεγαλύτερον ἀπὸ αὐτά, μὲ τὸ ὅποιον θὰ ἴδωμεν καὶ τὴν ἀνδρεία τῆς γυναικὸς καὶ ἀλόκληρον τὴν κακουργίαν τοῦ διαδόλου. Τί εἶναι δὲ αὐτό; Παρατήρησε τὴν πονηρίαν τοῦ δδελφοῦ δαίμονος. Δὲν τὴν ἀδύγησε πρώτην εἰς τὸ τόπον τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ ἀδύγησε πρῶτους τοὺς υἱοὺς τῆς. Διὰ ποῖον λόγον; Διὰ νὰ καταρῶσῃ νὰ τῆς ἐπιβληθῇ μὲ εὐκαλίαν, ἀφοῦ μὲ τὰ βασανιστήρια τῶν ἐπιτὰ παιδιῶν θὰ τῆς εἴκε καταδικάσῃ προηγουμένως τὸ φρόνημα, **Ε** θὰ τῆς εἴκεν ἐξασθενήσει τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν καὶ μὲ τὴν θέαν τῶν βασανιστηρίων τῶν παιδιῶν τῆς θὰ τῆς εἴκεν ἐναντλήσει τὴν ἀνοχήν.

Διότι δὲν πρέπει νὰ εἴπῃς ὅτι τὰ παιδιὰ ὑπέφερον τὰ βασανιστήρια, ἀλλὰ νὰ προσέξῃς τοῦτο: "Ὅτι αὐτὴ ὑπέφερε χειρότερος πόνους ἀπὸ τὸ καθένα τῶν **625** **Α** καὶ ἐσφάετο μαζί μὲ τὸ καθένα. Πολλὰς φορές δταν ἦν ἡ μητέρα τὸ παιδί νὰ φλέγεται ἀπὸ ὡν πυρετόν, θὰ ἐπροσηύσῃ νὰ πάθῃ τὸ πάντα διὰ νὰ μεταφερθῇ ἢ φλόγα τῆς ἀσθενείας ἀπὸ τὸ παιδί εἰς τὸν αὐτὸν τῆς. Ἐπίσης αἱ μητέρες νομίζουν ὅτι αἱ συμφοραὶ τῶν παιδιῶν εἶναι πῶ ἀφόρητοι ἀπὸ τὰς ἰδικὰς τῶν. Ἐάν δὲ αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ὅπως καὶ εἶναι, ἡ μητέρα μὲ τὰ βασανιστήρια τῶν παιδιῶν ἐβασανίζετο χειρότερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ μαρτύριόν τῆς ἦτο μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ἰδικόν τῶν. Διότι, δταν μόνον τὸ ἄκουσμα τῆς ἀσθενείας ἐνὸς παιδιοῦ διαταράσῃ **Β** τὰ σπλάγχνα τῆς μητέρας του, τί δὲν θὰ ὑπέφερον ἡ μητέρα αὐτῆ, ἢ ὅποια δὲν ἦκουσε τὰ παθήματα, ἀλλὰ εἶδε μὲ τὰ μάτια τῆς νὰ φωνεῖνται ὅχι ἓνα ἀλλὰ ὀλίγηρος ὁ κορὸς τῶν παιδιῶν τῆς; Πῶς δὲν ἔχασε τὰ λογικά τῆς, ἐνῆ ἔβλεπε τὰ καθένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ φωνεῖται σιγὰ-σιγὰ μὲ διάφορα φωνητὰ βασανιστήρια; Πῶς δὲν ἐρυγεν ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς; Πῶς δὲν ἐσηδῆσεν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν εἰς τὴν φωναν, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον φοβερόν θέαμα;

Διότι εἶχε θεοφίαν ὑψηλὴν φρόνημα, ἀλλὰ ἦτο καὶ μητέρα. Ἀγαπούσε τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἦτο καὶ ἀνθρώπος μὲ σάρκα. Διέθετε προθυμίαν, ἀλλὰ εἶχε καὶ γυναικείαν φύσιν. Καὶ ἂν ἀκόμη ἐφλέγετο **С** ἀπὸ τὸν ζῆλον τῆς εὐσεβείας τὴν καπεῖκεν ὁ δεσμός τῶν πόνων τοῦ τοκετοῦ. Ὅταν ἡμεῖς οἱ ἄνδρες πολλὰς φορές, δταν ἴδωμεν κάποιον κατόδικον νὰ δη-

γῆται διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως μὲ τὸ σκιδνίον εἰς τὸ σπάσιον του καὶ ἐνῆ δὲν ἔχομεν κομιάν σκέπην μαζί του, συγκλονίζομεθα καὶ μόνον ἀπὸ τὴν θέαν του, ἂν καὶ ἔχωμεν λόγους νὰ μὴν πάθωμεν κάτι τέτοιον. τὴν πονηρίαν δηλαδὴ τοῦ καταδίκου, τότε τί θὰ ἔπρεπε νὰ συμβῆ εἰς αὐτήν, ἢ ὅποια δὲν ἔβλεπεν ἓνα κατόδικον νὰ ἀδύγηται πρὸς ἐκτέλεσιν, ἀλλὰ ἐπιτὰ παιδιὰ μαζί εἰς μίαν ἡμέραν νὰ θανατώνονται ὅχι μὲ γρήγορον θάνατον **Δ** ἀλλὰ μὲ ἀργόν καὶ βασανιστικόν τρόπον; Ἀκόμη καὶ ἀπὸ πέτραν ἂν ἦτο κάποιος καὶ τὰ σπλάγχνα του ἦσαν σκληρὰ ὡς διαμάντια, δὲν θὰ ἐπόθαιεν αὐτό, τὸ ὅποιον ἦτο φυσικὸν νὰ πάθῃ γυναῖκα καὶ μητέρα; Σκέψου πῶς θαυμάσιον τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ ἐπειδὴ ἦρε τὸν υἱόν του, τὸν ἔδεσε καὶ τὸν ἔθεσεν ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ τότε θὰ ἀντιληφθῆς ὡς πῶς πῶς εἶναι ἡ ἀνδρεία τῆς γυναικὸς αὐτῆς. Ὅτι πῶσον δυσάρετος, ἀλλὰ ταυτοκόρως καὶ πῶσον εὐχάριστος ἦτο ἡ θεὰ ἐκεῖνη! Καὶ ἦτο μὲν δυσάρετος ἐξ αἰτίας αὐτῶν πῶς ἐγένοντο, εὐχάριστος δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ φρονήματος τῆς γυναικὸς. Διότι δὲν ἔβλεπε τὸ αἷμα πῶς ἔτρεχε, ἀλλὰ ἔβλεπε νὰ πλέκονται οἱ στέφανοι τῆς δικαιοσύνης. Δὲν ἔβλεπε νὰ τρυπῶνται πλευραὶ, ἀλλὰ ἔβλεπε νὰ οικοδομοῦνται οὐράνια σκηνὰ. Δὲν ἔβλεπε τοὺς δημίους, οἱ ὁποῖοι ἐστέκοντο κοντὰ, **Ε** ἀλλὰ ἔβλεπε ἀγγέλους νὰ πετοῦν τριγύρω. Ἐλησμώνησε τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ, ἀνέφησε τὴν φύσιν, δὲν ἔλαθεν ὑπ' ὄφιν τὴν ἡλικίαν. Ἀνέφησε τὴν φύσιν, ἢ ὅποια εἶναι πρᾶγμα τυραννικὸν καὶ ἢ ὅποια νικᾷ συνήθως ἀσκήν καὶ τὰ θηρία. Πολλὰ ἀπὸ τὰ θηρία αὐτὰ, τὰ ὅποια συλλαμβάνονται μὲ δυσκολίαν, συλλαμβάνονται μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης τῶν πρὸς τὰ τέκνα δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄφιν τὴν ἰδικὴν τῶν σπηρίων καὶ πίπτουν ἀφύλακτα εἰς τὰς χεῖρας τῶν κυνηγῶν. Καὶ δὲν ὑπάρκει κανὲν ἔξω τῶν τῶν ἀδύνατον, τὸ ὅποιον νὰ μὴν ὑπερασπίζεται τοὺς ἀπογόνους του. Κανένα τῶσον ἤμερον πῶς νὰ μὴν ἐξαγριώνεται δταν τοῦ παίρνουν τὰ παιδιὰ του.

626 **Α** Αὐτὴν δίκαια, τὴν τυραννικὴν ἐξουσίαν τῆς φύσεως, ἢ ὅποια ὑπάσκει ἔντονος καὶ εἰς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ἔλλαγα ζῶα, τὴν κατενίκησε. Καὶ ὅχι μόνον δὲν ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ τυράννου, ὡστε τοῦ κατεξέσκασε τὸ πρόσωπον, δταν ἔβλεπε τοὺς βλοσυροὺς τῆς νὰ κατασπαράσσονται, ἀλλὰ ἔβλεπε τῶσον ὑψηλὸν φρόνημα, ὡστε νὰ τοῦ προπαρασκευάζῃ καὶ τὴν εὐτυχίαν, καὶ ἐνῆ ἀκόμη ἐβασανίζοντο οἱ προηγουμένοι νὰ προσευμῶνῃ τοὺς ὑπολοίπους νὰ ὑποφέρουν τὰ ἴδια βασανιστήρια.

3. Ἄς τὰ ἀκούσουν αἱ μητέρες αὐτὰ καὶ δε μνηθῶν

τὴν ἀνδρεία τῆς γυναίκος καὶ τὴν φιλοστοργίαν τῆς. Ἔτσι δὲ ἀνατρέφουν τὰ παιδιά των. Β Διότι γνώρισμα τῆς μητρὸς δὲν εἶναι τὸ ὅτι γεννᾷ —αὐτὸ ἀνήκει εἰς τὴν φύσιν— ἀλλὰ ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, διότι αὐτὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέλησίν τῆς. Καὶ διὰ τὸ μᾶλλον ὅτι τὴν μητέρα δὲν τὴν κάνει ἡ γέννησις, ἀλλὰ ἡ καλὴ ἀνατροφή, ἀκούσε τὸν Παῦλον νὰ στεφανώσῃ τὴν κίθραν διὰ τὴν γέννησιν ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνατροφήν των παιδιῶν. Διότι ἀφοῦ εἶπε: «κίθρα καταλεγέσθω μὴ ἕλαστον ἐτῶν ἐξήκοντα γεγονυῖα, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη» (Α' Τιμ. 5, 9-10), προσέθεσε μετὰ τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ κατὰ ἔργα. Τί εἶναι δὲ αὐτό; «Εἰ ἐπισκευάσῃσθε», λέγει. Δὲν εἶπεν: ἂν ἐγέννησε παιδιά, ἀλλὰ ἂν ἀνέθρεψε παιδιά.

Ἀς ἀντιληφθῶμεν λοιπὸν τί ἦτο φυσικὸν νὰ ὑποφέρῃ ἡ γυναῖκα αὐτὴ, ἐὰν θεδαίως θὰ πρέπῃ νὰ τὴν ὀνομάζωμεν γυναῖκα, θὰν ἔβλεπε τὰ δάκτυλα νὰ σπαρταροῦν ἐπὶ τὸν εἰς τὰ κάρβουνα, τὴν κεφαλὴν νὰ ἀπακόπτεται καὶ νὰ πετιέται, τὴν σιδηρᾶν χεῖρα νὰ τοποθετῆται εἰς τὴν κεφαλὴν ἄλλου παιδιοῦ C καὶ νὰ τοῦ θγάξῃ τὸ δέγμα, καὶ αὐτὸν ὁ ὁποῖος τὸ ὑπέφερεν ὅλα αὐτὰ νὰ στέκῃ ἄκωμη καὶ νὰ ἄμילῃ. Πῶς ἦνοιξε τὸ σῶμα; Πῶς ἐκίνησε τὴν γλῶσσαν; Πῶς δὲν ἐπέταξεν ἀπὸ τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ; Πῶς, λέγω ἐγὼ; Δὲν ἔβλεπε πρὸς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἐπαράδειο δὲ ὅλα ὅσα θὰ ἐπακολουθοῦσαν. Ἐν πρῶτοις μόνον ἐφοβεῖτο: μήπως ὁ τύραννος ἐνωθε συμπίθειαν καὶ ἐσταματοῦσε πρῶτως τὸν ἀγῶνα, χωρίζων ἔτσι τὸν κορὸν τῶν παιδιῶν καὶ ἀφίηεν μερικὸς ἀσπερνάτους. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ ἦτο τὸ μόνον τὸ ὅποιον ἐφοβεῖτο, μόνον ποῦ δὲν ἔπαυσε τὸν τελευταῖον μὲ τὰ ἴδια τῆς τὰ κέρια, διὰ τὸν ῥῆγῃ εἰς τὸ κατάνι, χρησιμοποίησα ἀντὶ τῶν χειρῶν τῆς τοὺς λόγους καὶ τὰς συμβουλὰς.

Ἡμεῖς δὲν ἀκούομεν χωρὶς λύπην τὰ ἔξνα κακὰ, ἐνῶ ἐκείνη ἔβλεπε D κισοὺς μόνον τὰ ἴδια τῆς. Αὐτὰ δὲ μὴν τὰ ἀκούομεν ἀπὸ τῆς, ἀλλὰ ὁ καθένας ἀπὸ ὅσας, οἱ ὅποιοι μὲ ἀκούετε, ἄς μεταφέρῃ ὅλα αὐτὰ τὰ τραγικὰ γεγονότα εἰς τὰ ἴδια τὰ παιδιά σου. Ἀς ἀνατυπώσῃ καλὰ εἰς τὸν νοῦν σου τὴν ἀνατημένην μορφήν, ἃς ζωγραφίσῃ ἐντὸς σου τὰ πῶς προσφιλεῖ σου πρόσωπα καὶ ἃς φαντασθῇ ὅτι τὰ βασανιστήρια αὐτὰ συμβαίνουν εἰς αὐτὰ, καὶ τότε θὰ καταλάβῃ καλὰ τὴν συγκλονιστικότητά αὐτῶν ποῦ λέγω. Μᾶλλον δὲ οὕτως ἔστι. Διότι τὰ πάθη τῆς φύσεως δὲν μπορεί νὰ τὰ περιγράψῃ κανεὶς λόγος. Τὰ διδάσκει μόνον ἡ πείρα.

Ταυριάζει νὰ εἰπωμεν εἰς αὐτὴν μετὰ τοὺς στεφάνους τῶν ἐπὶ τῶν παιδιῶν τοὺς λόγους τοῦ προφήτου: «οὐδὲ ἕσται ἔλαϊα κατὰ κερπὸς ἐν τῇ οἰκῇ τοῦ Θεοῦ» (Ψαλμ. 51, 10).

Εἰς μὲν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐνῶ πολλάκις ἔχουν ἀγωνισθῆ κίλιοι ἀθληταί, μόνον ὁ ἓνας παίρνει τὸν στέφανον. Εἰ ἔδω δὲ οἱ ἀθληταὶ ἦσαν ἐπὶ καὶ οἱ ἐπὶ ἐσπεφανώθησαν.

Ποῖον κίθρον μπορείς νὰ μοῦ δεῖξῃς τόσον εὐφορον; Ποῖον κίθρον μὲ τόσον καλοὺς τοκετοὺς; Ποῖους πόνους τοκετοῦ τέτοιοις; Ἡ μητέρα τῶν υἱῶν τοῦ Ζεθουβαίου ἔγινε μητέρα ἀποστόλων, ἀλλὰ μόνον δύο. Δὲν γνωρίζω ὅμως καμμίαν γυναῖκα ποῦ νὰ ἔσχῃ γεννήσει ἐπὶ μάρτυρας καὶ νὰ προσετέθῃ καὶ ἡ ἴδια εἰς αὐτοὺς, ὑπολογισμένη διὰ ἀπλῶς ὅσον μία μάρτυς ἐπὶ πλεόν ἀλλὰ ὅσον καὶ πολλὴ περισσότερον. 427 Α Διότι τὰ παιδιά μὲν ἦσαν ἐπὶ μάρτυρες μόνον. Τὸ σῶμα δὲ τῆς μητρὸς των, προσυθόμενον εἰς τὰ σώματα τούτων, δὲν ἦτο ἐν μόνον σῶμα, ἀλλὰ ἔδειξε δύο φορές περισσότερον ἐπὶ τοὺς ἐπὶ μάρτυρας, ἐπειδὴ καὶ ἐφαρτόρησε παρὶ μὲ τὸν καθένα ἑπὶ αὐτοὺς καὶ ἐπειδὴ τοὺς εἶχε κάνει τέτοιους καὶ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὀλόκληρον ἐκκλησίαν μαρτύρων. Ἐγέννησεν ἐπὶ τὰ παιδιά, καὶ κανένα ἑπὶ αὐτὰ δὲν τὸ ἐγέννησε διὰ τὴν γῆν, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἐγέννησε διὰ τὸν οὐρανόν, ἡ καλύτερον διὰ τὸν βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν μέλλουσαν ζωῆν.

Ὁ μὲν διάβολος λοιπὸν τὴν ὠδήγησε τελευταῖαν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὸν λόγον τὸν ὅποιον ἀνέφερα προηγουμένως, διὰ τὸν ὅτι νὰ τὴν καταβάλλῃ εὐκολώτερα, ἀφοῦ θὰ ἔδεκετο τελευταῖα τὸ μαρτύριον καὶ ἡ δύναμις τῆς θὰ εἶχεν ἐξαντληθῆ ἀπὸ τὴν θέαν τῶν βασανιστηρίων. Διότι, θὰν οἱ ἀνθρώποις πολλάκις φορές, Β ἄλλεποντες νὰ τρέξῃ ἀῖμα, πίνουσι λιπόθυμοι καὶ χρειάζονται πολλὴν φροντίδα διὰ τὴν ἐπανέληθῃ ἡ ψυχὴ εἰς τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον ἐγκαταλείπει ἡ ζωὴ, ἐκείνη ἡ ἀποία ἔβλεπεν ὀλόκληρον ρυακίαν ἀπὸ αἶμα νὰ τρέκουσιν διὰ τὸν ἀγῶνα σῶμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν παιδιῶν τῆς, τί δὲν θὰ ὑπέφερεν! Πόσον δὲν θὰ εἶχε καταπραϊσθῆ ἡ ψυχὴ τῆς! Ὁ μὲν διάβολος λοιπὸν, ὅπως εἶπα καὶ προηγουμένως, τὴν ὠδήγησε τελευταῖαν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐξασθενήσῃ περισσότερο. Ἐγέννησε ὅμως τὸ ἀντίθετον, διότι εἰσπλήθη εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ περισσότερον θάρρος. Ἐξ αἰτίας τοῦτου πράγματος καὶ διατῆ; Ἐπειδὴ δὲν ἐφοβεῖτο πλέον, οὕτως ἐφρόντιζε διὰ τέκνα τὰ ὅποια θὰ ἐγκαταλείποντο ἐδῶ, C μήπως ἐξασθενήσῃ τὸ φρόνημά των καὶ χάσουσιν τοὺς στεφάνους. Ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ εἶχε τοποθετήσει ὅλα εἰς τὸ ασφαλὲς θεσσαυροφυλάκιον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἃς εἶχεν ὀδηγήσει εἰς τοὺς οὐρανίους στεφάνους καὶ εἰς τὰ αἰώνια ἀγαθά, ὀπεδέχτο καὶ ἡ ἴδια εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ μενύλο θάρρος καὶ πολλὴν χαρὰν. Καὶ ὡς τὸν πολυταμῆστον ἄββον κάποιου στεφάνου ἐτοποθέτησε καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς σάρκα εἰς τὸν κορὸν τῶν παιδιῶν καὶ ἀνεχώρησε πρὸς τὸν ἡγεταμῆνον Ἰησοῦν, ἀφοῦ ἄφησεν εἰς

ἡμεῖς πολὺ μεγάλην παρηγορίαν καὶ συμβουλήν, τὴν ἐμπροκίον προτροπὴν νὰ ἀνταμετωπίζωμεν μὲ τόλμην καὶ μὲ ρωμαλέαν ψυχὴν καὶ ὑψηλὸν φρόνημα ὅλα τὰ δεινά. Διότι πᾶς ἄνθρωπος, πᾶσα γυναῖκα, πᾶσις γέρον, πᾶσις νέος D θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τύχῃ συγγνώμης εἰς τὸ ἔξῃς, ἢ θὰ μπορέσῃ νὰ δώσῃ ἀπολογίαν, ἂν φοβηθῆ κινδύνους οἱ ὅποιοι τὸν ἀπειλοῦν διὰ τὸν Χριστόν, ὅταν παρουσιάζεται γυναῖκα εἰς γαμοῦν ἡλικίαν, μητέρα τῶσαν τέκνων, ἢ ὅποια ἠγωνίσθη πρὸ τῆς ἐλευθέρσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἦσαν ἀκόμη κλειστοὶ αἱ πόλοι τοῦ θανάτου καὶ δὲν εἶχαν ἐξαλειφθῆ ἡ ἁμαρτία οὐτε εἶχε νικηθῆ ὁ θάνατος, νὰ ὑπαμένη μὲ τόσῃ προθυμίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ τῶσαν τιμωρίας πρὸς αἰὸν τοῦ Θεοῦ;

Ἀφοῦ τὰ ἀναλογισθῶμεν δὲ ὅλα αὐτὰ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ γέροντες, καὶ ἀφοῦ καταγράψωμεν εἰς τὴν καρδίαν μας, ὅπως ἐπάνω εἰς πίνακα, ὁλοὺς τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ, ὡς ἐξασφαλίσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν μας περιμρόνησιν πρὸς τὰ δεινά καὶ διορκῆ προτροπὴν ἀπὸ τὴν καρτερίαν τὴν ὁμοίαν εἰδείξεν ἐκεῖνη, E διὰ νὰ μηθησώμεν καὶ ἐδῶ τὴν ἀρετὴν τῶν ἁγίων αὐτῶν καὶ νὰ μπορέσωμεν νὰ λάβωμεν τοὺς ἰδίους στεφάνους, ἀφοῦ δεξώμεν τῶσαν ἀντοχὴν εἰς τὰ παράλογα πάθη (τὸν θυμὸν, τὴν φιλοκρηματίαν, τὴν φιληδονίαν, τὴν κενοδοξίαν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια) ὅσα γενναῖα εἰδείξαν αὐτοὶ εἰς τοὺς κινδύνους. Διότι ἂν κατανικήσωμεν τὴν φλόγα τῶν παθῶν αὐτῶν, ὅπως κατενίκησαν αὐτοὶ τὴν φωτιάν, θὰ ἠμπορέσωμεν 424 A νὰ σταθώμεν πλησίον τῶν καὶ νὰ ἔχωμεν τὴν ἴδιαν μὲ αὐτοὺς παρηγορίαν, τὴν ὁμοίαν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον (καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου) μιλᾷ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

I. Εἶναι ἀδύνατον εἰς μίαν γλῶσσαν νὰ ἐγκωμιάσῃ ὅλους τοὺς ἁγίους μάρτυρας, B ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἂν ἔχωμεν μύρια στόματα καὶ ἄλλας τῶσας γλῶσσας, πάλιν δὲν ἄρκοῦν διὰ τὰ ἐγκώμια. Καὶ ἐνῷ παρηγοῶ τὰ κατορθώματα τῶν ἐπὶ μαρτύρων παθαίνω ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ ἐπάθαιεν ἕνος φιλόγυρος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐφθονεν εἰς κάποιαν πηγὴν ποῦ θὰ ἔδεκνε κρουσὸν ἀπὸ ἐπὶ στόματα καὶ θὰ προσκοθῆκε νὰ τὴν ἐξαντλήσῃ ὀλόκληρον, ἀλλὰ ὅσοτερα ἀπὸ φοβερὸν κόπον καὶ πόνον θὰ ἠναγκάζετο νὰ φύγῃ, ἀφοῦ θὰ εἶχεν ἀφῆσει ἀνεξάντλητον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς. Διότι ὅσα καὶ ἂν ἀντλήσῃ ἀπὸ μίαν πηγὴν, μένει ἀνεξάντλητος. Τί λοιπόν; Ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τοὺς ἐγκωμιάσωμεν ἐπαίσιως, θὰ σιωπήσωμεν; Καθόλου. Διότι εἶναι μάρτυρες ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δέχονται τὰ δάρα καὶ μισοῦνται τὸν Κύριόν των κατὰ τὴν κρίσιν τῆς φιλοτιμίας αὐτῆς. Πᾶς ἐνεργεῖ δὲ ἐκεῖνος; C "Ὅταν προσφέρῃ κανεὶς δάρα, δὲν ὑπολογίζει τὴν ἀντομιαθὴν ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν προσφερθέντων ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προθυμίαν αὐτοῦ ποῦ τὰ προσφέρει. Ἔτσι ἔκαμε καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν ἐκείνης τῆς χήρας. Δύο ὀβολοὺς ἔδωκεν ἡ γυναῖκα αὕτη, ἀλλὰ ἐπροτιμήθη ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶχαν δώσει πολλά, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶθε τὴν μεγάλην ἄξιαν τῆς προθυμίας καὶ ἐκὶ τὰ ὀλίγα κρήματα. Τὰ κρήματα ἦσαν δύο ὀβολοί, ἀλλὰ ἡ γνώμη καὶ ἡ προαίρεσις εἶχαν μεγαλύτερον ἄξιαν ἀπὸ μύρια τάλαντα χρυσοῦ.

Ἄς ἀρχίσωμεν λοιπὸν μὲ θάρρος τὰ ἐγκώμια καὶ ὡς κόμωμεν καὶ σήμερον αὐτὸ ποῦ ἐκάμωμεν καὶ χθές, ἂν τὸ θεώσῃτε σωστῶν. Διότι χθές παρελάθωμεν μόνον τὴν μητέρα καὶ ἀμειρώσαμεν εἰς αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν. D Τὸ ἐκάμωμεν δὲ αὐτὸ ὅσα ἐπειδὴ ἠθέλωμεν νὰ τὴν ἀποκόψωμεν ἀπὸ τὸν κορὸν τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκομίσωμεν περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ὄφελῃ. Αὐτὸ λοιπὸν ὡς κόμωμεν καὶ τώρα. Ἀφοῦ ἔχωρίσωμεν ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ, ὡς εἴπωμεν ὀλίγα δι' αὐτό, διότι ὑπάρχει φόβος μήπως συγκεντραθοῦν οἱ E-

παινοι τῶν ἐπιτὰ μαρτύρων ὡς ἐπιτὰ ποταμοὶ καὶ πλημμυρίζουσι τὸν λόγον. Ἄς πάρωμεν λοιπὸν ἓνα ἀπὸ τοῦς νέους, ὅχι διὰ τὸ τὸν ἀποσπάζομεν ἀπὸ τὸν κορὸν τῶν ἀδελφῶν του, ἀλλὰ διὰ τὸ νὰ κάμωμεν τὸ φορτίον μας ἐλαφρότερον. Διότι ὅταν ἐπαινήται ὁ ἕνας, κοινὸν ἔσθαι εἶναι τὸ σπεράνι δι' ἄλλους, ἐπειδὴ ὅλοι ἐπραγματοποίησαν τὰ ἴδια κατορθώματα. Ἡ μητέρα πάντως θὰ παρουσιασθῆ καὶ πάλιν σήμερον, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀσκοληθῶμεν με' αὐτήν, διότι ἀνασώψετε θὰ τὴν σύρη μαζί της ἢ ῥύμη τοῦ λόγου καὶ δὲν θὰ ἀνεχθῆ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ παιδιὰ της. Ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων δὲν ἀπερακρίνηται ἀπὸ τὰ παιδιὰ της, δὲν θὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτὰ οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐγκωμίων.

Ποῖον λοιπὸν ἀπὸ τοῦς ἐπιτὰ ἀθλητὰς θέλετε νὰ παραλάβωμεν; Μήπως τὸν πρῶτον ἢ τὸν δεύτερον; τὸν τρίτον ἢ τὸν τελευταῖον; 629 **A** Μᾶλλον ὅμως δὲν ὑπάρχει κανεὶς τελευταῖος, διότι ἀποτελοῦν ὅλοι μαζί ἓνα κορὸν καὶ εἰς τὸν κορὸν δὲν φαίνεται οὔτε ἀσκή οὔτε τέλος. Διὰ τὸ γίνῃ ὅμοια πρὸς κατανοητὸν πᾶσαν θὰ ἐπανέσωμεν, λέγομεν τὸν μικρότερον κατὰ τὴν ἡλικίαν. Διότι οἱ ἀγῶνες εἶναι οἱ ἴδιοι καὶ τὰ κατορθώματα ὅμοια. Ὅπου δὲ ὑπάρχουν ὅμοια κατορθώματα, δὲν ὑπάρχει πρῶτος καὶ δεύτερος.

Ἄς παραλάβωμεν λοιπὸν τὸν μικρότερον κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ συνουήλικον κατὰ τὸ φρόνημα ὅχι μόνον πρὸς τοῦς ἀδελφούς του, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν γέροντα. Αὐτὸς ἦτο ὁ μόνος ἀπὸ τοῦς ἀδελφούς, ὁ ὁποῖος ὠδηγήθη εἰς τὰ βασανιστήρια με' ἐλευθέρας τὰς χεῖρας, διότι δὲν ἀνέμενε τὰς χεῖρας τῶν ἡμιῶν. Με' τὴν ἰδικήν του προθυμίαν ἐπρόλαθε **B** τὴν ἀγριότητα ἐκείνων καὶ εἰσῆλθε κυρὸς δευρὰ εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀπὸ τοῦς ἀδελφούς του δὲν εἶχε κανένα θεατὴν, διότι εἶχαν φανευθῆ ὅλοι. Εἶκεν ὅμως καλύτερον θεατῆρον ἀπὸ τοῦς ὀφθαλμοῦς τῶν ἀδελφῶν του, τοῦς ὀφθαλμοῦς τῆς μητέρας του. Δὲν οὐκ ἔλεγε ὅτι, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ ἐπαδύκωμεν, θὰ ὑπεσέλθῃ εἰς τὸν λόγον ἀνασώψετε καὶ ἡ μητέρα; Νὰ λοιπὸν! Τὴν ἔχει ἐπεισογάγει ἢ ῥύμη τοῦ λόγου. Τὸ θεατῆρον δὲ οὐτὸ ἦτο ἴσους ὡραῖον καὶ μέγα, ὥστε εἶχε θεατὰς καὶ τὸ ἴδιον τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων, ἀκόμη δὲ καὶ τοῦς ἀδελφούς, ὅχι πλεόν ἀπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦς οὐρανοῦς. Διότι ἐκάρητο στεφανωμένοι, ὅπως εἰς τοῦς Ὀλυμπιακοῦς ἀγῶνας οἱ κροαί, ὅχι διὰ τὸ νὰ κρίνουν τοῦς ἀγῶνας ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐβιάζοντο νὰ παραλάβουν τὸν στεφανωμένον νικητὴν. Ἐστέκετο λοιπὸν ἐλευθέρος καὶ ἔλεγε λόγους **C** γενεῖτους ἀπὸ φρόνητον. Διότι ἤθελε νὰ μεταβάλλῃ καὶ νὰ ὀδηγήσῃ τὸν τύραννον πρὸς τὴν ἰδικήν του εὐσέθειαν. Ὅταν

δὲ δὲν τὸ κατώρθωσεν, ἔκαμεν αὐτὸ πρὸς τοῦ ἀπέμεινον, παρέδωσε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ μαρτύριον. Καὶ ἐκεῖνος μὲν τὸν ἐλυτήθη λόγῳ τῆς ἡλικίας, αὐτὸς δὲ ἐδύκωσε διὰ τὴν εὐσέθειαν του. Δυστὸ δὲν ἔβλεπον τὰ ἴδια πράγματα ὁ τύραννος καὶ ὁ μάρτυς. Καὶ οἱ δύο εἶχαν τοῦς ἴδιους ὀφθαλμούς, ἀλλὰ μόνον τοῦς ὀφθαλμοῦς τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πίστεως ἦσαν διαφορετικοί. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔβλεπε τὴν πορούσαν ζωὴν, ἐνῶ αὐτὸς τὴν μέλλουσαν, πρὸς τὴν ὅσῃαν ἐμελλε νὰ πετάξῃ. Καὶ ὁ μὲν τύραννος ἔβλεπε τὴν γῆνια ὁ δὲ μάρτυς τὴν αἰώνιον κόλασιν, εἰς τὴν ὅσῃαν **D** ἐμελλε νὰ ρίψῃ τὸν ἑαυτὸν του ὁ τύραννος.

Ἐάν δὲ θαυμάζωμεν τὸν Ἰσαάκ, ἐπειδὴ ὅταν ὁ πατέρας του τοῦ ἔδεσε τὰ χεῖρα καὶ τὰ πόδια του, δὲν ἐπήρθη ἀπὸ τὸν θυμὸν, οὔτε ἐτινάσθη ὅταν εἶδε νὰ τὸν πλησιάζῃ τὸ μαχαίρι, πολὺ περισσότερο προέπει νὰ θαυμάζωμεν αὐτὸν ἐπειδὴ δὲν ἐδέθη οὔτε ἐκρείασθη νὰ τὸν ἀναγκάσουν τὰ δευρὰ, οὔτε ἐπερῆμενε τὰς χεῖρας τῶν ἡμιῶν, ἀλλὰ μόνος του ἔγνε καὶ θῆρα καὶ θύτης καὶ θυσιαστήριον διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἀφοῦ ἐκύταξε γύρω του καὶ δὲν εἶδε νὰ εὐρίσκειται ἐκεῖ κανεὶς ἀπὸ τοῦς ἀδελφούς του, ταραχθῆκε καὶ ἐδύσθηκε νὰ τρέξῃ καὶ νὰ προλάβῃ, ὥστε νὰ μὴν ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὸν ἑνάρτερον αὐτὸν κορὸν. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἀνέτεινε τὰς χεῖρας τῶν ἡμιῶν. Διότι ἐφοβήτο τὴν εὐσιπλάγχθειαν τοῦ τυράννου, **E** μήπως ἀπὸ συμπάθειαν τὸν ἀπεχώριζεν ἀπὸ τὸν κορὸν τῶν ἀδελφῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπρόλαθε καὶ ἀπερακρίνηται ἀπὸ τὴν ἀνήμερον φελανθρωπίαν. Διότι πολλὰ ἦσαν ἐκεῖνα τὰ ὅσῃα θὰ ἠμπορούσαν νὰ λυγίσουν τὸν τύραννον: Τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του, ἡ τιμωρία τῶν ἀδελφῶν, ἢ ὅσῃα θὰ ἠμπορούσε καὶ θηρὸν ἀκόμη νὰ κορτάξῃ (ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἐκόρτανε), ἡ λευκὴ κόμη τῆς μητέρας καὶ τὸ ὅτι δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ κερδίσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν τιμωρίαν τῶν προηγουμένων ἀδελφῶν.

2. Αὐτὰ ὅλα τὰ ἀντιλήφθη ὁ νέος καὶ ἔριψε τὸν ἑαυτὸν του 630 **A** εἰς βασανιστήριον ἀπὸ τὸ ὕψος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διασωθῆ. Καὶ ἐπήδησεν, ὥσταν νὰ ἦσαν πηγαὶ δροσερῶν νερῶν, μέσα εἰς τὰ καζάνια, τὰ ὅσῃα ἐθεώρει θεῶν λουτρῶν καὶ βάπτισμα. Δυστὸ ὅπως οἱ ἐνθουσιασται, οἱ ὅσῃοι φλέγονται, ρίπτονται εἰς τόσων ψυχρῶν ὑδάτων, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος, φλεγόμενος ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τοῦς ἀδελφούς του, ἔριψε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ μαρτύριον ἐκεῖνο.

Τὸν παρεκάλεσε δὲ καὶ ἡ μητέρα του, ὅχι ἐπειδὴ τυχὸν εἶεν ἀνάγκη προτροπῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ μῆθι ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν σταθερότητα τῆς γυναικός. Διότι διὰ κανένα ἀπὸ τὰ ἐπιτὰ παιδιὰ της δὲν ἐπάθεν αὐτὸ πρὸς παθαινῶν οἱ μητέρες

ἢ μᾶλλον τὸ ἐπισθεν αὐτὸ διὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ παιδιὰ της. Διότι δὲν εἶπε μῶς της Β Τί εἶναι αὐτὸ ποῦ μοῦ συνήδη; Μοῦ ἔχουν ἀρπάξει ὅλα τὰ παιδιὰ μου καὶ ἔχει μείνει μόνον αὐτός. Ἐάν τὸν κάωσ καὶ αὐτὸν θὰ μείνῃ χωρὶς παιδιὰ. Ποῖος θὰ μὲ γρηγορήσῃ λοιπόν, ἂν ἀποθάνῃ καὶ τοῦτος; Δὲν θὰ μοῦ ἦτο ἀρεκτόν νὰ προσφέρω τοὺς μισοὺς, ἂν ἔαι δὲ τοὺς μισοὺς, τὰ δύο τρία; Ἀλλὰ καὶ τὸν μόνον, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔχει ἀπομείνει ὡς παρηγορία διὰ τὰ γρηρατὰ μου, καὶ αὐτὸν θὰ πρέπει νὰ τὸν θυσιάσω; Τίποτε ἄρ' αὐτὸ δὲν εἶπε ὅστε ἐσκέφθη, ἀλλὰ μὲ τὴν προτροπὴν τῶν λόγων της, σὴν νὰ τὸ εἶκε πᾶσαι μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια της, ἔβαλεν εἰς τὸ καζάνι τὸ παιδί της, δοξάζουσα τὸν Θεὸν ἐπειδὴ ἐδέχθη ὄλον τὸν καρπὸν της κοιλίας της καὶ δὲν ἀπεδοκίμασε κανένα, ἀλλὰ ἐτρέψθησεν ὄλον τὸ δένδρον. C Θὰ ἤμποροῦσα δὲ νὰ λάβω τὸ θάρρος καὶ νὰ εἶπω ὅτι αὐτὴ ἔκαθε περισσότερα ἀπὸ τὰ παιδιὰ. Διότι εἰς ἐκεῖνα μὲν τὸν ὑπερβολικὸν πόνον ἔμετριάσεν ἡ λιποθυμία, ἐνῶ αὐτὴ μὲ καθαρὸν δάκρυον καὶ ὀδύκτον γνῆσιν, ἀντελαμβάνετο καλύτερα τὰ γινόμενα ἐξ αἰτίας της φύσεώς της. Καὶ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ ἴδῃ τριπλὸν πῦρ. Ἐκεῖνο ποῦ εἶκεν ἀνάψει ὁ τύραννος ἐκεῖνος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐξεπαγγάζεν ἀπὸ τὴν γυναικαίαν της φύσιν καὶ ἐκεῖνο ποῦ εἶκεν ἀνάψει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

Ὁ Βαβυλωνίως ἐκεῖνος τύραννος δὲν εἶκεν ἀνάψει τέτοιον κάρνον, ὅποιον μὲ ἐκείνην τὴν ὁποῖον ἤνωσαν εἰς τὴν μητέρα ὁ τύραννος αὐτός. Διότι ἐκεῖ ἡ τροφή της φαίνεται ἦτο νόσθα, πῖσσα, στυγία D καὶ κλήματα. Ἐδῶ ὅμως γυναίκα φύσις, πόνοι τοκετοῦ, φιλοσοργία, χορὸς παιδιῶν. Δὲν ἐψήφοντο ἐκεῖνοι πόνοι, διὰν εὐρίσκοντο ἄπάνω εἰς τὸ πῦρ, ὅσον ἐψήφοντο αὐτὴ ἐξ αἰτίας της ἀγάπης της. Ἐμμεν ὅμως σταθερὰ ἐξ αἰτίας της εὐσεβείας, καὶ ἡ φύσις ἠγωνίζεται μὲ τὴν κάρνιν, ἡ ὁποία καὶ ἐκέρριξε τελικὰ τὴν νήσιν. Ἡ εὐσέβεια ἐνακοῦσε τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ καὶ πῦρ ἐνακοῦσε πῦρ. Τὸ πνευματικὸν πῦρ ἐνακοῦσε τὸ φυσικόν, τὸ ὁποῖον εἶκεν ἀνάψει ἡ ἀγριότης τοῦ τυράννου. Καὶ ὅπως ὁ θράκος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνῶ κτηπιὸν ἔπάνω του τὰ κόμματα αὐτός μὲν μένει ἀκίνητος, ἐνῶ ἐκεῖνα τὰ δαλῦει σὲ ἀφρόν καὶ τὰ ἐξαφανίζει μὲ εὐκολίαν, ἔτσι καὶ ἡ καρδιά της γυναικὸς ἐκεῖνης, σὴν κάποιος θαλάσσιος θράκος E δεχομένη κατὰ κόμματα τὰς ἐπιθέσεις τοῦ πόνου, παρέμενεν ἀκίνητη ἐνῶ διέλυε τὰς ἐπιθέσεις ἐκεῖνας μὲ τὸν σταθερὸν καὶ γεμῆσον ἀπὸ ἀγνὸν φρόνημα λογισμὸν. Ἐπροσταθεῦσε νὰ δεῖξῃ εἰς τὸν τύραννον ὅτι ἦτο πράγματι μῆτέρα πῶν καὶ ὅτι ἐκεῖνοι ἦσαν πραγματικὰ γνήσια παιδιὰ της, ὅτι ἐξ αἰτίας της φυσικῆς συγγενείας, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας της κοινής

ἀρετής. Ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπεν γαμήλιον λοπάδα καὶ οὐ φωνὴν μαρτυρίου. Μητέρα ἡ ὁποία στολίζει τὰ παιδιὰ της διὰ γάμον δὲν καίρεται τόσο, ὅσον ἐκαίρειτο ἐκεῖνη ἐλέπτουσα τὰ παιδιὰ της νὰ θασανίζωνται. 631 A Καὶ σὴν νὰ ἐπνευε τὸν ἄλλον μὲ τὴν στολήν τοῦ γάμου, σὴν νὰ ἐπλεκεν εἰς τὸν ἄλλον στεφάνους καὶ σὴν νὰ ἐτοίμαζε τὴν νυφικὴν πιστάδα εἰς τὸν ἄλλον, ἔτσι ἠσθάνετο ἀγαλλίασιν ἐνῶ ἔβλεπε τὸν ἄλλον νὰ τρέξη πρὸς τὰ καζάνια, τὸν ἄλλον πρὸς τὰ πηγάνια καὶ τὸν ἄλλον νὰ ἀποκεφαλιζέται. Καὶ τὰ πάντα ἦσαν γεμῆτα ἀπὸ καρπὸν καὶ μυραδιῶν καιομένου κρέατος καὶ μὲ ὅλας τὰς αἰσθήσεις της ἠσθάνετο τὰ παιδιὰ της. Μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔβλεπεν, μὲ τὰ αὐτὰ ἤκουε πολλὸ ἀγαπημένους λόγους, μὲ τὴν μύτην ἐδέκετο τὸν καρπὸν τοῦ καιομένου κρέατος, τὸν γλυκὸν μαζὶ καὶ ἀρδιαστικὸν (ἀρδιαστικὸν μὲν διὰ τοὺς ὀπίστους, γλυκότερον δὲ ἀπὸ κάθε τι ἄλλο δι' αὐτὴν καὶ διὰ τὸν Θεόν): τὸν καρπὸν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐθάλασε τὴν ἀπρόσκαρπον, B ἀλλὰ οὐ καὶ τὸν νοῦν της γυναικὸς. Διότι ἐπέκειτο ἄλόγιστος καὶ ἀμετάβλητος, ἀπομεινῶσα ὅλα οὐα: ἐγίνοντο.

Ἀλλὰ εἶναι πλέον καιρὸς νὰ σταματήσω τὸν λόγον, ἵνα τε νὰ ἀπολαύσωσιν οἱ μαρτυρὲς περισσότερα ἐγγράμμα ἀπὸ τὸν καινὸν διδάσκαλον.² Αὐτὴν δὲ μιμῶνται οἱ πατέρες, οἱ μητέρες, αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ὡς μονακοί, εἶναι ἐνδεδυμένοι μὲ σάσκους καὶ φέρουν δεσμά.³ Διότι εἰς ὁποῖον στάδιον σκληραγωγίας καὶ γνῆσιν φρονήματος καὶ ἂν φθάσωμεν, τὸ φρόνημα της γυναικὸς ἔπερνῆ τὴν ἀνοσχὴν μας. Κανεὶς λοιπὸν ἄρ' ἐκεῖνους ποῦ ἔχουν φθάσει εἰς τὸ ποῦ ὕψηλόν σημεῖον της ἀνδρείας καὶ της καρτερίας ἄς μὴν νομίσῃ ὅτι εἶναι ἀνάξιόν του νὰ ἔχη ὡς διδάσκαλόν του τὴν γρηραὶν αὐτὴν γυναῖκα. C Ἀλλὰ δὲ εὐχρησθῶμεν ὅλοι ἀπὸ κοινού, αὐτοὶ ποῦ κατοικοῦν εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐκεῖνοι ποῦ διαμένουν εἰς τὰς ἐρημίας, αὐτοὶ ποῦ ἀσκοῦν τὴν παρθενίαν καὶ ἐκεῖνοι ποῦ διακρίνονται διὰ τὴν ἐγγαμὸν ζωὴν των, καὶ ἐκεῖνοι ποῦ περικορνοῦσιν ὅλα τὰ ἐγκόμια καὶ ἔχουν σταυρώσει τὸ σῶμα, νὰ ἠμπορέσωμεν, ἀφοῦ ἀκολουθησωμεν τὸν ὁρόμον της, νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἴδιαν αὐτὴν παρρησίαν καὶ νὰ σταθῶμεν πληροῖν της κατὰ τὴν ἡμέραν της κρείσεως, διὰ τὸν εὐχάιν της ἀγίας αὐτῆς, τὸν παιδιῶν της καὶ τοῦ με-

2. Ἐννοεῖ τὸν Ἄρχιεπισκοπὸν Φλαβιανόν, ὁ ὁποῖος τὸ ἔτος 386 τὸν εἶχε χειροτονήσει πρεσβύτερον.

3. Ἡ λέξις τὴν ὁποῖαν χρησιμοποιεῖ ὁ Κρυσοστόμος εἶναι ἐκκλησιαστική. Σημαίνει περιλαβὸν ἐκ ὅλων, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦται διὰ τὰ ἄγρια σκυλιὰ. Ἦτο ἐπίσης καὶ ὄργανον βασανιστηρίων εἰς τὸ ὁποῖον ἀνακλείοντο τὰ μέλη τοῦ βασανιζομένου.

γάλου και γενναίου γέροντος Ἐλεάζαρου, ὁ ὁποῖος συμπληρώνει τὸν κορὸν τῶν καὶ ὁ ὁποῖος ἔδειξεν ὀδομαντήντην ψυχὴν εἰς τὰ θεινὰ ἐκεῖνα. Θὰ ἤμπορέσωμεν δὲ, ἂν μοῦν μὲ τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων αὐτῶν προσφέρωμεν καὶ ἄλλα τὰ ἰδικά μας, ἂν ἐνώπιον τῶν πολλῶν καὶ τῶν κακῶν ποῦ **D** ἐν καιρῷ εἰρήνης εὐρίσκαμεν, νικήσωμεν τὰ πάθη μας, περικόψωμεν τὰς ἀπάτους ἐπαναστάσεις τῆς σαρκός, ἀσκήσωμεν καὶ ὑποτάξωμεν τὸ σῶμα. Διότι ἂν ζῶμεν ἔτσι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης, θὰ λάβωμεν λαμπρὸς στεφάνους διὰ τὰς προσευχὰς μας. Καὶ ἂν δὲ εὐδοκίῃ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς νὰ λάβωμεν μέρος καὶ ἡμεῖς εἰς παρόμοιον ἀγῶνα, θὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ ἀγωνίσματα προητοιμασμένοι καὶ θὰ καρδίωμεν τὰ σφραγιστὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἶθε νὰ καρδίωμεν ὅλοι διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ εἰς τὸν ὁποῖον μοῦν μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας **E** τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

Βλέπωμεν ὅτι καὶ εἰς τοὺς μάρτυρας ὀφείλεται ἡ διὰ τῶν ἔργων τιμὴ, ἀλλὰ ὅτι καὶ τὸ πλεῖθος στενωκοῦρεται, διότι **432 A** λοιπὸν, ἂν θεωρῆτε σωστὸν, ἂς ἀσκήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν τὴν διδασκαλίαν καὶ ἂς προσπαθῶμεν νὰ μιμηθῶμεν τὸ παράδειγμα τῶν μαρτύρων. Ἄς ἔλθῃ λοιπὸν πρῶτος εἰς τὸ μέσον ὁ γέρων Ἐλεάζαρος, ἡ ἀρχὴ τῶν ἁγίων, ὁ θεμέλιος τοῦ μαρτυρίου, ἡ εἰσοδος τοῦ σταδίου, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀνδρείας, ὁ πρόδρομος τῆς καρπερίας, ὁ ἔκων φρόνημα νέου παλῆος γέροντος, ὁ πρωτομάρτυς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ εἰκὼν τοῦ Πέτρου, τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων. Ἐκουράσθη νὰ τὸν κολασεῖ καὶ νὰ τὸν μασιγῶνῃ ὁ ἐκθύς, ἀλλὰ οὕτως, ἐνῷ ἔβασανίζετο, δὲν ἔπαυε νὰ ρητορεύῃ. Ἐστέκετο τρέμων ἀπὸ τὸ γῆρας ὁ πρεσβύτερος καὶ ἐκάθητο ἀπειλητικὸς καὶ μὲ δολοφονικὰς διαθέσεις ὁ τύραννος. Καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος, ὁ ὁποῖος ἔστρεμεν, ἔφυγε νικητὴς, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος ἦτο προηγουμένως σφριγηλὸς ἔφυγε νικημένος. **B** Ἐστέκετο ὁ πρεσβύτερος καὶ κατελευσάκετο, τὸν ἐδικάσε δὲ νέος ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν δύναμιν καὶ εἶχεν ἐξαγριωθῆ, ἀλλὰ ἡ νίκη ἐκερδίζετο ἀπὸ τὸν πρεσβύτερον. Ἴδου νέος παράδοξος τρόπος νίκης! Ἐναὶς γέροντος ἐνέκαθεν ἀλλόκληρον στρατῶν, ἡ ὁποία τὸν ἐτόξευεν! Τὸ θαῦμα τῶν καταρθεμάτων τοῦ γέροντος δὲν μὲ ἀφήνει νὰ προκοιρήσω εἰς τὴν ἀνδρείαν τῶν νέων.

Πρέπει ὅμως νὰ προκοιρήσωμεν καὶ εἰς αὐτούς, ἀφοῦ ἀφήσωμεν ὅπως - ὅπως τὸν γέροντα τοῦτον. Διότι καὶ ἐκεῖνοι ἔστησαν λαμπρὰ πρόπλα ἐναντίον τοῦ τυράννου. Ἡ νεότης δὲν ἐπρόκειτο νὰ φανῆ ὀλιγώτερον λαμπρὰ ἀπὸ τὸ γῆρας. Ἐπὶ λοιπὸν νέοι ἀρίστουσαν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἐστεφανώθησαν, προερχόμενοι ἀπὸ μίαν καὶ μόνην κοιλίαν καὶ ἀγωνισθέντες τὸν ἴδιον ἀγῶνα. Ἄν θέλετε σταματῶ τὸν λόγον, ἰσχυροὶ πανηγυριστοὶ ἰσχυρῶν μαρτύρων. **C** Ὅπως ἔλεγα ὁμοίως, ἐπὶ νέοι εἰς τὴν σειράν ἀρίστουσαν καὶ ἐστεφανώνοντο προερχόμενοι ἀπὸ μίαν καὶ τὴν ἴδιαν κοιλίαν καὶ ἀγωνισθέντες τὸν ἴδιον ἀγῶνα, σταλισμένοι ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ριπτόμενοι ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τοὺς ἀγῶνας. Τώρα θὰ ἀναφέρω, διὰ σῶς, ὡ γενναῖοι, τὸ κριθὸν ἐκεῖνο τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον λέγει: μακαρία ἡ κοιλία ἡ θαστάσασα ὑμᾶς, καὶ μοστοὺς ὅς ἐθῆλᾶ-

σατε» (Λουκ. 11, 27). Ἀκούσθ' ἄρα ἐνεθυμήθη τὸς πατέρας καὶ τὴν κοιλίαν, εἶναι πλέον καιρὸς νὰ προχωρήσω πρὸς τὴν μητέρα τῶν ἀρίστων αὐτῶν, ἢ ὅποια μὲ ἓνα σῶμα ἀπέθανε πολλὰς φορές, μᾶλλον δὲ ἦ ἀσπράγη πολλὰς φορές, ἀλλὰ δὲν ὑπέφερεν οὐτε μίαν. Τὴν ἄρρωτον μαζί καὶ πολὺ τραπὴν. Δὲν τὴν ἐτάρασεν ὁ πρῶτος νόσος της, ὅταν ὠδηγεῖτο πρὸς τὸν θάνατον, ὅπως τὴν ἐπαιούσεν ὁ δεύτερος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἀρκίαια ἀκόμη τοῦ ἀγῶνα. Οὔτε ὁ θάνατος· πάλιν τοῦ δευτέρου τὴν ἐλυπούσεν ὅσον τὴν ἐφοδῆεν ἡ ζωὴ τοῦ τρίτου, τῆς ὁποίας δὲν ἐγνώριζε τὸ τέλος. Εἶχε μικρὴν σημασίαν δι' αὐτὴν ἡ σφαγὴ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου υἱοῦ, ἐν ὧσιν δὲν εἶχε φανευθῆ ἀκόμη ὁ πέμπτος. Οὔτε τὸ πρῶτον τοῦ ἔκτου ἐνάτησε τὸ φρόνημά της. Ἔμενε πλέον τελευταῖος εἰς τοὺς ἀγῶνας ὁ ἕβδομος, ὁ ὁποῖος ἐσυμπλήρωσε τὴν ἐπιτάχαρον Ἐ κιθάραν τῶν μαρτύρων. Τί λοιπόν; Ἐλύθησεν ἀπὸ τὸ ἀνάστημα τῆς ἡλικίας, ἐλυτήθη ἀπὸ τὸ τελευταῖον αὐτὸ λείψανον τῆς φύσεως; Αὐτὴ ἡ ἴδια ἐσπρωχνε τὸ παιδί πρὸς τὸν θάνατον, ὅχι μὲ τὰς χεῖρας ἀλλὰ μὲ τὰς συμβουλίας. Μὴν ἐλαττώσης, τοῦ λέει, παιδί μου, τὸν ἀριθμὸν τῶν σπεράτων. Ὅπως εἶσαι ἀδελφός των κατὰ τὴν γέννησιν, νὰ γίνης ἀδελφός των καὶ κατὰ τὰ κατορθώματα. Ὅπως εἶσαι ἀδελφός των κατὰ τὴν φύσιν, νὰ γίνης ἀδελφός των καὶ μὲ τὴν πράξιν. Νὰ φανῆς ἀδελφός των φανευθέντων καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας. Ἐγεννήθης ὡς ἕβδομο παιδί μου ἀπὸ τὴν φύσιν. Νὰ γίνης ὁ ἕβδομός μου μάρτυρας μὲ τὴν προαίρεσιν. Μὴ μὲ παρουσίᾳς, παιδί μου, ἐνῶ εἶμαι μητέρα ἐπὶ τὰς παροῦσιν, 633 Α μητέρα ἔξ μόνον μαρτύρων.

Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν προσφέρουν εἰς τὸν Θεὸν οὐτε τίς χρηματικὴς εἰσφοράς; Ἐπὶ τὰς τρυφεράς νέους προσέφερε σήμερον εἰς τὸν Δεσπότην ἡ μητέρα καὶ δὲν εἶδειν ἀπορρημίαν νὰ προσφέρῃ θυσιάν τὰ σπλάγχνα της. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ ἡμῶν κάνουν κατὰ καιροὺς ὀλοκλήρον ζήτημα τὴν προσφορὰν μερῶν ὀδάλων. Ἡμεῖς ὅμως ἄς προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σῶματα, καὶ ἄς δοξάζωμεν μὲ ὅλα τὸν Χριστόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Εἰς τὸν Ελεάζαρον καὶ τοὺς Μακκαβαίους

395 Β ΟΜΙΛΙΑ ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΑΛΛΟΥ ΠΟΛΥ ΒΑΙΚΙΣΜΕΝΟΥ, ΠΕΡΙ ΕΛΕΑΖΑΡΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΚΕΩΝ.

1. Πόσον ἄρα εἶναι ἡ πνευματικὴ αὐτὴ εὐλαία! Μολοντοί οἱ κλάδοι της ἔχουν γηράσει, μὰς ἔχει δώσει ἄριστον καρπὸν. Διότι τὰ δέντρα τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ὅσα τὰ δέντρα τῆς γῆς. Ἐκεῖνα μὲν ὅταν γηράσουν ἀποβάλλουν τὰ περισσότερα φύλλα των, καὶ ὁ καρπὸς τῶν ὁποίων κἀννοῦν εἶναι ἄγουρος καὶ ὀλίγος, ἐνῶ αὐτὰ ὅταν γηράσουν, τότε φορτίζονται περισσότερον μὲ καρπὸν. Τοῦτο λοιπὸν μποροῦμεν νὰ τὸ ἴδωμεν καὶ εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀμίλησε σήμερα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐσώπησα. C Διότι ἔπρεπε νὰ σιωπήσῃ ὁ νέος, ἐφ' ὅσον εὐρίσκοντο ἐδῶ τόσοι γέροντες, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὸ χάρισμα τοῦ λόγου. Ἐταί μὰς διδάσκει καὶ ἡ Ἁγία Γραφή. Ὅταν μὲν ἀπευθύνεται πρὸς νέον λέγει· «ἀλλήσων, νεανίσκο, εἰ κρεῖα σου, μόλις δις ἐάν ἐπερωτηθῆς· κεφαλαῖωσον ἐν ὀλίγοις πολλὰ» (Ἐσακλ. 32, 10 - 11). Ἀντιθέτως εἰς τὸν γέροντα δὲν ὁμιλεῖ μὲ τόσοις περιορισμοῖς, ἀλλὰ τὸν ἀφήνει ἐλεύθερον καὶ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ προχωρήσῃ χωρὶς ὅρους. Θαυμάζουσα δὲ τὴν εὐκαρίστην τὴν ὁποίαν προσένοῦν τὰ λεγόμενα, ὅταν λέγονται μὲ σύνεσιν, λέγει ἡ Γραφή τὸ ἔξῃς· «ἀλλήσων, προσβύστερ, πρέπει γάρ σοι, ἐν ἀκριθεί δὲ ἐπιστήμῃ καὶ ἐμπροδίσει μουσικῶν» (Ἐσακλ. 32, 4 - 5). Τί σημαίνει «καὶ ἐμπροδίσει μουσικῶν»; Φανερῶνται μὲ αὐτὸ ὅτι D ὁ αὐλός, ἡ κιθάρα καὶ αἱ σύριγγες⁴ δὲν εἶναι τόσοι εὐχάριστα εἰς τοὺς ἀκούοντας ὅσον εἶναι ἡ διδασκαλία γέροντος ἀνθρώπου, ἢ ὁποῖα γίνεται μὲ ἐπίγνωσιν. Συγκρίνει δηλαδὴ τὴν μίαν ἡδονὴν πρὸς τὴν ἄλλην καὶ λέγει ὅτι αὐτὴ εἶναι πολὺ ἰσχυροτέρα ἀπὸ ἐκείνην καὶ ὅτι ὑπερισχύει, ἐνῶ ἐκείνη ὑποκαρεῖ πρὸ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει· «ἐμπροδίσει μουσικῶν», δηλαδὴ δὲν θὰ τὸ ἀφήσῃς νὰ φανοῦν, θὰ τὰ ρήψῃς εἰς ἀφάνειαν, θὰ τὰ ἐπισκόπησῃ.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔπρεπε καὶ ἡμεῖς νὰ σιωπήσωμεν καὶ νὰ ἀκούωμεν, ἐκεῖνος δὲ νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ διδάσκῃ. Ἐκεῖνος ὁ μὲν ποῦ ἔχω εἶπει πολλὰς φορές, θὰ τὸ εἶπω καὶ τώρα. Δὲν μπορῶ νὰ ἀνισταθῶ εἰς τὴν προθυμίαν σας νὰ μὲ ἀκούσετε καὶ εἰς τὸν καταναγκασμὸν τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐτοιμάζωμαι πάλιν νὰ ἀκολουθήσω τοὺς συνηθημένους

4. Σύριγγ· Μουσικὸν ὄργανον, κυρίως πομπητικόν, τοῦ ὁποῖου ἐφευρέτης θεωρεῖται ὁ Πάπ. Κατασκευάζεται ἐξ ἐπιτῆς καὶ ἐκείνην ἐπιφέρει μισθόν, τοῖς ὁποῖοις ἐντολλοδοῦν μεταξὺ των μὲ τρυφὴν.

δρόμους, **Ε** πράγμα τὸ ὅποιον εἶναι κουραστικόν, νὰ ἀπορασίωσιν διπλαῖν μὲ πολλὴν εὐκολίαν νὰ σὰς ἀμιλήσω, παρακαλούμενος ὅτι ἀπὸ τὴν δύναμίν μου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προθυμίαν μὲ τὴν ὁποίαν μὲ ἀκούετε, ἐπειδὴ καὶ προηγουμένως ὁ λόγος, ἐνῷ εἶχε κατέλθει εἰς τόσον μέγα βάθος, δὲν κατεπίγη ἀλλὰ πέρασε μέσα ἀπὸ μεγάλα πελάγη χωρὶς νὰ ὑποσῆ νουάγιον. Ἡ αἰτία δὲ δι' αὐτὸ ἦτο τὸ ὅτι δὲν ὑπῆρχαν βράχοι, οὔτε ὄφιοι, οὔτε σκόπελοι, ἀλλὰ παντοῦ συναντούσε πέλαγος καὶ γαλήνιον ἀπὸ λιμάνι, καὶ ὁ πόθος ὁ θεός σας νὰ ἀκούετε φουσοῖε τὸν λόγον, ὅπως ὁ ζέφυρος τὸ ἰλοῖσιν ἀπὸ τὴν πρύμνην, καὶ τὸν ὠδηγοῖσε πρὸς γαλήνιον λιμάνι. Διότι μόλις ἔβγαγεν ἀπὸ τὴν γλῶσσαν μου τὸν **396** **Α** ὑπεδέξασθε μὲ ἀνοκτὰς ἀγκάλας, ἂν καὶ παρεῖχε πολλὰς δυσκολίας, ἐπειδὴ ἡ φύσις τῶν προηγουμένων νοσημάτων ἦτο τέτοια. Ὅμως ἡ ὑπερβολικὴ προθυμία καὶ ἡ μεγάλη σας προσοχὴ μοῦ ἐμετρίωσε τὸν κόπον καὶ ἔκαμεν εὐκολὰ τὰ δύσκολα. Διότι δὲν ἐπετρέψαμε νὰ πέσῃ τίποτε οὔτε εἰς πέτραν, οὔτε εἰς ἀγκάθια, οὔτε εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ ὅλα τὰ ὑπεδέχθημε εἰς εὐφροσύνην καὶ παχὺν ἀγρόν, εἰς τὸ βάθος τῆς διανοίας σας. Διὰ τοῦτο καὶ θάλετομεν καθημερινῶς τὰ σπαστὰ νὰ κυμαίνεσθαι, πρεφόμενα ἀπὸ τὴν αἴθραν τοῦ πνεύματος ἀντὶ διὰ τὸν ζέφυρον, καὶ τὸ θέαμα νὰ γίνεται κάθε ἡμέραν λαμπρότερον.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν λοιπὸν **Β** ἤθελα καὶ σήμερον νὰ ἀσκαληθῶ μὲ ἐκεῖνα ποῦ ὑπολείπονται.⁶ Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Ὁ κορὸς τῶν Μακαβαίων στέκεται ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, μοῦ φωτίζει τὸν νοῦν μὲ τὰς ἀσπρατὰς τῶν τραυμάτων των καὶ καλεῖ τὴν γλῶσσαν μου νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸ κάλλος των. Κανεὶς δὲ μὴν κατηγορήσῃ τὸν λόγον μου ὅτι εἶναι παράκαιρος, ἐπειδὴ, ἐνῷ ἡ ἡμέρα τῶν ἀγώνων εἶναι ἡ αὐριανή, τοὺς πλεκομένους σήμερον τοὺς στεφάνους καὶ ἀνακηρύσσουσαν τὸ τρώπιον πρὶν ἀπὸ τὴν ὄραν τῆς μάχης. Διότι ἂν, ὅταν τελούσιν γάμοι, οἱ συνεργάμενοι εἰς γάμον ὑφαινοῦν πρὶν ἀπὸ τὸν γάμον νυμφικὰ φορέματα καὶ στολίζουσι τὰς οἰκίας μὲ στεφάνια καὶ παραπαιτάματα, παλὺ περισσότερο θὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἴδιον, **С** ἐπ' ὅσον καὶ ὁ γάμος αὐτὸς εἶναι πνευματικώτερος, διότι δὲν νυμφεύεται ἄνθρωπος γυναῖκα, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ δὲν φά ἦτο σφάλαμα ἂν ἀνόμαζε κανεὶς τὴν ψυχὴν τῶν μαρτύρων, νυμφικὴν πνευματικὴν, ἐπειδὴ προσφέρουσι καὶ ὡς προῖκον τὸ αἷμα των, τὸ ὅποιον εἶναι προῖκα ἀπ᾽ ἄριστος.

⁶ Ἡ ἐπιτομή εἰς τὸν Ἑλεάζαρον καὶ τοὺς Μακαβαίους εἶναι ἡ ἐνδοκίτη μὲς πειρᾶς ἐπιτομῶν. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται εἰς τὴν δεκάτην ἐπιτομὴν «Περὶ τοῦ θερμοῦ καὶ τῶν ἐργατῶν» (PG 65, 515-524).

⁷ Ἀς ἀφήσωμεν ὅμως τὰ ἐγκωμια διὰ τὴν αὐριανὴν ἡμέραν. Σήμερα δὲ θὰ διορθώσωμεν τοὺς παρ' ὀλιγοῖστας ἐκ τῶν ἀδελφῶν μας, διότι πολλοὶ ἐκ τῶν πλέον ἀρετῶν, ἔκοντες ὁδύνατον νοῦν, παρασύρονται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἔχουσιν ὀρθὴν γνώμην διὰ τοὺς ἁγίους αἰετούς. Ἐπίσης δὲν τοὺς συγκαταλέγουσι εἰς τὸν χορὸν τῶν λοιπῶν μαρτύρων, λέγοντες **Δ** ὅτι δὲν ἔχουσιν τὸ αἷμα τῶν διὰ τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ ἐσφάγησαν διὰ τὸν Νόμον καὶ διὰ τὸ γράμμα τοῦ Νόμου, διὰ κάρφια κρέατα.⁸ Ἐμπρός λοιπὸν ἂς διορθώσωμεν τὴν διανοίαν των. Διότι εἶναι ἐντροπή, ἐνῷ πανηγυρίζομεν, νὰ ἀγνοῦμεν τὴν αἰτίαν τῆς πανηγύρεως.

2. Διὰ νὰ μὴν ὑποφέρουν λοιπὸν εἰς τὴν κοινήν αὐτῶν καρδὴν μόνοι τῶν ἐκείνοι ποῦ εἶναι ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀγκαλιόσωνται μὲ εὐκρινῆ πρόθεσιν π... ἀγωνιστὰς καὶ νὰ τοὺς ἴδουν μὲ καθαροὺς ὀφθαλμούς, ἀφοῦ ἀφαιρέσωμεν σήμερον ἀπὸ τὸν νοῦν των τὴν ὑποψίαν, θὰ τοὺς κάμωμεν νὰ δεχθοῦν αἴθριον τὴν πνευματικὴν πανηγυρίαν μὲ εὐκρινῆ γνώμην καὶ καθαρὰν διάνοισιν. Διότι ἐγὼ ἐπαμένω πολὺ νὰ συγκαταλέγω τοὺς Μακαβαίους μεταξὺ τῶν ἄλλων μαρτύρων **Ε** καὶ μάλα λέγω ὅτι αὐτοὶ εἶναι λαμπρότεροι. Διότι ἡγωνισθῆσαν ἰστίε, ὅταν δὲν εἶπαν συντριβὴ ἀκόμη αἱ κάλκιναι πόλαι καὶ δὲν εἶχε συρτῆ ἀκόμη ὁ σιδερένιος μοχλός,⁹ ὅταν κυριαρχοῦσε ἡ ἁμαρτία, ἀνθούσε ἡ κατάρα, τὸ δακρῶν τοῦ διαβόλου ἦτο ἀκόμη ἰσχυρὰν, καὶ ἡ ὁδὸς τῆς ἀρετῆς αὐτῆς δὲν εἶχεν ἀκόμη πατηθῆ. Διότι τώρα μὲν καὶ νέοι καὶ πολλὰ νεαρὰ κορίτσια ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, τρυφερὰ καὶ προτοῦ ἀκόμη ἔλθουν εἰς γάμον ἀκωνυσίαν, ἔχουσιν ἀπαυθῆ εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ θανάτου. Τότε ὅμως πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ ἀκόμη καὶ οἱ δίκαιοι ἐποδοῦντο πάρα πολὺ τὸν θάνατον.¹⁰ **Α** Ὁ Μωϋσῆς ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐδραπέτευσεν. Ὁ Ἥλιος διὰ τὸν Ἴδων λόγον ἔφυγε τεσσαράκοντα ἡμερῶν δρόμον μακρὰν. Καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ ἐπίσης διὰ τοῦτο συνεβούλευσε τὴν Σάρραν νὰ λέγῃ ὅτι ἦτο ἀδελφὴ του καὶ οὐκ ἀδελφὸς του. Καὶ διὰ νὰ ἀναφέρω τοὺς ἄλλους, ὅταν ὁ Ἰδοὺς ὁ Πέτρος ἐροθεῖτο τόσον παλὸν τὸν θάνατον, ὥστε νὰ μὴν ὑποφέρῃ οὔτε τὴν ἀπειλήν τοῦ θιροκοῦ,¹¹ ἐνῷ ἦτο ἀτρόμητος καὶ ἀπληροῖστος καὶ ποτὲ δὲν

⁸ Ὁ Ἄντιοχος ὡς δαίτημα καταπατήσας τοῦ Νόμου εἶχε ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους νὰ πείσων χοίρειον κρέας.

⁹ Ἐννοεῖ τὰς πόλεις καὶ τοὺς μοχλοὺς τοῦ Ἄδου καὶ τοῦ θανάτου.

¹⁰ Ὁ ἱερεὺς Πατριάρχης ἀναφέρεται εἰς τὸ περιτομικὸν τῆς ἀργίσεως τοῦ Πέτρου κατὰ τὴν νύκτα τῆς συλλήψεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐκκρίσεως τοῦ ἀπὸ τὸν Ἄδων καὶ τὸν Κατάρων. Βλέπε τοῦτο εἰς τὸ Ἐργασίον τοῦ Ἰωάννου 18, 17.

είχαν παραχθή τὰ νεύρα του ὅτε εἶχε χάσει τὴν δύναμίν του.

Οἱ Μακκαβαῖοι ὄμωκ τότε, ὅταν ὁ θάνατος ἦτο τόσο φοβερός καὶ δυνατός, ἠγωνίσθησαν μαζί του καὶ τὸν κατενίκησαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπρόκειτο νὰ ἀναπειθῇ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, συνέβη καὶ τότε ἐκεῖνο ποῦ συμβαίνει κατὰ τὴν ἡμέραν. Ὅπως καὶ πρὶν ἀκόμη φανῇ ὁ ἥλιος, τὸ πρῶνὸ μὲς φαίνεται εὐχάριστον. **B** Ἐπειδὴ τὸ φῶς τῶν ἀστέρων φωτίζει καὶ ἀπὸ μακρὰν τὴν γῆν, ἐνῶ οἱ ἀστέρες του δὲν ἔχουν ἐμφανισθῆ ἀκόμη, εἶται συνέβη καὶ τότε. Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, διελύετο λοιπὸν τὸ σκότος τῆς δειλίας, προτοῦ ἀκόμη ἐμφανισθῆ ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα, ἐπειδὴ ἦτο κοντὰ καὶ ἀγγίζε πλέον τὰ πράγματα.

Τὸ ὅτι μὲν λοιπὸν εἴδειαν μεγάλην ἀνδρείαν, ἀγωνοθέτους κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Μακκαβαῖοι, εἶναι ἀλοφάνερον. Τὸ ὅτι δὲ τὰς πληγὰς τῶν τὰς ἔλασαν διὰ τὸν Χριστιανὸν, θὰ προσπαθῆσαι νὰ σῶς τὸ ἀποδείξω. Διότι διὰ ποῖον λόγον ἐμαρτύρησαν; Πές μου. Διὰ τὸν Νόμον, λέγει, καὶ διὰ τὰ γράμματα τοῦ Νόμου. Ἄν λοιπὸν ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸν Νόμον, **C** δὲν εἶναι φανερόν ὅτι, μαρτυρήσαντες διὰ τὸν Νόμον, ἔλην τὴν γεννοσιμότητα τῶν τὴν εἴδειαν πρὸς χάριν ἐκείνου ποῦ ἔδωκε τὸν Νόμον. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἔς ἀποδειξόμενον σήμερον ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἔδωκε τὸν Νόμον. Ποῖος λοιπὸν τὰ λέγει αὐτὰ; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γνωρίζει πολὺ καλὰ καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νέα, ὁ Παῦλος ὁ διδάσκαλος τῆς σικουμένης, Γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους λέγει τὰ ἑξῆς: «Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ θρόγμα πνευματικῶν ἐφαγον, ἐννοῶν τὸ μῆννα, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικῶν ἔπιον» (Α΄ Κορ. 10, 1 - 4), ἐννοῶν τὸ ὕδωρ ποῦ ἐπρέξεν ἀπὸ τὸν βοάκων. **D** Ἐπειτα, ἀποδεικνύων ὅτι ὁ Χριστὸς ἔκανε τὰ θαύματα αὐτὰ, προσέθετον: «Ἐπιπὼν γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθοῦμαι πέτρας ἢ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς» (Α΄ Κορ. 10, 4). Καὶ θεδαίως διότι δὲν ἔβγαξε τὸ νερὸν καὶ τοὺς ποταμοὺς ἐκείνους ἢ φῶς τοῦ θράκου, ἀλλὰ ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ, κτυπῶσα τὸν λίθον, ἔκανε νὰ ἀναβλύζωσιν αἱ πηγαί. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀνόμοσον πνευματικὴν πέτραν καὶ εἶπεν ὅτι ἠκολούθει. Ἡ δὲ πραγματικὴ πέτρα δὲν ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ εὐρίσκεται τοποθετημένη εἰς κάποιον τόπον. Ἡ δύναμις ὄμωκ ποῦ εἶναι ποντοκοῦ παρούσα καὶ ἐνεργεῖ ἐλα τὰ θαύματα, ἐκείνη ἔσκιε καὶ τὸν βράχον. Ἄν δὲ δὲν πα-

ριῦδέκεται τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ Ἰουδαῖος, **E** ἔς τὸν συλλάβωμεν μὲ τὰ ἴδια του τὰ ὄπλα, ὁμιλοῦντες πρὸς αὐτὸν ὅχι μὲ τοὺς λόγους τοῦ Παύλου, ποῦ Πέτρου ἢ τοῦ Ἰωάννου, ἀλλὰ μὲ τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, διὰ τὸ μάθη ὅτι τὰ μὲν γεγονότα εἶναι ἴδια του ἀλλὰ τὸ νόημα τῶν εἶναι ἴδιόν μας.

3. Ποῖος λοιπὸν ἀπὸ τοὺς προφήτας λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωκε τὴν Παλαιὰν Διαθήκην; Ὁ ἠγιασμένος ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς τοῦ Ἰερραῖος, ὁ ὁποῖος ἔλαμψε κατὰ τὴν νεότητά του. Ποῦ καὶ τότε: «Ἄκουσε τοὺς λόγους: του διὰ τὴν μαθησασθῆς ὁρθῶς ἀπὸ τὰ λεγόμενα. Ποῖοι λοιπὸν εἶναι οἱ λόγοι αὐτοί; «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος». Εἰδήσθε ἡμέρας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀνοστῆ τὸν ἀκροατὴν καὶ διεκρίνει τὸ φρόνημα αὐτῶν ποῦ τὸν ἀκούουν, δεικνύων ὅτι οἱ λόγοι δὲν εἶναι ἴδιοί του. **399** **A** ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπέπειλεν. «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται». Μετὰ δείκνει ὅτι ἠμλεῖ εἰς ἡμᾶς διὰ τὰ μέλλοντα νὰ ἀκολουθήσων. Πῶς λοιπὸν, ἂν ὁμιλῇ διὰ τὰ μέλλοντα, λέγει, ἔδωκεν αὐτὸς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην; Περιμένε χωρὶς νὰ ἀνησυχῆς καὶ τότε **400** ἦρε καθαρὰ τὴν λάρμην τῆς ἀληθείας. Διότι ὅταν ἔλεγεντο αὐτὰ ὁ Νόμος εἶχε δοθῆ καὶ τὸν εἶχαν παραθῆ, ἐνῶ ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν εἶχε δοθῆ ἀκόμη. Ἄκου λοιπὸν τὰ ἐθάλατε αὐτὰ καλὰ εἰς τὸν νοῦν σας, δεσθῆτε τὴν λύσιν τῆς μεγάλης σας ἀπορίας. «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, ἐννοῶν τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, καὶ διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέτην τοῖς πατράσιν ὑμῶν» (Ἰερ. 33, 31 - 32). **B** Ἐπιπὼ τὸν Ἰουδαῖον, ἐρωτῶ καὶ τὸν ἀλογόπιστον ἀδελφόν, ποῖος ἔδωκε τὴν Καινὴν Διαθήκην; Ὅλοι θὰ ἀπαντήσωσιν θεδαίως: Ὁ Χριστὸς. Αὐτὸς λοιπὸν ἔδωκε καὶ τὴν Παλαιάν. Διότι ἐκεῖνος ποῦ εἶπεν ὅτι «διαθήσομαι διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην, ἣν διεθέτην» εἴδειεν ὅτι καὶ ἐκείνην αὐτὸς ἦν ἔδωκεν. Ἐνας λοιπὸν εἶναι ὁ νομοθέτης καὶ τῶν δύο Διαθηκῶν. Καὶ πῶς ἔδωκε τὴν Παλαιάν, πές μου: «Ἐν ἡμέρᾳ ἐπιπλοσθούμενου μοι τῆς χειρὸς αἰτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου» (Ἰερ. 33, 32). Δὲς πῶς εἴδειε καὶ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐξόδου καὶ τὴν φιλοστοργίαν του, καθὼς καὶ τὸ ὅτι αὐτὸς ἐπέτρεψε τὴν ἐξοδὸν καὶ ἔκαμεν ἄλλα τὰ θαύματα εἰς τὴν Αἴγυπτον. Διότι μὲ τὸ νὰ εἶπη: «ἐπιπλοσθόμενου μοι τῆς χειρὸς **C** αἰτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου» ἐφανέρωσεν ἄλλα τὰ θαύματα, ἐπειδὴ ἡ ἐξοδὸς ἐκείνη εἶχε πραγματοποιηθῆ μὲ τὰ παράδοξα ἐκεῖνα σημεῖα. Καὶ αὐτοὶ οὐκ ἐνέμεινον τῇ διαθήκῃ μου, κατὰ ἡμέλησα αὐτῶν, λέγει Κύριος» (33, 32). Ἀπὸ ἐκεῖ μὲν λοιπὸν γίνεται φανερόν ὅτι ἕνας εἶναι ὁ νομοθέτης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἀπὸ ἐδῶ

δέ, ἂν κάποιος ἔχη ἀντιληφθῆ ὡς τὰ λεχθέντα, γνωρίζει ὅτι εἶναι γεμῆτα ἀπὸ μίαν μεγάλην ἄπορσιον. Διότι, ἀναφέρων τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ δώσῃ ἄλλην διαθήκην, τὴν ὠνόμασε «καινὴν», δηλαδὴ παρόδοσον. «Διαθήσομαι», λέγει, «διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατέρας αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν τῇ διαθήκῃ μου· κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει Κύριος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν λοιπὸν θὰ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν καὶ νὰ ὑποστοῦν τὴν πῶ βαρεῖαν τιμωρίαν, ἐπεὶ ἐνῶ εἶχαν ἔχει τόσα θαύματα καὶ εἶχαν λάβει τὸν Νόμον, δὲν ἐθελιώθησαν καθῆλου. Ἄντ' νὰ τοὺς τιμωρήσῃ ὁμοῦ, τοὺς ὑπάσκατοι καὶ περισσότερα ἀπὸ τὰ προηγουμένα με αὐτὰ ποὺ λέγει.

Θὰ ἔπρεπε θεόβαλς σήμερα νὰ δώσωμεν τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτῆς, ἀλλὰ ἐπεὶ ἐπιείγομαι νὰ στρέψωμεν ἄλλοῦ τὸν λόγον καὶ ἐπεὶ θέλω νὰ σᾶς παιδαγωγῶ ὥστε νὰ μὴ μοσβαίνετε τὰ πάντα, ἀλλὰ νὰ τὰ θρῆσκετε μόνοι σας, θὰ σᾶς ἀρτίσω νὰ τὴν ἀναζητήσετε καὶ νὰ τὴν ἀνακαλύψετε. Ε Ἄν δὲ ἴδω ὅτι τὴν ἀναζητήσατε μὲν ἀλλὰ δὲν τὴν εὗρήκατε, τότε θὰ σᾶς βοηθήσω καὶ ἐγὼ. Διὰ νὰ σᾶς κάμω δὲ πῶ εὐκολὴ τὴν ἀναζήτησιν, σᾶς λέγω εὐθὺς ὡς πρὸς τοὺς ἀποστολικούς λόγους, εἰς τοὺς ὁποῖους κυρίως θὰ μπορέσετε νὰ εὑρετε τὸν ἠθασυρὸν καὶ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτῆς: Εἰς τὰς ἐπιστολάς του πρὸς Ρωμαίους, πρὸς Γαλάτας καὶ πρὸς Ἑβραίους ἠσκολήθη με τὸ θέμα αὐτὸ ὁ Παῦλος καὶ ἔδωσε τὴν λύσιν του. Ἐπει δόσι εἰσθε ἐπιμελεῖς θὰ μπορέσατε, ἄφοῦ μελετήσατε τὰς ἐπιστολάς, νὰ εὑρετε τὴν λύσιν, ἐὰν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν δὲν ἀσκοληθῆτε με ματαίως συγκεντρώσεις καὶ ἀνωφελεῖς φλυαρίας, ἀλλὰ ἀναζητήτε 399 Ἄ τὸν ἠθασυρὸν προσηλωμένοι εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν ποιῶς ἔχω εἶπει.

Ἐν τῷ μεταξῷ, ἄφοῦ ἀφήσωμεν τὸ θέμα αὐτὸ ἔλιπον, ἄς προχωρήσωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα. Ποῖα δὲ εἶναι τὰ ἐπόμενα; «Ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι ὑμῖν, λέγει Κύριος· διδοὺς νόμους μου εἰς δύναντιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς. Καὶ οὐ μὴ δοξάσωσιν ἕκαστος τὸν πολλὴν αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ὀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων· Γνωθὶ τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδῶσού με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἴλωος ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνημιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἐτι» (Ἱερ. 31, 33-34). Ἄφοῦ ἀνέφερε τὴν Παλαιάν Διαθήκην, τὴν ὁποῖαν ἔδωσαν, καὶ τὴν Καινὴν, τὴν ὁποῖαν πρόκειται νὰ δώσῃ, Β ὑπογραμμίζει λοιπὸν καὶ τὴν ὑπόστασίν της, δείχνει τὰ χαρακτηριστικὰ της καὶ θέτει τὸ σύμβολο τῆς δυνάμεώς της, τὸ ἓνα δίπλα εἰς τὸ ἄλλο, διὰ νὰ μᾶθῃς πόσον δια-

φορετικὴ εἶναι ἡ Καινὴ ἀπὸ τὴν Παλαιάν, Διάφορος ἀλλὰ οὐκ ἀντίθετος. Πόσον ἀνωτέρα εἶναι, πόσον μεγαλύτερα ἡ λάμψις της καὶ πόση ἡ ἀστραπὴ τῶν δωρεῶν καὶ τῆς χάριτος.

4. Ποῖα λοιπὸν εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Καινῆς; «Διδοὺς νόμους μου εἰς δύναντιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς». Ὁ μὲν παλαιὸς Νόμος εἶχε γραφῆ εἰς λιθίνας πλάκας καὶ ἐπεὶ ἐποσσαν αἱ πρῶται ἐνεκάρηξε πάλιν εἰς ἄλλας τὰ γράμματα τοῦ Νόμου καὶ κατέβη ὁ Μωϋσῆς κρατῶν τὰς πλάκας τῶν ὁποῖων ἡ φύσις ἦτο συγγενὴς πρὸς τὴν ἀναισθησίαν αὐτῶν ποὺ τὸς ἐδέχοντο. C Ἡ Καινὴ ὁμοῦ δὲν ἦτο ἔτσι. Δὲν ἐκαράκθησαν πλάκας ὅταν ἐδόθη ἡ Καινὴ Διαθήκη. Πῶς ἐδόθη λοιπὸν; Μὲ ποῖον τρόπον; Ἄκουσε πῶς διηγῆται τοῦτο ὁ Λουκάς: «Ἦσαν πάντες ἀπεθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, λέγει, «καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φωνὴ ὡσεὶ φεραμένης πνοῆς θαλάσσης καὶ ὤρθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμενοι γλώσσαι ὡσεὶ πυρρός· ἐκδόθη τε ἐπ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν καὶ ἐπιλήσθησαν Πνεύματος ἁγίου καὶ ἤρξαντο φθέγγεσθαι γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς» (Πράξ. 2, 1-4). Βλέπει ὅτι αὐτὸ τὸ ἔχει εἶπει με ἀκριβέσιαν ὁ προφήτης παραπάνω, ὅταν εἶπε: «διδοὺς νόμους μου εἰς Δ δύναντιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς». Διότι ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποῖαν ἔδωσαν ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς, τοὺς ἔκαμεν ἐμφανῶς στηρίγματα... καὶ με τὴν δόξαν του παρέσχε σκέπην εἰς τὴν δύναντιαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν ὅτι ἐσπῆλη νὰ κηρύττῃ «ὅς ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῆ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ» καὶ πάλιν ἐμύρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου» (Α' Κορ. 1, 17 καὶ 20). Στρέφει τὸν σταυρὸν καὶ πρὸς τὰ πάνω καὶ πρὸς τὰ κάτω. «Ἐπειδὴ», λέγει, «Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτούσι καὶ Ἕλληνες σοφίαν ὑποσῶσιν, ἡμεῖς δὲ κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίους καὶ Ἕλλησι, Χριστὸν Θεοῦ Ε δύναντιαν καὶ Θεοῦ σοφίαν· ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐπιτί» (Α' Κορ. 1, 22-25). Ὀνομάζει τὸν σταυρὸν ἡμῶν Θεοῦ καὶ ἀσθενῆς Θεοῦ· οὐκ ἐπεὶ εἶναι μωρὸς (διότι τί εἶναι σοφώτερον ἀπὸ αὐτόν;), οὐκ ἐπεὶ εἶναι πράγμα ἀσθενῆς (διότι τί εἶναι ἰσχυρότερον ἀπὸ αὐτόν;), ἀλλὰ διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν γνώμην, τὴν ὁποῖαν εἶχαν διὰ τὸ πρῶτον αὐτὸ οἱ ἄπιστοι. Διὰ τοῦτο καὶ εἶπε παραπάνω «ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ὑποαλλυμένοις μωρὸς ἐστίν, τοῖς δὲ σωζόμενοις δύναντις

9. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ κείμενον παρουσιάζει ἓν κενόν.

10. Τὸ κείμενον ἔχει «ἐθνοῖς».

Θεοῦ ὅτι» (Α΄ Κορ. 1, 18). Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ κρίνομεν τὰ πράγματα ἐπὶ τῆ βάσει τῆς γνώμης τῶν πνευματικῶς ἀσθενῶν ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄρρωστοὶ νομίζουν ὅτι τὸ μέλι εἶναι πικρὸν. 400 Α Τοῦτο ὅμως ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ δὲν εὐθύνεται τὸ μέλι. Ἔτσι καὶ ὁ σταυρὸς φαίνεται ἀνόητον πρᾶγμα εἰς τοὺς ἀπίστους, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Ἐπειτα ἀποδεικνύουν ὅτι, ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἀνόητον, ἀλλὰ ἀντιθέτως εἶναι πολὺ σοφὸν τὸ πρᾶγμα αὐτό, ὅτι ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἀδύνατον, ἀλλὰ ἀντιθέτως πολὺ ἰσχυρὸν, συγκρίνει ἑκεῖνα ποῦ κατορθώνονται δι' αὐτοῦ μὲ τὴν δημιουργίαν, μὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ μὲ τὴν εἰδικολατρικὴν σοφίαν. Καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἑκεῖνα ποῦ δὲν ἀνεκάλυψαν οὔτε ἡ εἰσωτερικὴ οὔτε ἡ ἐξωτερικὴ σοφία, καὶ τὰ ὅποια οὔτε ἀπὸ τὴν δημιουργίαν ἔρασαν πολλοὶ ἄνθρωποι οὔτε ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐκέρδιον, αὐτὰ τὰ κατώρθωσεν ἑκεῖνο ποῦ ἐθεωρεῖτο ἀνόητον, ἀλλὰ δὲν ἦτο.

Β Δὲν τοῦτο, ἔχων τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὰ πράγματα, στρέφεται μὲ πολλὴν παρηγορίαν πρῶτον πρὸς τὴν κοσμικὴν σοφίαν, λέγων: «ποῦ σοφός;» (Α΄ Κορ. 1, 20). Τί σημαίνει «ποῦ σοφός;» Εἶναι ὡσὸν νὰ ἔλεγον: Ποῦ εἶναι αἱ διδασκαλίαι τῶν φιλοσόφων; Ποῦ τῶν ρητόρων; Ποῦ τῶν σοφιστῶν; Ποῦ τῶν ἄλλων συγγραφέων; Ἐχουν ἐξαφανισθῆ καὶ ἔχουν κατατραφῆ ὅλα. Ἐχουν φθαίει ὅλα ἀπὸ τὸ μέσον. Ἡ νύκτι ὑπερῆε ἴσων λαμπρὰ, ὥστε οὔτε κἀν φαίνονται πλέον ἑκεῖνα. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ αὐτὰ δὲν φαίνονται πλέον καὶ παρεσύρθησαν ὡς σκόνη, ἐρωτᾷ καὶ λέγει: «ποῦ σοφός;» Ἐπανερωθῆ ὁ σταυρὸς, καὶ ὅλα ἑκεῖνα διεκάλυψαν. Ἀντήχησε τὸ κήρυγμα καὶ ἑκεῖνα διεσκορπίσθησαν εὐκολώτερα καὶ ἀπὸ ἴστων ἀράκων. «Ποῦ σοφός;» Ποῦ εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῶν λόγων; C Ποῦ τὸ κάλλος τῆς ἐδγλωττίας; Ποῦ τὰ προθερὰ σοφίσματα; Ποῦ ἡ ῥόμη τῶν λόγων; Ποῦ ἡ ἀκονισμένη γλῶσσα; Ποῦ αἱ συγκεντρώσεις καὶ τὰ συνέδηρα; Ὅλα ἑκεῖνα παρεσύρθησαν, ἐκάθησαν καὶ κατατραφῆσαν. Ἐχουν φθαίει ἱσχυρῶς. Ἐχουν στρέψει τὰ νῦτα. «Ποῦ γραμματεῖς;» Ποῦ εἶναι τὰ τῶν Ἰουδαίων. λέγει; Καὶ ἑκείνους τοὺς ἐνίκησε τὸ κήρυγμα καὶ τοὺς ἀπέκρυψεν, ὅπως ὁ ἥλιος τὴν σκιάν. Διότι ἑκεῖνα ποῦ δὲν κατώρθωσεν ὁ Νόμος εἰς τόσον πολὺν χρόνον καὶ εἰς ἕνα καὶ μόνον ἔθνος, τὰ κατώρθωσεν ὁ σταυρὸς εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ εἰς τὸν ὑψηλότερον βαθμὸν, ἀφοῦ ἐσυγκρίσθη τὰ ἁμαρτήματα, ἐκάρισε δικαιοσύνην. Ἐκαμε τοὺς ἀνθρώπους ἁγίους, τοὺς ἐδίδαξε τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ. D καὶ τοὺς ὡδήγησε πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἀφήσῃ πλέον τὰ σκετικὰ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, στρέφεται πρὸς τοὺς Ἕλληνας. «Ποῦ συζητητῆς τοῦ αἵματος τοῦτου;» (Α΄ Κορ.

1, 20). Ὑπανίσταται ἐδῶ τοὺς αἰρετικούς καὶ τοὺς ἀσκολομένους μὲ τὴν φιλοσοφίαν, οἱ ὁποῖοι πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ σταυροῦ ἦσαν πρὸ ὀφείας ἀπὸ τῆς φθῆ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ σταυροῦ συνετρίβησαν μὲ μεγαλυτέραν εὐκολίαν ἀπὸ ὅτι πῆλυνα οὐκείη. «Οὐκ ἐμῶρανον ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τοῦτου;» (αὐτόθι). Πάλιν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας στρέφεται. Τί σημαίνει «ἐμῶρανον»; Ἀπέδειξεν ὅτι ἦτο ἀνόητη. Διότι πράγματι ἦτο. «Καὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῆ ἔτι» (Ἰερ. 38, 34). Ἀλλὰ ὁ μὲν προφήτης τῆς Παλαιᾶς μᾶς ὑπογραμμίζει τὴν εὐχάριστον ἔσιν. Ὁ Ἀπόστολος ὅμως, Ἐ ἐπειδὴ ἠγωνίζετο κατὰ τῶν Ἰουδαίων, τὰ παραθέτει συγκρινόμενα καὶ τὰ δύο διὰν λέγει, ὅπως εἶπε παραπάνω, «οὐκ ἐν πλάτῃ λιθίνος, ἀλλ' ἐν πλάτῃ καρδίας σαρκίνους» καὶ ὅπως λέγει ἐδῶ «οὐ γράμματος ἀλλὰ πνεύματος; τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ» (Β΄ Κορ. 3, 3 καὶ 6).

5. Τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐμῶραμε κάποιοι ἔθλια καὶ ἐλιθοβολήθη. Εἶδες πῶς φωνάζει τὸ γράμμα, δηλαδὴ πῶς ἐτιμωροῦσεν ὁ Νόμος; Μάθε καὶ πῶς δίδει ζωὴν τὸ πνεῦμα. Μισαίνει μέσα κάποιοι ποῦ εἶναι γεμάτοι κακὰ ποῦ ἔχει κερνώσει, ἔχει κλέψει, εἶναι πλεονέκτης, ἔχει μοικεύσει, ἔχει διαπράξει κάθε κακὴν πράξιν καὶ εἶναι νεκρὸς πλέον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Αὐτὸν τὸν παραλαμβάνει ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν κολυμβήθραν καὶ ἑκεῖνον ποῦ ἔχει πορνώσει τὸν κάνει υἱὸν Θεοῦ, ἑκεῖνον ποῦ ἔχει πεθάνει ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, τὸν ζωογονεῖ. 401 Α Αὐτὸ σημαίνει τὸ «τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ». Πῶς δὲ ζωοποιεῖ; Ἐπειδὴ δὲν ζητεῖ εὐθύναι διὰ τὰ ἁμαρτήματα, ὅπως λέγει ὁ προφήτης: «ἔλασε ἄσμοι ταῖς ἀδικίας αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῆ ἔτι». Ρώτησε πάλιν τὸν Ἰουδαῖον, ἂν ἔγινε ποτὲ τις τὸν Νόμον κάτ τέτοιον. Δὲν θὰ μπόρεσῃ νὰ σοῦ ἀπαντήσῃ. Διότι καὶ ἑκεῖνος ποῦ ἐμῶραμε τὰ ἔθλια ἐλιθοβολήθη καὶ ἑκεῖνη ποῦ ἐπόρνευεν ἐκείνη, καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς χάριτος ὅμως ἑκεῖνο ποῦ διεπράξαν μίση κακὰ, διὰν βοπτισθῶν παύρουν ζωὴν καὶ δὲν ὑφίστανται κομμίαν τιμωρίαν διὰ τὰ παραπτώματά των. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: Β «Μὴ κλανῶσθε οὔτε πόρνοι, οὔτε μιληκοί, οὔτε ἀρσενικοῖται, οὐ μικοί, οὐ κλέπται, οὐ πλεονέκται, οὐ μέθυκοί, οὐ λοιδοροί, οὐκ ἄρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσασι. Καὶ ταῦτά τινες ἦτε ἀλλ' ἀπελοδοθήκατε. ἀλλ' ἠγιώσθητε. ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡρώς» (Α΄ Κορ. 6, 9 - 11). Εἶδες πῶς λάμπει ὁ λόγος τοῦ προφήτου «ὅτι ἔλασε ἔ-

σομαι τοῖς ὀφειλάς αὐτῶν; Εἶδες πῶς ἀσπράττει ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου, ὅτι ἐπὶ πνεῦμα ἠμοιροί; Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ τὸ ἄλλο πού λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, πῶς ἠρλοδῆ σὲ ἐλάχιστον χρόνον διέτρεξεν ὄλην τὴν οἰκουμένην; Ἄκουσέ τον νὰ λέγῃ C ἄσπε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκένας τὸ εὐαγγέλιον» (Ρωμ. 15, 19) καὶ παρακάτω πάλιν ἐννὶ δέ μηκέτι τόπων ἔκων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθῶν δὲ ἔκων τοῦ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἕως ἐν πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐπιπλεῖ θεάσασθαι ὑμᾶς, ἐάν ὤμῶν πρότον ἀπὸ μέρους ἐπιπληθῶ» (Ρωμ. 15, 23-24). Ἐάν δὲ ἕνας ἀπόστολος σὲ πολὺ μικρὸν χρονικὸν διάστημα διέτρεξε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς οἰκουμένης, πορεῖς νὰ ἀντιληφθῆς πᾶς καὶ ἄλλοι ἀπόστολοι τὴν ἐσαγγήνευσαν ὁλόκληρον. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐλεγεν «τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάση τῇ κτίσει γῆ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν» (Κολοσ. 1, 23), ἐρμηνεύων τοὺς λόγους τοῦ προφήτου «ὅτι πάντες εἰδῆσουσι με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν» (Ἰερ. 33, 34).

D Τὸ ὅτι λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἔδωκε τὸν Νόμον γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰ παραπάνω. Ἐπίσης εἶναι σαφές ὅτι ἔκτισαν τὸ αἶμα τῶν χάριν τοῦ νομοθέτου, ἀφοῦ ἐσαφάνησαν διὰ τὸν Νόμον. Παρακαλῶ δὲ τὴν ἀγάπην σας νὰ συμμετάσχη μὲ πολλὴν προθυμίαν εἰς τὴν πανήγυριν. Στενίσατε ὡς μέλησκα ἀπὸ τῆς κυπέλας εἰς τὰς πληγὰς τῶν μαρτύρων διὰ νὰ ἀγκαλιῶσθε τὸ μαρτύριόν των, καθὼς νὰ οἴε ἐμιοδίσῃ ἡ ἀπόστασις.¹¹ Διότι ἐάν ὁ Ἐλεάζαρος, ἐνῶ ἦτο γέρων, δὲν ἐδείλισκε πρὸ τοῦ πυρός καὶ ἡ μητέρα τῶν μακαρίων ἐκείνων Μακαρθαίων ὑπέμεινε τόσους πόνους εἰς βαθὺ γῆρας, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ εὑρετε καὶ ποῖαν συγχώρησιν ὅταν δὲν θελήσετε νὰ θαδίσαιτε ὀλίγα στάθια¹² διὰ νὰ παρακολουθήσατε τοὺς ἀγῶνας των;...

11. Ὁ ναὸς τῶν ἁγίων ὁ ὁποῖος ἐπανηγύριζεν εὐρίσκατο ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀνετόμακον εἰς ἀπόστασιν μερικῶν σταδίων.

12. Σταδίων. Μέτρον μήκους ἴσον πρὸς 185 περίπου μέτρα.

Εἰς τὸν ἁγίον ἀποστόλων Παύλον

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

Δὲν θὰ ἦτο σφάλμα νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου λιθάρι τῶν ἀρετῶν καὶ κῆπον πνευματικόν· τόσον πολὺ ἀνθοβολοῦσε μὲ τὴν χάριν 477 A καὶ ἐπεδείκνυε τὸ ψυχικόν του φρόνημα ὄχιον τῆς χάριτος. Ἡ χάρις δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶκεν ἐκκυθῆ εἰς αὐτὸν πλουσιοπαρόπως, ἐπειδὴ ἔγινε τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς καὶ παρουσίασε τὸν ἑαυτὸν του καθαρὸν. Διὰ τοῦτο ἐγέννησεν δι' ἡμῶς τοὺς θαυμασίους ποταμούς σου, οἱ ὅποιοι ῥέουν διαρκῶς καὶ ποτίζουν οὐκ τὴν γῆν ἀλλὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ κάνουν νὰ θλασίσουν εἰς αὐτὰς οἱ ἀρεταί. Οἱ ποταμοὶ δὲ αὗτοι δὲν εἶναι μόνον τέσσαρες, ὅπως ἦσαν εἰς τὸν παράδεισον, ἀλλὰ πολὺ περισσότεροι. Ποῖος λόγος λοιπὸν εἶναι ἰκανὸς νὰ ἐξυμνήσῃ τὰ κατορθώματα τοῦ Παύλου, ἢ ποῖα γλῶσσα θὰ μωρεῖσῃ νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ ἐπαξίως; Διότι, ὅταν μία ψυχὴ ἔκη ὄλας μαζί B τὰς ἀνθρωπίνους ἀλλὰ καὶ τὰς ἀγγελικὰς ἀρετὰς, καὶ μάλιστα εἰς ὑπερτίτον βαθμόν, πῶς θὰ μπορούσαμεν νὰ ἑπεράσωμεν τὸ μέγεθος τῶν ἐπαίνων;

Δὲν θὰ σιωπήσωμεν ὅμως. Ἀντιθέτως, ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον αὐτὸν, θὰ ὀμιλήσωμεν. Διότι τὸ καλύτερον εἶδος ἐγκωμίου εἶναι ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων ἑπερνεῖ κατὰ πολὺ τὸν λόγον. Ἀκόμη καὶ ἡ ἦτο εἰς τὴν περὶ τῶν αὐτῶν εἶναι λοιμωδέτερον ἀπὸ μυρία ἄλλας νίκαις.

Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ θὰ ἐπρεπε νὰ ἀρχίσωμεν τοὺς ἐπαίνους: Ἀπὸ τοῦ ἄλλοῦ παρὰ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ὁ Παῦλος συγκεντρώνας ὄλα μαζί τὰ χαρίσματα ὄλων τῶν ἀνθρώπων; Διότι ὄλα τὰ χαρίσματα ποῦ ἔκων ἐπιθεῖται οἱ προφήται, οἱ πατριάρχαι,¹³ οἱ δίκαιοι, οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ

13. Πατριάρχαι -ῆ; Παλαιῆς Διαθήκης; ὀνομάζονται οἱ ἀπόστολοι τοῦ Ἄδὰμ μέχρι καὶ τοῦ Νῶε καὶ ἀπὸ τοῦ Σημὶ μέχρι καὶ τοῦ Θάρα. Πατριάρχαι ὀνομάζονται ἐπίσης ὁ Ἄβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ καὶ ὀρισμένοι ἄλλοι ἀπὸ τὴν μετέπειτα τῶν Ἑβραίων. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν Πατριάρχων εἶναι ἡ μακροβιότης, ὡς πρὸς τὴν ὁποῖαν ὄμως ὑπάρχουν ἰκαναὶ διαφοραὶ

μάρτυρες, **C** τὸ εἶχε καὶ ὁ Παῦλος καὶ μάλιστα εἰς τόσον μέγαν βαθμὸν, εἰς ὅσον κανεὶς ἀπὸ αὐτοῦ χωριστὰ δὲν εἶχε τὸ ἀτομικὸν του χάρισμα. Ὅριστε, σὲγκρινε!

Ὁ "Ἀβελ προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρήθη ἀγαθός. Ἐάν ὅμοις συγκρίνης τὴν θυσίαν αὐτὴν μετὰ τὴν θυσίαν τοῦ Παύλου, θὰ εἶπες ὅτι ἡ θυσία τοῦ Παύλου εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν θυσίαν τοῦ "Ἀβελ, ὅσον εἶναι ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν. Ποίαν λοιπὸν θυσίαν θέλετε νὰ σὰς ἀναφέρω; Διότι αἱ θυσίαι τοῦ Παύλου εἶναι πολλαί. Κάθε ἡμέραν ἐθυσίαζε τὸν ἑαυτὸν του καὶ μάλιστα ἡ θυσία τοῦ σώματός ἴτο διπλῆ. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπεβάλλετο καθημερινῶς εἰς κινδύνους θανάτου, ἐνῶ ἄφ' ἑτέρου ἔφερον εἰς τὸ σῶμα του τὴν νέκρωσιν, διότι ἀντιμετώπιζε συνεχῶς κινδύνους, ἔσφραζετο ἀπὸ τὴν τελείαν τοῦ ὁμοιωσίν εἰς τὸ ἔργον του καὶ ἐνέκρωσεν εἰς τέτοιον βαθμὸν τὰς ἐπιθυμίας, τῆς σαρκός, ὥστε οὐκ μόνον **D** νὰ μὴ εἶναι καθόλου κατώτερος ἀπὸ τὰ σφάγια τὰ προσφερόμενα εἰς θυσίαν, ἀλλ' ἀντιθέτως πολὺ ἀνωτέρος. Διότι δὲν ἐθυσίαζε βόδια ἢ πρόβατα, ἀλλὰ προσέφερε καθημερινῶς ὀπιλὴν θυσίαν τὸν ἑαυτὸν του. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλαβε τὸ θάρρος, νὰ ἀναφανίσῃ· ἐγὼ γὰρ ἦδη ἀπένδομαι» (**B'** Τιμ. 4, 6), ὀνομάζων ὀπιλὴν τὸ σῶμα του.

Ὅμοις δὲν τοῦ ἦσαν ἀρκεταὶ αἱ θυσίαι αὐταὶ καὶ, ἀφοῦ ἐθυσίασε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν Θεόν, προσέφερεν ὡς θυσίαν καὶ τὴν οἰκουμένην ὅλοκληρον. Διέσχισεν, ὥσθν νὰ εἶχε φτερά, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἄλλας χώρας. Μετ' ὀλίγου λέγεις ὀλοκληρον τὴν γῆν τὴν ὁποῖαν φιλῆσει ὁ ἄγιος. **E** Καὶ δὲν ἐδόξισε μόνον ὡς ἀπλὸς ὀδοιπόρος, ἀλλὰ κατὰ τὴν πορείαν του αὐτὴν ἐξερράκωνε τὰ ἀγκάθια τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ἔσπευεν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας. Ἐδύκωνε τὴν πλάνην καὶ ἐπανάφερε τὴν ἀληθειαν. Ἐκανε τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους ἢ, καλλιτερον, τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἦσαν ὄμοιοι μετὰ τοὺς δαίμονας, τοὺς ἔσκανεν ἀγγέλους.

Διὰ τοῦτο καὶ ἔσαν ἐπιδοκίμοι νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν κόσμον, ὕστερα ἀπὸ τοὺς κόπους ποὺ εἶχε καταβάλλει καὶ ὕστερα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θρήνητους ποὺ εἶχεν ἐπιτύχει, ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητὰς του διὰ τὰ τοὺς παρηγορήσῃ: **478 A** «Εἰ δὲ καὶ

μετὰ τὸ μαρτυρικὸν καὶ τὸ ἀποστολικὸν κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα. Προκατασκευαστοὶ Πατριάρχαι εἶναι οἱ: Ἀββῶν, Σφῶν, Ἐνώκ, Καθὼν, Μαλελαῆ, Ἰερὸν, Ἐνώχ, Μακουλάου, Ἀδμεγ καὶ Νῶε. Μετακατασκευαστοὶ δὲ οἱ: Σῆμ, Ἀρφαξάδ, Καθὼν, Σαδὶ, Ἐβερ, Φαλέγ, Ραγῶθ, Σαρῶν, Ναχὼρ καὶ Θάρκ. Πιλοῖνα περὶ τῶν Πατριάρχων εἶπε εἰς ἑρμηνευτικὴν καὶ ἱστορικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν, τόμ. 10, σελ. 196-198.

ἀπένδομαι ἐπὶ τῆς θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, κῆρις καὶ συγκοίριος πῶσιν ὑμῖν διὰ καὶ ἡμεῖς καίριτε καὶ συγκοίριτέ μοι (Φιλιπ. 2, 17-18). Τί λοιπὸν θὰ μπορούσε νὰ συγκριθῇ μετὰ τὴν θυσίαν αὐτὴν, ποῦ τὴν προσέφερον ὁ Παῦλος, εἰς τὸ θυσιαστήριον τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς μετὰ ὄργανον τὸ μαχαίρα τοῦ Πνεύματος;

Θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ "Ἀβελ ἐδόλοφονήθη ἀπὸ τὸν Κύριον εἶναι ἴσα καὶ ἐνδοξος ἀπὸ τὸν Παῦλον. Ἐγὼ ὅμοις σὰς ἀπαριθμῶμαι τόσους θανάτους, ὅσας ἡμέρας ἔζησε καὶ ἐκήρυκτεν ὁ μακάριος Παῦλος. Ἐάν δὲ θελήσῃ νὰ συγκρίνης καὶ αὐτὴν τὴν πραγματικὴν σφαγὴν, πρόκει νὰ ἀναλογισθῆς ὅτι ὁ μὲν "Ἀβελ ἐφρονεῖτο ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του ποὺ δὲν τὸν εἶχεν ἀδύκωτος ἀλλὰ αὐτὸ καὶ ἐβρωγῆσαι. **B** ἐνῶ ὁ Παῦλος ἐφρονεῖτο ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ὀμοίους ἔσπευδε νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ἀναριθμήτα κακὰ καὶ κόριν τῶν ὁμοίων ὑπέφερον ὅσα ὑπέφερον.

Καὶ ὁ Νῶε ἴτο δίκαιος καὶ μάλιστα ὁ καλύτερος εἰς τὴν γενεάν του. Μήπως ἴτο μόνον αὐτός, εἰς ἄλλο τέλος καὶ δίκαιος; Ὅχι, διότι καὶ ὁ Παῦλος ἴτο κατὰ πάντα δίκαιος. Καὶ ὁ μὲν Νῶε ἔσωσε μόνον τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὰ παῖδιά του, ἐνῶ ὁ Παῦλος, ὅσον συνῆδη εἰς τὴν γῆν κατακλυσμός πολὺ κερύτερος ἀπὸ τὸν πρῶτον, δὲν ἔκανε μετὰ σάνδρας κωιδῶν καὶ δὲν ἔσωσε μόνον δύο ἢ τρεῖς ἢ πέντε συγγενεῖς, ἀλλὰ ἐκρημοποιήσεν ἀνά σάνδιαν τὰς ἐπιστολάς του καὶ ἤρπασε μέσα ἀπὸ τὰ κύματα ἄλλην τὴν οἰκουμένην, ἡ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ καταπονισθῇ. Καὶ ἡ κωιδῶς του **C** ἴτο τέτοια, ποὺ δὲν περιεφύρειτο εἰς ἓνα μόνον τόπον, ἀλλὰ ἔπιασεν ὄλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης καὶ ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ὀδηγεῖ τοὺς πάντας εἰς τὴν κωιδῶν αὐτὴν τῆς σωτηρίας, τὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν ἔκανε δὲ ἴσαον ἐκρύκωρη, ὥστε νὰ χωρῇ τὸ πλῆθος τῶν σωζομένων, καὶ δέχεται μέσα εἰς αὐτὴν ἀνθρώπους ὀνοητοτέρους ἀπὸ τὸ ὄλαγα ὄλα, τοὺς ὀπίσους κάνει ἰσαίους τῶν ἀγγέλων, ὑπερνεκῶν τοιοιτοτρόπως τὴν κωιδῶν τοῦ Νῶε. Διότι ἐκεῖνη μὲν περιέλαβε κῶρκα καὶ τὸν ὄρπασε πῶσιν νὰ βγῇ κῶρκα, καὶ δὲν ἔλλαξε τὴν θρηοιδῶν τοῦ λῶκου, τὸν ὁποῖον ἐφιλοξένησε. Δὲν συμβαίνει ὄμοις τὸ ἴδιο καὶ μετὰ τὸν Παῦλον. Αὐτός, ἐδέχθη λῶκου καὶ τοὺς ἔκανε πρόδοτα. Ἐδέχθη γενάρκα καὶ μαυροκόρκα καὶ τὰ ἔκανε περιστέρια. Καὶ ἀφοῦ ἔσωξεν ὄλην **D** τὴν θρηοιδῶν καὶ τὸν παραλογισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἔβδωκε μέσα τῆς τῆς ἡμερότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὀπίσιν ὄστε νὰ πλῆθῃ μέχρι σήμερα ἡ κωιδῶς αὐτῆ καὶ νὰ μὴ διαλύεται. Ὁ κερύων τῆς κακίας δὲν πρόφρασε νὰ ἀνοίξῃ τὰς σάνδρας τῆς. Καὶ ἔτσι κατάρθασε νὰ ἐμπλεῖσῃ καὶ νὰ διαλύσῃ τὴν

ταραχήν τοῦ κειμήλιου, διότι αἱ σανίδες τῆς δὲν ἦσαν ἐπιχρισμένοι με ἀσφαλτον καὶ πίσσαν, ἀλλὰ μετὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

Ἀλλὰ θαυμάζουν ὅλοι τὸν Ἀβραάμ, διότι, Ἐ δὴν ἤκουσε τὸ «ἐβέβαθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου» (Γεν. 12, 1) ἔφησε καὶ πατρίδα καὶ οἰκίαν καὶ φίλους καὶ συγγενεὶς καὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ἔβαλε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ; Βεβαίως, διότι καὶ ἡμεῖς διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸν θαυμάζομεν. Ποῖος ὅμως θὰ ἠμποροῦσε νὰ φθάσῃ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔφησε μόνον πατρίδα καὶ οἰκίαν καὶ συγγενεὶς διὰ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ ἀλόκληρον τὸν κόσμον, ἢ, καλύτερον, τὸν ἴδιον τὸν οὐρανὸν καὶ κόπῃ περισσότερον ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Τὸ μόνον δὲ τὸ ὅποιον ἐξήτει ἦτο ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ. Ἀκούσατε πῶς τὸ λέγει αὐτός: «Οὐτε ἐνεστώτα, οὔτε μέλλοντα, 479 Ἄ οὐτε ὕψωμα, οὔτε βάθος δυνήσεται ἡμῶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. 8, 38-39). Ὁ Ἀβραάμ, ἠμωκινδυνεύων τὴν ζωὴν του, ἤρπασε τὸν ἀνεψιὸν του ἀπὸ τοῦς θαρβάρους.¹⁴ Ὁ Παῦλος ὅμως ἤρπασεν ἀπὸ τὰς χεῖρας οὐκ τῶν θαρβάρων ἀλλὰ τῶν δαιμόνων, οὐκ κάποιον ἀνεψιὸν του ἢ τρεῖς ἢ πέντε πόλεις ἀλλὰ ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ὑπομένων ἀναριθμήτους κινδύνους κάθε ἡμέραν καὶ ἐξασφαλίζων διὰ τὸ ἰδικὸν του θανάτου πολλὴν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς ἄλλους. Ἀλλὰ ἡ κυριώτερα ἀρετὴ καὶ τὸ καλύτερον δείγμα τοῦ ψυχικοῦ φρονήματος τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ἡ θυσία τοῦ υἱοῦ του. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον ὅμως αὐτὸ **Β** ἔσκει πάλιν τὰ πρωτεῖα ὁ Παῦλος, διότι δὲν ἐθυσίασεν υἱόν, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν αὐτὸν του καὶ μάλιστα ἀναριθμήτους φάρμακ, ὅπως εἶπα καὶ προηγουμένως.

Τὶ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ θαυμάσῃ εἰς τὸν Ἰσαάκ; Πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ κυρίως τὴν ἀνεθικικαίαν. Ὅταν ἤγογγε πηγάδι καὶ ἐδώκετο ἀπὸ τὰ κτήματά του, δὲν ἀντεπιτίθετο, ἀλλὰ ἠνεύκετο νὰ τὰ γεμίζου με πέτρας καὶ ἤλλασε κάθε φοράν τόπον διαμονῆς, ἀντὶ νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν δικωτῶν του. Ἐστράτευε δὲ τοῦτο μέχρις οὗτου ἐκορέσθη ἡ ἀδικία ἐπιθυμία τούτων.¹⁵ Ὁ Παῦλος ὅμως, βλέπων οὐκ νὰ γεμίζου τὰ φρέσά του με πέτρας, ἀλλὰ νὰ λιθοβολοῦν αὐτὸν τὸν ἴδιον, δὲν τὸ ἐπέτρεπε μόνον, ἀλλὰ καὶ προσεπάθει νὰ ἀνυψώσῃ εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτοῦς πᾶσι τὸν λιθοβολοῦσαν. **Γ** Διότι ὅσον περισσότερον ἐκαλύπτετο ἀπὸ λίθους ἡ πηγή, τόσον περισσότερον ἐρρρεεν καὶ ἐξέκυνε ποταμοὺς ὑπομονῆς.

Ἡ Γραφὴ ἐγκωμιάζει διὰ τὴν ὑπομονὴν του τὸν υἱὸν

14. Βλέπε τὸ σχετικὸν περιστατικὸν εἰς Γένεσιν 14, 1-16.

15. Γένεσις 26.

τοῦ Ἰσαάκ, τὸν Ἰακώβ. Ποῖα ἀδαμαντίνη ψυχὴ ὅμως θὰ μπορούσε νὰ δεῖξῃ τὴν ὑπομονὴν τοῦ Παύλου; Διότι ὁ Παῦλος δὲν ἐδούλευσεν ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη¹⁶ μόνον, ἀλλὰ ἀλόκληρον τὴν ζωὴν του διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ δὲν ὑπέφερε μόνον τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτός, ἀλλὰ ὑπέφερε καὶ κλονοθελλῶν ἀλόκληρον πειρασμῶν, σήμερον μαστιγοῦμενος, τὴν ἐπομένην λιθοβολοῦμενος, πότε ἀγωνιζόμενος μετὰ τὸ θηρία, πότε μαχομένος μετὰ τὴν θάλασσαν, περὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νύκτα, ὑποφέρων ἀπὸ τὸ ψῆκος καὶ πάντοτε ἀγωνιζόμενος **Δ** καὶ ὑπερβαίνων κάθε ὄριον ἀνταχῆς, διὰ νὰ ἀρετῆ καὶ νὰ σώσῃ τὰ πρόσωπα ἀπὸ τὸν φάρυγγα τοῦ δαιμόνου.

Μήπως θὰ πρέπει νὰ συγκρίνωμεν τὸν Παῦλον μετὰ τὸν οὐκρονα Ἰακώβ; Φοδοῦμαι ὅμως μήπως εἶναι ἀστεῖον νὰ προσπαθῶ νὰ ἐγκωμιάσω τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἐσταυρώθη χάριν τοῦ κόσμου καὶ ὑπελόγησε τὰ πράγματα τοῦ κόσμου ὅσον ἡμεῖς ὑπολογίζομεν τὴν στάκην καὶ τὴν σκόνην καὶ κατακινεῖτο ἀπὸ τὸν κόσμον ὅσον συγκινεῖται νεκρὸς ἀπὸ τὴν θέαν νεκροῦ. Διὰ τοῦ πρόπου αὐτοῦ κατεπράυνε πάντως τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν καὶ κατώρθωσε νὰ μὴν ὑποκύψῃ ποτε εἰς κανένα ἀνθρώπινον πτόθος.

Θαυμάζου τὸν Ἰωβ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι; Καὶ ποτὸ ἀρετῆς. Ἐ διότι ὑπέφερε μέγας ἀγωνιστῆς, δυνάμενος νὰ ἐξισωθῆ μετὰ τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον λόγῳ τῆς ὑπομονῆς του, τοῦ ἀνεπιλήπιου θίου του, τῆς ἀρροισιῶσός του πρὸς τὸν Θεόν, λόγῳ τῆς μάχης τὴν ὅποιαν ἔδωσε καὶ τῆς θαυμασίας νίκης τὴν ὅποιαν ἐκέρθεισεν ἀπὸ τὴν μάχην αὐτὴν. Ὁ Παῦλος ὅμως δὲν ἠγωνίσθη καὶ δὲν ἔζησεν ὅπως ὁ Ἰωβ ἀρροισίμως μῆνας μόνον. ἀλλὰ πολλὰ χρόνια. Καὶ δὲν διέλυσε μετὰ τὸ πῖον ποῦ ἐτρικεν ἀπὸ τὸ σῆμα του τοὺς βάλους τῆς γῆς, καὶ δὲν ἐκάθητο ἐπὶ τὸν εἰς τὴν κοιλίαν ὅπως συνέβαινε μετὰ τὸν Ἰωβ, ἀλλὰ πίπτον καθημερινῶς εἰς τὸ νοσηρὸν στάσι τοῦ δαιμόνου καὶ ἀγωνιζόμενος μετὰ ἀναριθμήτους πειρασμούς, 480 Ἄ ὑπερκεκνύετο ἰσχυρότερος ἀπὸ πέτραν. Καὶ δὲν τὸν εἰρανεύοντα μόνον τρεῖς ἢ τέσσαρες φίλοι, ἀλλὰ τὸν ἐκατηγόρουν ὅλοι οἱ ὄπιστοι ψευδοῦλεροι,¹⁷ καὶ τὸν ἔπιπτον καὶ τὸν ἐξέβριζον.

Ἄλλὰ θὰ εἶπη κανεὶς, ἡ φιλοξενία τοῦ Ἰωβ καὶ τὸ ἐν-

16. Γένεσις 29, 164.

17. Ψευδοῦλεροι. Ἰουδαῖοι καὶ χριστιανοὶ οἱ ὄπιστοι ἐπίμενοι ἐπὶ: διὰ τὴν αὐστηρίαν ἢτο ἀσκητικὸς ἢ τῆς ἡσυχίας καὶ μετὰ τὸ ἄσκησιον. Τὸ ὄχημα τῶν ψευδοῦλερων ἐθμωλόγησε ὁμοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διημετέθη τελικῶς διὰ τῆς ἀποστολικῆς συνέθετος τῶν Ἰεροσολύμων εἰς τὴν ἐσάτην ἀποστολιστῶν ὁ Παῦλος. Τὰ περὶ τῆς συνέθετος εἴδησις εἰς τὸ ἴδιον κεφάλαιον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

διαφέρειν του δαδ τούδ έχοντασ ανάγκην ἤσαν ἀκαθάρματα. Τὸ δεχόμεθα. Ὅταν ὁμοίᾳ τὰ συγκρίνωμεν μετὰ τὰ ἀντίποικα καρίσματα τοῦ Παύλου, θὰ τὰ εὑρωμεν ἴσων κατώτερα, ὅσον ἀνωτέρα εἶναι ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα. Διότι ὅτι ἔκανε ὁ Παῦλος διὰ τοῦδ ἀκρωτηριασμένους κατὰ τὴν ψυχὴν, διορθῶντων τοὺς κοίτους καὶ ἀναπηρούς κατὰ τὸν λογισμὸν καὶ ἐνδύων τοὺς γυμνοὺς καὶ τοὺς διαπράπτοντας ἀσχημίας διὰ τῆς πτολήσ τῆς πίστεως. Καὶ ὡς πρὸς τὰ σωματικά δὲ εἶναι ἴσων ἀνωτέρως τοῦ Ἰωβ, ὅσον ἀνωτέρως εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος βοηθεῖ τοὺς ἄλλους, **B** ἐνῶς ζῆ ὁ ἴδιος εἰς πτωχεῖαν καὶ πείναν, ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος κάνει πρὸ ἴδιο ἀπὸ τὸ περισσευμά του. Καὶ τοῦ μὲν Ἰωβ ἡ οἰκία ἦτο ἀνοικτὴ διὰ πάντα ἐρχόμενον, ἐνῶς ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου εἶχεν ἀπλωθῆ εἰς ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ἐδέχετο ἀλοκλήρους πόσεις. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἔλεγεν· ἐοὺ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς ἀπελάγχνοις ἡμῶν» (**B** Κορ. 6, 12). Καὶ ὁ μὲν Ἰωβ, ἔχων πλῆθος θεῶν καὶ προβάτων, ἐδίειν ἀπλόχερα εἰς τοὺς ἔχοντασ ἀνάγκην, ἐνῶς ὁ Παῦλος, μὴ διαθέτων τίποτε περισσώτερον ἀπὸ τὸ σῶμα του, ἐβόηθει μετὰ αὐτὸ τοὺς ἔχοντασ ἀνάγκην καὶ διεκήρυσσε· «Τὰς κρείαις μου καὶ τοὺς οὐοὺς μετ' ἐμοῦ ὑπερέβησαν αἱ χεῖρες **C** αὐταί» (Πρόξ. 20, 34), διότι τὴν σωματικὴν του ἐργασίαν τὴν ἐκρημοποιεῖ ὑπὲρ τῶν πεινῶντων.

Οἱ σκόληκες ὁμοίᾳ καὶ οἱ πληγαὶ προξενούσαν εἰς τὸν Ἰωβ φοβεροὺς καὶ ἀνυποπόρους πόνους. Τὸ ὁμολογῶ καὶ ἐγώ. Ἄν ὁμοίᾳ ἀντιπαράθεσις εἰς αὐτὰ τὰς πολυαριθμοὺς μαστιγῶσαι τοῦ Παύλου, τὴν διαρκὴ πείναν, τὴν γυμνάση, τὰς ἀλισθῶσαι, τὰς φυλακάς, τοὺς κινδύνους, τὰς ἐπιβουλὰς ἀπὸ τοῦδ ἀμαρῶλου, ἀπὸ τοῦδ ἀλλοθῶναι, ἀπὸ τοῦδ ἀρκωντασ καὶ ἀπὸ ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ τὴν ἀκόμη δυσκολώτερον φροντίδα διὰ τοὺς ἀλιγοιστοῦντασ καὶ δι' ἄλλας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὸν φλογισμὸν τὸν ἀποῖον ὑπέμενε πρὸς κῆρον κάθε σκανδαλιζομένου, θὰ ὀντηληφθῆσθε ὅτι ἦτο ἰσχυροτέρα ἀπὸ πέτραν ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποῖα ἄντεκεν εἰς ἄλλο αὐτὰ καὶ ὅτι ὑπερέβαλλεν εἰς ἀντοχὴν ἀκόμη καὶ σθένον καὶ διαμόνη.

D Ἐκεῖνα λοιπὸν ποὺ ἔπαυκεν ὁ Ἰωβ εἰς τὸ σῶμα, τὰ ἔπασκεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἡ λύπη δι' ἐκεῖνοσ ποὺ σκανδαλιζοῦτο καθημερινῶς τοῦ κατότρως τὴν ψυχὴν χειρότερον ἀπὸ κάθε σκουλήκι. Διὰ τοῦτο καὶ ἔκυνε ποταμοὺς δοκρίων, κλαίον διὰ μόνον τὰς ἡμέρας· ἀλλὰ καὶ τὰς νύκτασ, καὶ ὑπέφερον περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἡ γυναῖκα ὅταν τίκτη διὰ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Τοῦτο φανεράνουν

καὶ οἱ λόγοι του· ἐτέκνα μου ὡς πάλιν ὠδύνας» (Γαλ. 4, 19).

Μετὰ τὸν Ἰωβ ποῖον θὰ ἠμποροῦσε κανεῖς νὰ θαυμάση; Νομίζω τὸν Μωϋσῆν. Καὶ τοῦτου ὄμοσ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρως ὁ Παῦλος. Διότι ἡ ἀγία ἐκεῖνη ψυχὴ **E** διέθετε πολλὰ καὶ μεγάλα καρίσματα, ἀλλὰ τὸ κυριώτερον τῆς προσόν ἦτο τὸ ὅτι ἐπροτίμησε νὰ διαγορευθῆ ἀπὸ τὴν βίβλον τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ σωθῶν οἱ Ἰουδαῖοι. Ὁ Μωϋσῆς ὁμοίᾳ ἐπροτίμησε νὰ ἀπαλειφθῆ μαζί μετ' ἄλλους, ἐνῶς ὁ Παῦλος ἐπροτίμησεν ὅχι νὰ καθῆ μαζί μετ' ἄλλους, ἀλλὰ νὰ κῆρη αὐτοὺς τὴν ἀπερμαντων ὁδῶν, ἐνῶς οἱ ἄλλοι θὰ ἐοῦσαντο. Καὶ ὁ μὲν Μωϋσῆς ἠγωνίζετο μετὰ τὸν Φαραὼ, ἐνῶς ὁ Παῦλος **481 A** ἠγωνίζετο καθημερινῶς μετὰ τὸν διάβολον. Ὁ ἀγὼν τοῦ Μωϋσῆος ἐγένετο ὑπὲρ ἐνὸς μόνον ἔθνους, ἐνῶς ὁ Παῦλος ἠγωνίζετο, λουομένος ὅχι εἰς τὸν Ἰσραῆλ ἀλλὰ εἰς τὸ σῶμα του, νὰ διορθῶσθ ὅχι μόνον τὸν κατοικημένον κόσμον ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκατοικητον, ὅχι μόνον τὰς ἑλληνικάσ χώρασ ἀλλὰ καὶ τὰς βορράσους.

Θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἀναφέρω καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ καὶ τὸν Σαμουὴλ καὶ τοὺς λοιποὺς προφήτασ. Διὰ νὰ μὴν μακρογορησα ὁμοίᾳ θὰ ἀσκοληθῶ μόνον μετὰ τοὺς κορυφαίους. Διότι ὅταν ἀποδεικθῆ ὅτι ὁ Παῦλος εἶναι ἀνωτέρως τούτων, δὲν θὰ μποροῦση κανεῖς νὰ ἀμφισβητήση τὴν ὑπεροχὴν του καὶ ἐναντῖ τῶν ἄλλων. Ποῖον λοιπὸν οἱ κορυφαίους;

Μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνοσ ποὺ ἀνέφερα ποῖοι ἄλλοι ὄν ὅχι ὁ Δαυὶδ, ὁ Ἠλίας καὶ ὁ Ἰωάννης; Ἀπὸ αὐτοὺδ ὁ ἕνασ εἶναι πρόδρομοσ **B** τῆς πρώτης καὶ ὁ ἄλλοσ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνομασίθησαν καὶ οἱ δύο ἀπὸ κοινοῦ προφήτασ. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ ἑξάριτον εἰς τὸν Δαυὶδ; Ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ποῖοσ ὁμοίᾳ ἐπέτυχε νὰ ἀπακτήση εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου τὰς δύο αὐτάσ ἀρετάσ; Ποῖοσ δὲν εἶναι κατώτεροσ του ὡς πρὸς αὐτάσ; Τὶ εἶναι δὲ τὸ θαυμάσιον τοῦ Ἠλία; Μήπως τὸ ὅτι ἐκλεσε τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπροξένησε πείναν (Γ' Βασ. 17, 1) καὶ ἔφερον εἰς τὴν γῆν πῦρ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν (Δ' Βασ. 1, 9 ε.); Ἐγὼ δὲν νομίζω ὅτι εἶναι αὐτό, ἀλλὰ τὸ ὅτι **C** ἦτο μετ' ἡμῶν ἀμωσιωμένος εἰς τὸν Θεόν καὶ ὁ ζῆλοσ του αὐτοῦ ἦτο ἰσχυρότεροσ ἀπὸ τὸ πῦρ. Ἄν ὁμοίᾳ ἐξετάσησ τὸν ζῆλον τοῦ Παύλου, θὰ ἴδῃσ ὅτι ὑπερέκει ὡς πρὸς αὐτὸν ἴσων πολὺ, ὅσον ὁ Ἠλίας ὑπερέκει τῶν ἄλλων προφητῶν. Διότι ποῖοσ λόγοσ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ συγκριθῶν μετὰ τοὺς λόγουσ ἐκεῖνοσ τοὺς ὁποῖοσ ἔλεγεν ὁ Παῦλοσ διὰ νὰ δεῖξη τὸν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ζῆλον του· ἀγνώστην ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα» (Ρωμ. 9, 3); Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἐνῶ

τὸν ἀνέμεναν οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ στέφανοι καὶ τὰ ἔπιπλα, δὲν ἐπέστευε πρὸς αὐτά, ἀλλὰ παρέμενον εἰς τὴν γῆν λέγων ὅτι: «ὅς ἐπιμείναι τῆ σαρὰ ἀναγκαστέρον δι' ἡμᾶς» (Φιλιπ. Γ, 24). Διὰ τοῦτο δὲ ἐπίστευεν ὅτι διὰ τὴν ἐκφρασθῆ ἡ ἀγάπη καὶ ὁ ζῆλος τοῦ δὲν ἀρροῦσε οὔτε ἡ ὄρατῆ οὔτε ἡ μαρτῆ κτίσις καὶ ἐχρητοῦσε ἄλλην μὴ ὑπάρκουσαν διὰ τὴν δεξτῆ ἐκεῖνο τὸ ἄποστον ἤθελε καὶ ἐπέθετο.

Ὁ Ἰωάννης ἐπρωγεν ἀσπίδας D καὶ ἄγριον μέλι. Καὶ ὁ Παῦλος, ζῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν ἐρημον, δὲν ἐπρωγε μὲν ἀσπίδας καὶ ἄγριον μέλι, ἀλλὰ ἤρκετο εἰς πράξιαν πολλὴν πιτωτέραν ἐσεινῆς τοῦ Ἰωάννου καὶ δὲν εἶκεν οὔτε κτὴν τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν λόγῳ τῆς ἀρροῦσιαις καὶ τοῦ ζήλου τοῦ διὰ τὸ κήρυγμα. Ἀλλὰ ὁ Ἰωάννης ὑπέληξε μὲ πολλὴν θάρρος εἰς τὸν Ἡρώδη. Καὶ ὁ Παῦλος ἤμας δὲν ἀπεσπόμεσε μόνον ἓνα ἢ δύο ἢ τρεῖς Ἡρώδας, ἀλλὰ ἀναριθμήτους ἀρροῦσις πρὸς αὐτόν, ἢ μᾶλλον χειροτέρους ἀπὸ τὸν ὑπὸ τὸν ἔσπερον ἐσεινῆς.

Δὲν μένει λοιπὸν τίποτε ἄλλο παρὰ E νὰ συγκρίνωμεν τὸν Παῦλον μὲ τοὺς ἀγγέλους. Ἄς ἀφήσωμεν ἐπομένως τὴν γῆν καὶ δε ἀνέλθωμεν εἰς τὰς οὐρανοὺς ἀμείβας. Ἄς μὴν νομίσῃ ἡμᾶς κανεῖς ὅτι ὁ λόγος εἶναι ταλιμρός. Διότι ἂν ἡ Γραφὴ ἀνόμασε τὸν Ἰωάννην ἄγγελον καὶ τοὺς ἱερεῖς ἐπίσης, διὰ τὴν νὰ ἀπορήμεν διὰν συγκρίνωμεν μὲ τοὺς ἀγγέλους τὸν καλύτερον ἀπὸ ἄλλους; Τί λοιπὸν εἶναι τὸ μέγα εἰς τοὺς ἀγγέλους; Τὸ ὅτι δεῖκνουν ἀπόλυτον ὑπακοὴν πρὸς τὸν Θεόν, πράγμα τὸ ἄποστον δεσκήρως καὶ ὁ Δαυὶδ λέγων: «δυνατοὶ ἰσχύϊ, πεποιθότες τὸν λόγον αὐτοῦ» (Ψαλμ. 102, 20). Διότι τίποτε δὲν μπορεί νὰ ἐξισωθῆ πρὸς τὸ γεγονός αὐτό, ἀκόμη καὶ τὸ ἂν εἶναι μυρίας φορές ἀκόμηαι. Ἐκεῖνο προπάντων ⁴⁴² A πρὸς τοὺς κάνει μακαροῦσις εἶναι τὸ ὅτι ὑπακούουσιν εἰς ἄλλας τὰς ἐντολάς καὶ δὲν παρακούουσιν καμμίαν. Ἀλλὰ τοῦτο μπορούμεν νὰ ἴσωμεν ὅτι τὸ τηρεῖ μετὰ σχολαστικότητος καὶ ὁ Παῦλος. Διότι δὲν ἐτήρησε μόνον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ τὰς ἐντολάς, καὶ περισσότερο ἀπὸ τὰς ἐντολάς, ὅπως φανεράνουν οἱ λόγοι τοῦ: «εἰς οὖν μοι εἶσιν μισθός, ἵνα εὐαγγελιζόμενος δόξωμαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.» (Α' Κορ. 9, 18).

Τὶ ἄλλο εἶπεν ὁ προφήτης ἐγκαυμάζων τοὺς ἀγγέλους; «Ὁ ποιὸν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, λέγει, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πρὸ φλέγον» (Ψαλμ. 103, 4). Τοῦτο ἡμᾶς μπορούμεν νὰ τὸ ἴσωμεν καὶ εἰς τὸν Παῦλον. Διότι ὡς ἔνεμος καὶ πρὸ B διέτρεξεν ἄλλην τὴν οἰκουμένην καὶ ἐκαθάρσε τὴν γῆν. Ἀλλὰ δὲν ἐκέρδιεν ἀκόμη τοὺς σφρονούς; Διότι αὐτὸ ἐκέρδις εἶναι δεσθαίρωσις, τὸ ὅτι ἐνῷ

πύρροκοτο εἰς τὴν γῆν καὶ ἔφερε οὐρα θνητόν, ἦτο ἄμοιος πρὸς τὰς ἀουμάτους δυνάμεις. Πόσον δὲ ἀγνώμονες θὰ εἴμεθα ὅταν, ἐνῷ ἓνας ἄνθρωπος κατάρβασε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὸν αὐτόν τοῦ ἄλλας τὰς ἀρετὰς, ἐμεῖς δὲν προκταθοῦμεν νὰ μιμηθοῦμεν αὐτὸ ἓνα ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ αὐτάς! Ὅταν τὸ ἐνοήσωμεν αὐτό, θὰ ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ θὰ ἀποδώσωμεν νὰ ἀπακτίσωμεν τὸν ζῆλον τοῦ Παύλου, διὰ νὰ μπορούμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ ἴδια ἀγαθὰ διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλοφροσύνης C τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ἄποστον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δόξα καὶ πάντα καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

Τί είναι ο άνθρωπος, πόσον ευγενής είναι η φύση μας και πόσην ἀρετήν μπορεί νὰ ἀπεκτήσῃ τὸ ἄν αὐτὸ ποὺ λέγε-
ται ἄνθρωπος μᾶς τὸ εἶδει καθαρώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ἄν-
θρωπον ὁ Παῦλος. **D** Καὶ τώρα ἀπὸ τὸ ὕψος εἰς τὸν ὁποῖον
ἐβάσεν ἄμφει μὲ καθαρὰν φωνὴν πρὸς ὄλους ἐκεῖνους οἱ
ὁποῖοι κατηγοροῦν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπολογεῖται
ὑπὲρ τοῦ Δημιουργοῦ, κλείει τὰ ἀνάσχυοντα σπύματα τῶν
ἀσθεῶν καὶ ἀποδεικνύων ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀνθρώπου
καὶ ἀγγέλου εἶναι μικρά, ἂν θέλωμεν νὰ προσέξωμεν τοὺς
δαυτοὺς μας. Ἐπειδὴ ὁ Ἰδιος ἐνῶ οὐτε φύσιν διαφορετικὴν
ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας εἶκεν, οὐτε ψυχὴν διαφορετικὴν εἶκε
λάβει, οὐτε εἰς ἄλλον κόσμον εἶκε καταστῆσαι, ἀλλὰ ἀνεπύ-
ρη εἰς τὴν ἴδιαν μὲ ἡμᾶς γῆν καὶ μὲ τοὺς ἰδίους νόμους καὶ
τὴς ἰδίας συνθηκῆς, ὅμως ἐξέπερασεν ὄλους τοὺς ἀνθρώ-
πους, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν καὶ ἐν-
τεῦθεν. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ὑποστηροῦν ὅτι
εἶναι δύσκολον πρᾶγμα ἡ ἀρετὴ καὶ εὐκαλὸν ἡ κακία; **E**
Διότι ὁ Ἰδιος ὁ Παῦλος τοὺς ἀντικρούει λέγων· «τὸ παραντί-
κα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν
αἰώνιον βόρος δόξης καταργεῖται» (Β' Κορ. 4, 17). Ἐάν δὲ
αἱ παρρησίου θλίψεις εἶναι ἐλαφραί, πολὺ ἐλαφρότερα εἴ-
ναι αἱ φυσικαὶ ἴδοναι.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο ὄχιον θαυμασμοῦ εἰς τὸν
Παῦλον, τὸ ὅτι δηλαδὴ λόγῳ τοῦ ὑπερβολικοῦ του ζήλου
δὲν ἐνωθε τοὺς κόπους διὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι εἰρ-
γάζετο χωρὶς ἀνταμιωθῆν δι' αὐτήν. Ἡμεῖς, μολονότι πρόκει-
ται νὰ λάβωμεν ἀνταμιωθῆς, ⁴⁸³ **A** δὲν ἀνεχόμεθα νὰ κατα-
σωμεν δι' αὐτήν, ἐνῶ ὁ Παῦλος τὴν ἠκολούθει καὶ τὴν ἡγά-
πα χωρὶς νὰ ἀναμένῃ θραβεῖα, καὶ ὑπερητίδα μὲ κάθε εὐ-
κολίαν κάθε τί ποὺ θεωρεῖται ὡς ἡμποδίων διὰ τὴν πραγμα-
τοποιήσιν τῆς. Καὶ δὲν ἐκρηματοποίησεν ὡς πρόοισεν, διὰ
νὰ ἀποφύγῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ὄχιον αὐτὸ τὴν ἄδυναμίαν
τοῦ σώματος, οὔτε δυσκόλους περιστάσεις, οὔτε τὴν ὑποδο-

λων εἰς τὰς φυσικὰς ὀριάς, οὔτε τίποτε παρόμοιον. Καὶ
ἐνῶ τοῦ εἶκεν ἀναπεθεῖ φροντίς μεγαλυτέρα ἀπὸ ἐκείνην
τῶν στρατηγῶν καὶ ἄλων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, ὅμως κάθε
ἡμέραν ἐφαίνετο ἄκριτος, καὶ ἐνῶ οἱ κίνδυνοι ἐγίνοντο ὄλο
καὶ ἰσχυρότεροι, αὐτὸς διέθετε πάντοτε νεανικὴν προθυμίαν.
Τοῦτο δὲ τὸ ἐφανέρωσε λέγων· «τῶν μὲν ὁπίου ἐπαλανθανό-
μενος, **B** τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτενόμενος» (Φιλιπ. 3, 14).
Καὶ ἐνῶ ἀνέμενε τὸν θάνατον, προσεκάλει καὶ τοὺς ἄλλους
νὰ γευθοῦν μαζί του τὴν ἡδονὴν αὐτῆν λέγων· «ὁδὸ καὶ εὐ-
δοκίᾳ ἐν ἀσθενείας, ἐν ὕβρεσιν, ἐν διωγμοῖς» (Β' Κορ. 12
10). Μάλιστα αὐτὰ τὰ ἰνόμοσε καὶ ὄπλα τῆς δικαιοσύνης,
φανερῶν ὅτι ἀπὸ αὐτὰ εἶκε μεγάλην ἀφέλειαν καὶ ὅτι ἐ-
γίνετο μὲ αὐτὰ ἀκατανόητος ἔνασι τῶν ἐσθρῶν. Καὶ ἐνῶ ἔ-
πέφερε παντοῦ **C** καὶ ὀβρίξετο καὶ ἐκατηγορεῖτο, ὑπερηφα-
νεύετο καὶ ἀνέπειπεν εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν λέγων·
«ἐκρίσι δὲ τῷ Θεῷ τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς» (Β' Κορ.
2, 14), ὡσὺν νὰ ἐπορεύετο ἐν μέσῳ θριάμβων καὶ ὡσὺν νὰ
εἶκε σῆσαι τρώσασα εἰς ὄλα τὰ μέρη τῆς γῆς.

Καὶ τὴν κακοποίησιν καὶ τὰς ὕβρεις διὰ τὸ κήρυγμα τὰ
ἐπεδίωκεν ὁ Παῦλος περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἡμεῖς ἐπιδιώ-
κομεν τὴν τιμὴν. Ἐπίσης ἐπεδίωκε τὸν θάνατον περισσότε-
ρον ἀπὸ ὅσον ἡμεῖς τὴν ζωὴν, τὴν πτωχείαν περισσότερον
ἀπὸ ὅσον ἡμεῖς τὸν πλοῦτον, τοὺς πόνους περισσότερον ἀπὸ
ὅσον ἄλλοι ἐπιδιώκουν τὰς ἀνάσεις καὶ δια ἀπλῶς περισσό-
τερον ἀλλὰ πολὺ περισσότερον, τὴν λύπην περισσότερον ἀπὸ
ὅσον ἄλλοι τὴν χαρὰν καὶ τὸ νὰ εὐχεται ὑπὲρ τῶν ἐσθρῶν
του περισσότερον **D** ἀπὸ ὅσον ὀρισμένοι τὸ νὰ τοὺς καταρῶ-
νται. Καὶ ἀνέτρεψε τὴν κρατούσαν ἐξέση, ἢ μᾶλλον ἡμεῖς τὴν
ἐκομεν ἀνατρέψει, ἐνῶ ἐκεῖνος τὴν ἐτήρησεν ὅπως τὴν ἐνο-
μοθέτησεν ὁ Θεός, διότι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Παύλου ὑπὲρ
σώματος πρὸς τὴν φύσιν, ἐνῶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἄλλων
εἶναι ἀντίθετος πρὸς αὐτήν. Ποῖα δὲ εἶναι ἡ ἀπόδειξις διὰ
τοῦτο; Τὸ ὅτι ὁ Παῦλος, ἐνῶ ἦτο καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος, ἠκο-
λούθησεν αὐτὰ καὶ ὄχι ἐκεῖνα. Μόνον ἓνα πρᾶγμα ἐποθεῖτο
καὶ ἀπέφυγε: Τὸ νὰ ἐλθῇ ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν Θεόν. Τι-
ποτε ἄλλο. Ὅπως καὶ τίποτε ἄλλο δὲν τοῦ ἦτο ποθητὸν πα-
ρὰ τὸ νὰ εἶναι ἀρετός εἰς τὸν Θεόν καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ
παρόντα τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ μέλλοντα. Ἄς μὴν ὀμιλή-
σωμεν δηλαδὴ καὶν διὰ πόλεως καὶ ἔθνη καὶ βασιλεῖς καὶ
στρατοπέδα **E** καὶ ὄπλα καὶ χρήματα καὶ στρατεύεις καὶ βα-
σιλεῖς, διότι ὄλα αὐτὰ τὰ ὑπελόγησεν ὀλιγότερον ἀπὸ ὅσον
τὸν ἴστων τῆς ἀράχνης. Ἄλλ' ἔς ἐξέτάσωμεν τὰ ἐν οὐρανοῖς
διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν σφοδρὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Χριστὸν.
Ἐν ἀξίαι λοιπὸν μὲ αὐτὴν τὴν ἀγάπην δὲν ἐθαύμασεν οὔτε

τὴν ἀξίαν τῶν ἀγγέλων ὅτε τῶν ἀρχαγγέλων ὅτε τίποτε ἄλλο, ἐπειδὴ διέθετε τὴν πολὺ ἀνωτέραν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστόν. Ἔχων τὴν ἀγάπην αὐτὴν ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ εὐτυχέστερον ἀπὸ ὅλους. Χωρὶς ὅμως τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστόν δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ ὅτε ἀγγελός.¹⁸⁴ Ἄ ὅτε ἕνας ἀπὸ τὰς Ἀρχαί, τὰς Κυριότητες ἢ τὰς Ἐξουσίας,¹⁸⁵ ἀλλὰ ἤθελε καλότερα νὰ εὐρίσκηται μαζὶ μετὰ τὴν ἀγάπην αὐτὴν εἰς τὰ ἔσχατα ὄρατα τῆς κολλήσεως μεταξὺ τῶν καλοζομένων, παρὰ νὰ εὐρίσκηται χωρὶς τὴν ἀγάπην αὐτὴν μεταξὺ τῶν κορυφαίων καὶ τῶν τιμημένων. Διότι μοναδικὴ κόλασις τοῦ Παύλου ἦτο τὸ νὰ χάσῃ τὴν ἀγάπην αὐτὴν. Αὐτὸ ἦτο ἡ γένεσός του, αὐτὸ ἦτο ἡ μοναδικὴ του τιμωρία καὶ αὐτὸ ἀντιπροσώπευε δι' αὐτὸν μῦστα κακά, ὅπως καὶ μοναδικὴ του ἀπόλαυσις ἦτο τὸ νὰ καρδίῃ τὴν ἀγάπην αὐτὴν. Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἦτο ἡ ζωὴ του, τὸ κόσμημα, ὁ ἄγγελός του, τὰ παράκα καὶ τὰ μέλλοντα, βασίλεια, ἀγάθῃ ὑπόθεσις, ἅ ἄλλα ἀγαθὰ. Κόττε τί ἄλλο δέ, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνηγοῦσεν εἰς τὴν ἀγάπην αὐτὴν, δὲν τὸ ὑπελόγιζεν ὅτε ὡς δυσάρετον αἴτιε ὡς εὐχάριστον. Καὶ τοιοῦτοτρόπως περιφρονῶσε ὅλα τὰ ὄρατά, ὅπως περιφρονεῖ κανεὶς τὸ κόρτον ποῦ ἔχει σαπίσει. Οἱ ἄρχοντες δὲ καὶ αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἄρριζον ἀπὸ θυμὸν τοῦ ἐφαινόνοιο ὅσν κοινούσια. Ὁ θάνατος καὶ αἱ τιμωρίαι καὶ τὰ ἀναριθμήτητα βασανιστήρια τοῦ ἐφαινόνοιο παιδικὰ παγνύδια. Μόνον ἔάν τὰ ὑπέφερε διὰ τὸν Χριστόν τὰ ὑπελόγιζε καὶ τὰ ἐδέχετο καὶ ὑπερηφανεύετο διὰ τὰ δεσμά του, ὅσων δὲν ὑπερηφανεύετο ὁ Νέρων, ὅταν φοροῦσε τὸ βασιλικὸν διάδημα. C Εἰς τὴν περιπέσειν αὐτὴν διέμενον εἰς τὸ δεσμοτήριον μετὰ τὴν εὐχαρίστησιν μετὰ τὴν ὁπίαν θὰ διέμενον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐδέχετο τὰ πράγματα καὶ τὰς μαστιγὰς μετὰ περισσότερον εὐχαρίστησιν ἐπὶ ὅσων ἀρπάζουσι ἄλλοι τὰ θραβεῖα. Ἀγαπᾶσε δὲ καὶ τοὺς πόνους περισσότερον ἀπὸ τὰ θραβεῖα, ἐπειδὴ ἐθεώρει θραβεῖα τοὺς ἰδίου τοὺς πόνους καὶ τοὺς ἠνείκαζε μάλιστα καὶ θέσιν εὐνοίαν.

Ἰδοὺ λοιπὸν! Βραβεῖον τοῦ ἐθεώρει τὸ νὰ ἀποθήνῃ καὶ νὰ εἶναι μαζὶ μετὰ τὸν Χριστόν (Φιλιπ. 1, 23 - 24). Τὸ νὰ παραμείνῃ δὲ εἰς τὴν ζωὴν ἐσθίμηνε δι' αὐτὸν τοὺς ποικιλάνθους ἀγῶνας. Καὶ ὅμως προτιμᾷ τὸν ἀγῶνα ἀντὶ τοῦ ἐπιθέλου καὶ λέγει ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖον δι' αὐτόν. Τὸ νὰ ἀπο-

184. Ἀρχαί, Κυριότητες, Ἐξουσία. Ἀγγελοὶ ἀνθρώπων ἀπαντόμενοι εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην (Ἔφεσ. 1, 21; Κολλοσ. 1, 16 Ἀ' Θεσ. 4, 16 κ.λ.). Ὁ Διόνειος ὁ Ἀρσενπαγίτης κατονομάζει ἑνὸς ἀγγέλων ἀπὸ τῆν Παλαιῶν καὶ τῆν Καινὴν Διαθήκην εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πατρὸς οὐρανοῦ ἱεραρχίας.

χωρισθῆ ἀπὸ τὸν Χριστόν ἦτο δι' αὐτὸν ἀγὼν καὶ πόνος, ἢ μάλλον κατὰ περισσότερον D ἀπὸ ἀγῶνα καὶ πόνον. Τὸ νὰ παραμείνῃ κοντὰ εἰς τὸν Χριστόν ἦτο δι' αὐτὸν τὸ βραβεῖον. Καὶ ὅμως προτιμᾷ τὸ πρῶτον ἀντὶ τοῦ δευτέρου, χάριν τοῦ Χριστοῦ.

Θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι ὅλα αὐτὰ ἀνεξαρτήτως ποῦ ἦσαν εὐχάριστα χάριν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ λέγει καὶ ἐγώ. "Ὅτι δηλοῦντὰ πράγματα ποῦ προξενούσιν εἰς ἡμᾶς θλίψιν ἐπιδοκίμασαν εἰς τὸν Παῦλον μεγάλην ἀπόλαυσιν. Καὶ διακί νὰ ἀναφέρω τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἄλλας ταλαιπωρίας; Δὲν εἶναι ἀπαραίτητον, διότι εὐρίσκατο πάνποτε εἰς διορκὴ θλίψιν. Τοῦτο δὲ τὸ λέγει καὶ ὁ Ἰσῆος: «Τίς ὀσθενεῖ καὶ οὐκ ὀσθενεῖ; Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ τυροῦμαι;» (Β' Κορ. 11, 29). Ἀλλὰ καὶ πάλιν θὰ μποροῦσε νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἡ θλίψις ἦτο διὰ τὸν Παῦλον ἡδονή. Διότι καὶ πολλοὶ ἀνθρώποι, ὅταν χάσουν τὰ παιδιά των καὶ τοὺς ἐπιπροσπί νὰ τὰ θρηνησοῦν E παρηγοροῦνται, ἐνῶ ὑποφέρουν ἀφάνταστα, ὅταν τοὺς ἐμποδίσῃ κανεὶς νὰ τὰ πράξουν. Κατ' ἀναλογίαν καὶ ὁ Παῦλος, κλάσιν νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπαρηγορεῖτο. Διότι κανεὶς δὲν ἐλυτήθη ποτὲ διὰ τὰ προσωπικά του ἐλαττώματα τῶσων ὅσων ἐλυτήθη ὁ Παῦλος διὰ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων. Πῶς ἄλλως θὰ ἐξηγεῖτο ἡ ἐπαγωγή του ἔνοστι τῶν μελλόντων νὰ ἀπολεσθῶν Ἰουδαίων, τὸ νὰ εὐχθῆ δηλοῦντὰ νὰ χάσῃ τὴν δόξαν τοῦ οὐρανοῦ, προσκευμένου νὰ σωθῶν αὐτοί; Ἔβναι ἐπιμένοντις ἀπὸ αὐτὸ φανερόν ὅτι ἐθεώρει τὸ νὰ μὴ σωθῶν οὗτοι κακὸν χειρότερον ἀπὸ τὸ νὰ χάσῃ ἐκεῖνος τὸν οὐρανόν. Διότι ἔάν δὲν ἦτο χειρότερον, δὲν θὰ ἐξέφραζε παρομοίαν εὐχὴν. Ἐπροτίμησεν ὅμως ἀντὶ αὐτοῦ τοῦτο, διότι τὸ ἐθεώρησεν ἐλαφρότερον καὶ δυναμικόν.¹⁸⁶ Ἄ νὰ εὐρη παρηγορίαν. Καὶ ὅσα μόνον ἐπεσθῆναι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκράυγαζε λέγων «τί λύπη μοὶ ἐστὶ καὶ δόνην τῆ καρδίας μου» (Ρωμ. 9, 2).

Αὐτὸν λοιπὸν ὁ ὁποῖος ὑπέφερε καθημερινῶς δι' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς οἰκουμένης ἀπὸ κωνοῦ καὶ διὰ τὰ ἔθνη καὶ διὰ τὰς πόλεις καὶ διὰ τὸν καθένα χωριστὰ, μετὰ πῶσων θὰ μποροῦσαμε νὰ τὸν συγκρίνωμεν; Μετὰ ποῖον σίδηρον ἢ ἀδάμαντα; Τί θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου; Χρυσὴν ἢ ἀδαμαντίνην; Διότι πράγματι ἦτο ἰσχυρότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀδάμαντας καὶ πολυτιμώτερα ἀπὸ τὸν χρυσόν καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους. Ἐσπερὶν λοιπὸν τὴν ἀνεξαρτητικότητα τοῦ ἀδάμαντος ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἄξιαν τοῦ χρυ-

186. Πρβλ. Ρωμ. 9, 8.

σοῦ καὶ τῶν πολυτήρων λίθων. Μὲ τί λοιπὸν θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν παραβάλωμεν; Β Μὲ τίποτε ἀπὸ τὰ γνωστὰ στοιχεῖα.

Ἐάν δὲ ὁ κρυσὸς ἀποκτοῦσε τὴν ἀνεκκακότητα τοῦ ἀδόμητου καὶ ὁ ἀδόμος τὴν εὐξίαν καὶ τὴν πολυτέλειαν τοῦ κρυστοῦ, τότε θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν συγκρίνωμεν καὶ μὲ τὰ δύο μαζί. Ὅμως διὰ ποῖον λόγον συγκρίνω τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου μὲ ἀδάμαντα καὶ κρυσόν; Ὁλόκληρον τὸν κόσμον δὲν βάλης ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου ἀπὸ τὸ ἄλλο, θὰ ἴδης πάλιν τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου νὰ σύρῃ πρὸς τὸ μέρος τῆς τῶν ζυγῶν. Διότι ὅταν ὁ Παῦλος ἐκρηματοῖσεν τὴν εὐξίαν αὐτὴν διὰ τοὺς ζῶντας ἐν τῶς τῶν σπηλαίων καὶ ἐνδεομένους μὲ δέματα ζῶων, οἱ ὅποιοι εἶχαν διαπρέπει εἰς ἓν μικρὸν μέρος γῆς,²⁰ μπορούμε καὶ ἡμεῖς πολὺ εὐκολώτερα νὰ τὸ εὐφημεν αὐτὸ διὰ τὸν Ἰσὶον, διότι πράγματι ὑπερέβαλε τοὺς πάντας. Ἐάν λοιπὸν ὁ κόσμος δὲν ἦτο ἰσοδύναμος τοῦ, μήπως ἦτο ὁ οὐρανός; Ὅμως καὶ αὐτὸς εἶναι μικρός. C Διότι ὅταν ὁ Ἰσὶος ἐπροτίμησε περισσότερο ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς εὐρακαμένους εἰς αὐτοὺς τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου, εἶναι φυσικὸν ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος εἶναι κατὰ πολὺ ἀγαθότερος ἀπὸ αὐτόν, ὅσον ἡ ἀγαθότης ἀπὸ τὴν πονηρίαν, νὰ προσμηθῇ τὸν Παῦλον περισσότερο ἀπὸ μυρίους οὐρανοὺς. Διότι ὁ Κύριος δὲν μᾶς ἀγαπᾷ ὅπως τὸν ἀγαποῦμεν ἡμεῖς ἀλλὰ πόσον πολὺ περισσότερο, ὥστε νὰ μὴν μπορούμε νὰ παραστήσωμεν μὲ λόγους τὴν ἀγάπην αὐτὴν.

Πρόσθετε λοιπὸν πόσον ἀγαθὸν ἔκαμεν ἄξιον ὁ Θεὸς τὸν Παῦλον, ἤδη πρὶν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν. Τὸν ἤρπασεν εἰς τὸν παράδεισον καὶ τὸν ἀνεβίβασε μέχρι τὸν τρίτον οὐρανὸν καὶ τοῦ ἐφανέρωσεν ἀπάρρητα πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λεχθοῦν D εἰς κανένα ἄνθρωπον.²¹ Καὶ πολὺ δίκαιος, διότι ὁ Παῦλος, ἐνῶ ἐβάδιζεν εἰς τὴν γῆν, ἐπραπτεν ὡσὸν νὰ ἦτο ἄγγελος καὶ ἐπέτα εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνῶ ἔφερε θνητὸν σῶμα ἐδεικνυεν ἀγγελικὴν καθαρότητα καὶ, ἐνῶ ὑπέκειτο εἰς τόσους φυσικὰς ἀνάγκας, ἐπεδίωκε νὰ μὴ φανῆ καθόλου κατώτερος ἀπὸ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις. Διότι ὡς ἀπὸς διέσκεπεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ὡσὸν νὰ ἦτο ἀσώματος παρέβλεπε τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τὸ περιφρονούσε E καὶ ἦτο εἰς διαρκῆ ἐργήσοισιν ὡσὸν νὰ ζῶσε μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους. Γνωρίζομεν ὅτι κατὰ κεφάλους ἀνετέθη εἰς ἀγγέλους νὰ φυλά-

20. Πρὸλ. Ἐβρ. 11, 38.
21. Πρὸλ. Β' Κορ. 12.

ἔουν διάφορα ἔθνη. Κανεὶς ἄμας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἐκυβέρνησε καὶ δὲν διεφύλαξε τὰ ἔθνη αὐτὰ ὅπως ὁ Παῦλος ἀλάληρον τὴν οἰκουμένην. Καὶ μὴ μοῦ εὐχῆς ὅτι δὲν ἦτο ὁ Παῦλος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐκυβερνούσε, διότι καὶ ἐγὼ τὸ παραδέχομαι. Μολονότι ἄμας δὲν ἦτο ὁ Ἰσὶος ὁ Παῦλος, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὰ κατώρθωσεν ὅλα αὐτὰ, δὲν ἦτο καὶ ἀνάξιος τῶν ἐπιφανῶν δι' αὐτὰ, διότι εἶχε παρουσιάσει τὸν βασιτὴν τοῦ ἔθνος νὰ δεχθῆ τὴν χάριν αὐτῆν. 446 A Εἰς τὸν Μιχαὴλ εἶχεν ἀνεπέθη τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων,²² ἐνῶ εἰς τὸν Παῦλον ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα καὶ ἡ κοπιουμένη γῆ καὶ ἡ ἀκατακίητος. Καὶ δὲν ὑβρίζω τοὺς ἀγγέλους λέγων τὰ παραπάνω. Μὴ γένοιο! Τὰ λέγω διότι θέλω νὰ δεῖξω ὅτι εἶναι δυνατόν, ἐνῶ εἶναι κανεὶς ἄνθρωπος, νὰ συνανασφραξῆται τοὺς ἀγγέλους καὶ νὰ στέκῃ πλησίον τῶν.

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν δὲν ἀνεπέθη τὸ ἔργον τοῦ Παύλου εἰς ἀγγέλους. Διὰ νὰ μὴν ἔκρη τί νὰ ἀπολογηθῆς, ὅταν ἀπὸ ραθυμῶν ἀποφεύγῃς τὴν προσπάθειαν καὶ ἐπαναποῦσαι εἰς τὴν εἰσορῶν τῆς φύσεως σου ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Ἐξ ἄλλου διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ παρουσιάζετο καὶ τὸ θαῦμα μεγαλύτερον. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον, λόγος ὁ ὁποῖος βγαίνει ἀπὸ γλῶσσαν ἀνθρώπου νὰ διακῆ τὸν θάνατον, νὰ λύῃ ἁμαρτήματα, νὰ διαφῶνῃ τὴν ἀνάστηρον φύσιν B καὶ νὰ μεταβάλλῃ τὴν γῆν εἰς οὐρανόν; Διὰ τοῦτο ἐκπλήσομαι ἀπὸ τὴν δυνάμιν τοῦ Θεοῦ καὶ θαυμάζω τὴν προθυμίαν τοῦ Παύλου, τὸ ὅτι δηλοῦν ἐδέχθη τὴν χάριν καὶ ὅτι ἔργωνεν ἐκεῖνος ποῦ ἔγινε.

Καὶ ὡς ὡς παρακαλῶ νὰ μὴν θαυμάζετε μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ μιμηθεῖτε τὸ ὑπόδειγμα αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς. Διότι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θὰ μπορούμε νὰ λάβωμεν τοὺς στεφάνους, τοὺς ὁποῖους ἔλαθε καὶ ὁ Παῦλος. Ἐάν δὲ ἀπορῆς ὅταν ἀκούῃς ὅτι θὰ κερδίσῃς τὸ Ἰσὶο μὲ τὸν Παῦλον, ἀν κοπορήσῃς καὶ πρῶτης αὐτὰ ποῦ ἐπραξεν ἐκεῖνος, τότε ἀκούσε τί λέγει ὁ Ἰσὶος: «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσσομαι, τὸν δρόμον πετέλεσα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπέκειται μοι ὁ τῆς C δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδοῖαι μοι Κύριος ὁ ὁμοιος κριτῆς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ: οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπητοῖς τὴν ἐπαράνεσαν αὐτοῦ» (Β' Τιμ. 4, 7-8). Βλέπετε ὅτι ὅλους τοὺς κολοῦ νὰ λάβωμεν τὸν στέφανον αὐτόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπάρχουν στέφανοι δι' ὅλους, ὡς φροντίζομεν ὅλα νὰ γίνωμεν ἄξιοι διὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα μὲς

22. Δανιὴλ 10, 13 καὶ 21' 12, 1. Ἐπίσης εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν παράθεσιν τοῦ Ἰσαιοῦ ἡ ἰσοδύναμος τοῦ Μιχαὴλ ὡς προσώπου τοῦ Ἰσαιοῦ (Ἰσαιοὺς 20, 5 καὶ Ἀναλήψις Μωδοῦκος 10, 2).

έχουν ἀπαγγελθῆ. Καὶ ἄς μὴν ἀποβλέψωμεν μόνον εἰς τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἔντασιν τῆς προθυμίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε τόσων χάριν ὁ Παῦλος, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ὅτι ἦτο ἀνθρώπος ὁπιασ καὶ ἤμεῖς. **D** Ἔτσι καὶ τὰ πάρα πολύ δύσκολα θὰ μᾶς φανοῦν εἰκόλια καὶ ἐλαφρὰ καὶ ἁπλοῦ καθίσταμεν κατὰ τὸ σύνταρον τοῦτο διάστημα τοῦ θίου μας, θὰ ἀποστήσωμεν τὸν πάντοτε νέον καὶ ἀθάνατον ἐκεῖνον στέφανον διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλάνθρωπιος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

Εὐ μακάριος Παῦλος, διὰ τὴν δειξὴν πόσον δυνατὴ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη προθυμία καὶ ὅτι μαρτυροῦμεν νὰ πετάξωμεν ἀκόμη καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, δὲν φέρει ὡς παράδειγμα ἄγγελους, ἀρχαγγέλους ἢ τὰς ἄλλας ἀγγελικὰς βουνοῦσαι, ἀλλὰ ἄλλοτε φέρει ὡς παράδειγμα τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ μᾶς προτρέπει νὰ γίνωμεν μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ λέγων **447** Ἀ μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ ἐγὼ Χριστοῦ» (Β' Κορ. 11, 1). Ἄλλοτε δὲ ἀνεβάζει πολλοὺς πρὸς τὸν Θεὸν χωρὶς νὰ χρησιμοποιῆ τὸν ἑαυτὸν τοῦ λέγων γίνεσθε σὺν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ» (Ἐφεσ. 5, 1). Ἐν συνεχείᾳ διὰ τὴν δειξὴν ὅτι τίποτε δὲν βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ μίμησις αὐτῆ, δὲν τὸ νὰ βοηθῆ κανεὶς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἀποδώκῃ μόνον τὸ ἀφέλιμον δι' ἄλλους, ἐπιλέγει: «Περικοιτεῖτε ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφεσ. 5, 2). Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀμέσως μετὰ τοὺς λόγους τοῦ μιμηταὶ μου γίνεσθε ὁμιλεῖ περὶ ἀγάπης, δεκνύων ὅτι κυρίως ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἀρετὴ ἢ ὁποῖα βοηθεῖ τὴν προσέγγισιν πρὸς τὸν Θεόν. Διότι αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ εἶναι ἀπαισιόλητοι κατώτεροι ἀπὸ αὐτὴν καὶ οὖτοι συναντῶνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως συμβαίνει μετὰ τὸν ἄγωνα κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν. **B** κατὰ τῆς λαμπριότητος, κατὰ τῆς φιλαργυρίας, κατὰ τοῦ θυμοῦ. Ἡ ἀγάπη ὅμως εἶναι κοινὸν γνώρισμα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «εὐσεθε ὑπὲρ τῶν ἀπηρεαζόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε ὅμοιοι τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 5, 44 - 45).

Γνωρίζων λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ κυριώτερον ἀγαθόν, τὸ ἐφάρμοξε πάντοτε μετὰ πολλὴν ἀκρίβειαν. Κανεὶς δὲν ἔχει ἀγαπήσει τοὺς ἐχθρούς τοῦ δὲν ὁ Παῦλος, κανεὶς δὲν ἔχει εὐεργετήσῃ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι τὸν κατέδωκαν καὶ ἤθελαν τὸ κακὸν τοῦ τόσον δὲν ὁ Παῦλος, οὔτε καὶ κανεὶς ὑπέμεινε τόσα πολλὰ πρὸς χάριν ἐκεῖνων οἱ ὁποῖοι τὸν εἶχαν λιπύσει πάρα πολύ, ὅπως ὁ Παῦλος. Διότι δὲν ἔβλεπε σημασίαν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑπέφερον, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἄνθρωποι καὶ δὲν ὁ C ἀγριώτεροι ἐγί-

νοντο εκείνοι, τόσο περισσότερο συνεχάρει ο Παύλος εις αυτούς την μανίαν των. Καί ὅπως θὰ ἐφέρεται ἕνας πατέρας πρὸς τὸ παιδί του, ἂν αὐτὸ κατελαμβάνεται ἀπὸ μανίαν (ὅσον περισσότερο ὑβρίζεται καὶ δέχεται τὰ κτυπήματα τοῦ παιδιοῦ ὁ πατέρας, τόσο περισσότερο τὸ εὐσεβήσκειται καὶ κλαίει δι' αὐτό), ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, ἀναλογιζόμενος διὰ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐστρέφοντο ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ ἀσθενεῖς διότι εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δαίμονος, ἔδεικνε δι' αὐτοὺς περισσότερο ἀστοργίαν καὶ ἐνδιαφέρον.

Ἀκούσατε λοιπὸν μὲ πόσῃ πραότητα καὶ μὲ πόσῃ συμπάθειαν ἄμειβε διὰ τοὺς συμπατριώτας του οἱ ὅποιοι τὸν ἐμαστίγωσαν πέντε φορές, τὸν ἐλιθοβόλησαν, τὸν ἐφυλάκισαν, ἐδαμοῦσαν νὰ πῶν τὸ αἷμα του, D καὶ καθημερινῶς τὴν ἐπιθυμία ἦτο τὸ νὰ τὸν θανατώσουν: «Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς», λέγει, «ὅτι ἦσαν Θεοῦ ἔκκωστον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπιγνώσιν» (Ρωμ. 10, 2). Εἰς ἄλλῃν περιπτώσιν πάλιν, ἀντιμετωπίζων τοὺς ἐξ εἰδωλολατρῶν χριστιανούς ἔλεγε: «μη ὑψηλοφρόνας, ἀλλὰ φοβού. Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν καρτῶν κλέδων οὐκ ἐρείσαστο, μήπως οὐδὲ σοὺ φείσεται» (Ρωμ. 11, 20 - 21). Ὅταν δὲ εἶδεν διὰ τὸν Κύριον εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τοὺς τιμωρήσῃ, ἔκανε καὶ πάλιν ὅσα μπορούσε νὰ κάμῃ. Ἐκλάσας συνεχῶς δι' αὐτοὺς, ὑπέφερεν, ἠμπούειεν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἤθελεν νὰ τοὺς ἀκαλοῦσθαι εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ ἠγωνίζετο ἐκ τῶν ἐνότων νὰ εὐρῇ δι' αὐτοὺς καὶ ἔκως ἐστὼ συγγνώμη. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν μπορούσε νὰ τοὺς πείσῃ, E διότι ἦσαν ἀνένδοτοι καὶ σκληροί, προσήκοντο διαρκῶς δι' αὐτοὺς, λέγων: «ἀδελφοί, ἢ μὲν εὐδοκία μου καὶ ἡ δέησις μου ἢ πρὸς τὸν Θεόν, ὑπὲρ αὐτῶν ἔστιν εἰς σωτηρίαν» (Ρωμ. 10, 1). Δημιουργεῖ δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ ὑπερήλικους ἐλπίδας, λέγων: «ἐμεταμέληται τὰ καρδίᾳ καὶ ἡ κλήσις τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. 11, 29), διὰ νὰ μὴν περιπέσῃ εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἀπαλοῦσθαι τελείως. Ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύουν τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἀστοργίαν του, καθὼς καὶ τὸν ζωηρὸν πόθον του δι' αὐτούς. Ταῦτα φαίνεται καὶ ὅταν λέγῃ διὰ «ἤξει 484 A ἐκ Σιών ὁ ρυθόμενος καὶ ἀποστρέψει ἀσθελεῖς ἀπὸ Ἰακώβ» (Ἠσ. 59, 20). Διότι ἐξέσται εἰς θρήνους καὶ ἰσχυρίζετο ἡ καρδία του, ὅταν τοὺς ἐβλέπε νὰ δδηγούναι εἰς τὴν ἀπώλειαν. Διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν ἐπενόει πολλὰς παρηγορίας διὰ τὸν εἰσπὸν του ἀπὸ τὸν πόνον αὐτὸν, λέγων πῶς μὲν διὰ «ἤξει ὁ ρυθόμενος καὶ ἀποστρέψει ἀσθελεῖς ἀπὸ Ἰακώβ» (Ρωμ. 11, 26), πῶς δὲ διὰ «οὕτω καὶ οὕτω ἠμελήσαν τῷ ὑμετέρῳ ἔλεει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι» (Ρωμ. 11, 31).

Τὸ ἔκω δὲ πρῶτος καὶ ὁ Ἰερεμίας ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ εὐρῇ κάποιον δικαιολογίαν δι' ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν

ἀμαρτήσας, λέγων πότε μὲν «εἰ αἱ ἀμαρτίαι ἡμῶν ἀντέστησαν ἡμῖν, ποιήσαν ἕνεκέν σου» (Ἰερ. 14, 7) καὶ πότε «οὐδὲ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁδὸς αὐτοῦ, οὐδὲ ἀνθρώπος πορεύεται καὶ κατορθώσει τὴν παρεάν αὐτοῦ» (Ἰερ. 10, 23). B Εἰς ἄλλῃν δὲ πάλιν περιπτώσιν λέγεται ἀμνήσθητι διὰ κοδὸς ἐκμην» (Ψαλμ. 102, 14). Διότι εἶναι σύνηθες ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι παρακαλοῦν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν εὐρίσκον τίποτε τὸ εὐλογον διὰ νὰ τοὺς δικαιολογήσῃ, νὰ ἐφευρίσκον ἔστω καὶ σικώδεις δικαιολογίας, αἱ ὅποιοι δὲν εἶναι θεβιαῖς ἀκριβεῖς ὅστε δύνανται νὰ ἐκληροῦν ὡς δόγματα, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα παρηγοροῦν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ὑποφέρουν δι' αὐτοὺς πρὸς τὴν καταστροφὴν. Ἄς μὴ παίρνωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς κατὰ λέξιν τὰς ἀπολογίας αὐτάς, ἀλλὰ ἀντιλαμβανόμενοι διὰ εἶναι δημιουργήματα ψυχῆς ἢ ὅποια ὑποφέρει καὶ ζητεῖ νὰ εὐρῇ κατὰ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν, ὅς τὰ δεκώμεθα ἔτσι. Μήπως ὅμως ὁ Παῦλος ἦτο ἐπεικῆς μόνον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ οὐ καὶ πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρους; Ὁχι. Ὁ Παῦλος ἦτο πραύτατος καὶ πρὸς τοὺς συμπατριώτας του C καὶ πρὸς τοὺς ξένους. Ἀκούσατε λοιπὸν τί λέγει πρὸς τὸν Τιμόθεον: «Δουλοῦν δὲ Κυρίῳ οὐ δεῖ μάκεσθαι, ἀλλ' ἦμῶν εἶναι πρὸς πάντας, διδασκαλῶν, ἀνεξίκακον, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀνυπατάθητους, μήποτε δῶ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπιγνώσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐξωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκεῖνοι θέλημα» (B' Τιμ. 2, 24 - 26).

Θέλεις λοιπὸν νὰ ἴδῃς καὶ πῶς ἄμειβε ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἀμαρτωλοὺς; Ἀκούσε τί γράφει εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Κορινθίους: «Φοβούμενος δὲ D μήπως ἐλθόν, οὐκ ὀλοὺς θέλω, εἰσω ὑμᾶς» (B' Κορ. 12, 20) καὶ μετ' ἄλλων πάλιν: «μη πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ Θεὸς μου πρὸς ὑμᾶς καὶ πεινήσῃ πολλοὺς τῶν προήμαρτικῶν καὶ μὴ μετανοήσαντων ἐπὶ τῇ ἀσελείᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ ἢ ἐπιρᾶν» (B' Κορ. 12, 21). Γράφων δὲ πρὸς τοὺς Γαλάτας ἔλεγε: «τεκνία μου, οὐκ πάλιν ὑδίναι, ἄχρι οὗ μορρωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (Γαλ. 4, 19). Ἀκούσε δὲ πῶς ὑποφέρει καὶ θάβεται καὶ πόσον παρακαλεῖ δι' αὐτὸν ὁ ὅποιος ἐπόρευεν καὶ πῶς λυπεῖται περισσότερο ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ πῶς προσέειπε τοὺς Κορινθίους λέγων: «εὐχόμενος εἰς αὐτὸν ἀγάπην» (B' Κορ. 2, 8). Καὶ ὅταν ἀκόμη ἦτο ἠναγκαζόμενος νὰ τὸν ἀποκόψῃ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, E τὸ ἔκωμεν αὐτὸ ἀποῦ ἔκωσε πολλὰ δάκρυα. «Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως», λέγει, «καὶ συνεχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, οὐκ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ ἵνα γνῶτε τὴν ἀγάπην, ἣν ἔκω περισσότερο εἰς ὑμᾶς» (B' Κορ. 2, 4). Εἰς ἄλλων δὲ σημείων γράφει πάλιν: «ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις

ως Ἰουδαίος, τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, τοῖς ἀσθενοῦσιν ὡς ἀσθενής, τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντας πᾶσι σώσω» (Α' Κορ. 9, 20). Εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον λέγει πάλιν «ἵνα παραστήσω πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Κολοσ. 1, 28).

Εἶδες ψυχὴν, ἢ ὅποια ὑπερβάλλει εἰς ὄχιον ἀλόκληρον τὴν γῆν; 489 Α' Ἐπεδίωξε νὰ κάμῃ δλους τοὺς ἀνθρώπους τελείους καὶ ὅσον ἐξηγάτο ἀπὸ τὰς δυνάμεις του, τοὺς ἐποικίον δλους. Διότι οὐκ ἔβουλε νὰ ἐγέννησας αὐτὸς ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ἔτσι ἐνηουχοῦσε καὶ ἔτρεχε καὶ ἐκρόντιζε καὶ ἐθάλαζε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς πάντας εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Μετεχειρίζετο δὲ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν κάθε μέσον. Ἐθεράπευε, παρακαλοῦσε, προσήκατο, ἔκευσε, ἐφόβιζε τοὺς δαίμονας, ἐξεδίωκεν αὐτοὺς οἱ ὅποιοι διέφθειραν τοὺς ἄλλους μὲ ὅλα τὰ μέσα (μὲ ἐπιστολάς, μὲ τὴν παρουσίαν του, μὲ τοὺς λόγους του, μὲ πράγματα καὶ μὲ τοὺς μαθητὰς του), ὁ ἴδιος μὲ τὸ παράδειγμά του ἀνάρθρων πάλιν ἐκεῖνος ποὺ ἐπεφταν, ἐστηρίζον αὐτοὺς ποὺ ἐστάκοντο, ἀνάρθρων ἐκεῖνος ποὺ ἦσαν περμένοι εἰς τὴν γῆν, ἐθεράπευον αὐτοὺς ποὺ εἶσαν συντριβῆ ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν των, παρακαλοῦσε τοὺς ἀπρόθυμους, ἐπρόμαζε καὶ ἀπεμάκρυνε μὲ τὰς πολυεμεῖας του κραυγὰς τοὺς ἐκθροὺς Β καὶ καπεκεραῖωνε μὲ τὸ βλέμμα του τοὺς ἀντιπάλους. Ὅσον νὰ ἦτο στρατηγὸς ἢ ἄριστος ἰατρός, ἐκελετοῦσεν ὁ ἴδιος κρῆν ἀκροφύρου, ὑπαισιπιστοῦ, ὑπεραπιστοῦ, παροσιπτοῦ.²² Ἐκελετοῦσε δηλαδὴ ὁ ἴδιος δλος τὰς ἐργασίας εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ὅσα μόνον διὰ τὰς πνευματικὰς ἀλλά καὶ διὰ τὰς ὑλικὰς ἔδεικνε πάλιν ἐνδιαφέρον καὶ πολλὴν προθυμίαν.

* Ἄκουσε λοιπὸν πὺς γράφει ἐπιστολὴν πρὸς ἀλόκληρον πάλιν διὰ τὴν οὐστήσῃ μίαν γυναῖκα: «Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοββὴν τὴν ἀδελφὴν ὑμῶν, διέκονον οὕσον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγκρεσίαις, ἵνα προσδέξησθε αὐτὴν ἐν Κυρίῳ ὡς τὴν ἑαυτῆς ἑαυτῆς καὶ παραστήτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῖν πράγματα κρήζη» (Ρωμ. 16, 1 - 2). Εἰς ἄλλην δὲ ἐπιστολὴν γράφει: «Ὅθενπε τὴν οὐκίαν Στεφανῶν ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσῃτε τοῖς τοιοῦτοις» (Α' Κορ. 16, 15 - 16), καὶ ἄλλου πάλιν ἐπιγνώσασθε τοὺς τοιοῦτους» (Α' Κορ. 16, 18). Διότι εἶναι καὶ αὐτὸ χαρακτηριστικὸν τῆς φιλοστοργίας τῶν ἁγίων, νὰ

22. *Ἐκκελετοῦσε ἐνομιλετο ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἔφερε τὴν ἀσπίδα τοῦ ἐκλήτου, ὁ δορυφόρος ἢ ὑπηρέτης του. Οἱ ἐπιστολὴν εἰς τὴν μακαρινοὺς στρεφὸν ἐκεῖνον διὰ τὴν οὐκίαν οὐκίαν, ὁ ὅποιος ἐνομιλετο ἔτσι λόγος τῆς ἀσπίδος τῆς οὐκίαν ἔφραξεν. Παροσιπτοὺς σημαίνει ἔχει καὶ ἢ λέγει ὑπεραπιστοῦς. *Παροσιπτοῦς δὲ εἶναι ὁ παρακλιτὸς ἰσχυρὸς οὐκίαν οὐκίαν.

βοηθοῦν δηλαδὴ καὶ εἰς τὰς περιστάσεις αὐτὰς. Ἔτσι καὶ ὁ Ἐλισσαῖος τὴν γυναῖκα ποὺ τὸν εἶσε φιλοξενήσῃ δὲν τὴν ἐδοξήσῃ μόνον πνευματικῶς, ἀλλὰ ἐκευσε νὰ τὴν βοηθήσῃ καὶ ὑλικῶς καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἠρώτησε «εἰ τίς σοὶ οὐ λόγος πρὸς τὸν βασιλεῖα ἢ πρὸς τὸν ἄρχοντα;» (Δ' Βασ. 4, 12). Διότι λοιπὸν νὰ ἀπαρξῆ διὰ τὸ ὅτι ὁ Παῦλος κένοι οὐκίαν εἰς τὰς ἐπιστολάς του, ὅταν γνωρίζωμεν ὅτι ὅταν καλοῦσεν ὑποκειμένους κριστιανούς κατὰ του δὲν ἐθεράπευσε D ἀνάξων λόγου τὸ νὰ ἐνδιαφερθῇ καὶ διὰ τὰ ἐροδία των καὶ νὰ ἀνοφέρῃ τὸ γεγονός εἰς τὴν ἐπιστολὴν; Ἔτσι τὸν ἀλέπομεν νὰ γράφῃ εἰς τὸν ἴδιον: «Ζηρὸν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶν οὐκίαν πρᾶξιμον, ἵνα μὴδὲν αὐτοῖς λείπῃ» (Τίτ. 3, 13).

Ἐν δὲ εἰς παροσιπτοὺς περιστάσεις ἔδεικνε πόσον ἐνδιαφέρον, πόσον μᾶλλον δὲν θὰ ἐπράττε τὸ πᾶν, ἐὰν ἔδεικνε νὰ κινδυνεύῃ κάποιος. Κίτταζε λοιπὸν πόσον ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν ὀνήσιμον εἰς τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Φιλήμονα καὶ πόσον οὐκίαν καὶ μὲ πόσον παρσιπτοὺς οὐκίαν γράφει. Ὅταν δὲ γράφῃ ἀλόκληρον ἐπιστολὴν E ὑπὲρ ἐνὸς δούλου, ὁ ὅποιος μάλιστα εἶχε ὀραπετεύσει ἀπὸ τὸν κύριόν του, ὀροῦ τοῦ ἤρωτησε καὶ ὀρακετὰ πράγματα, οὐκίαν ποῖον φροντίδα ἔδεικνε διὰ τοὺς ἄλλους! Διότι μίαν πρᾶξιν μόνον ἐνόμιζεν ὄχιον καποσιπτοῦ, τὸ νὰ παραδέξῃ κανεὶς ἐκεῖνον τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ πρᾶξῃ διὰ τὴν οὐκίαν οὐκίαν οὐκίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκίνοσε τὰ πάντα καὶ δὲν ὀδισπαζε νὰ δοτανὶ πρὸς κᾶρον τῶν οὐκίαν ἐπὶ λόγους, ἐπὶ κρήματα, ἐπὶ τὸ ἴδιον τὸ σῶμα του, διότι ἦτο οὐκίαν, ἐκεῖνος ὁ ὅποιος πρᾶξῃ τὸν δούτον του εἰς ἀνοσιπτοῦς θανάτους, νὰ μὴν φεῖσῃ, κατὰ ἕνα λόγον περισσότερον, κρήματα, 490 Α' ὅταν εἶκε. Καὶ διὰ τὸ λέγει, ὅταν εἶκε. Διότι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδεικθῇ ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶκε, δὲν τὸ ἐλυσιπτο. Μὴν νομίζετε ὅτι εἶναι ἀνῆχημα ὁ λόγος μου, ἀλλὰ ἀκούσατε τὸν ἴδιον ὅταν λέγῃ ὅτι ἐφθισα δατανήσῃ καὶ ἐδοτανῆρῃμα ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν» (Β' Κορ. 12, 15). ὀμιλῶν δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἐβραῖους ἔλεγεν: «Αὐτοὶ οἴδατε ὅτι τοῖς κρήμας μου καὶ τοῖς οὐκίαν μετ' ἐμοῦ ὑπηρετήσαν αἱ κείρας αὐτῶν» (Πρόξ. 20, 34).

Καὶ ἂν ἦτο πλοσιπτοῦς εἰς τὰς ἀρετὰς ὁ Παῦλος, ὀμις εἰς τὴν οὐκίαν ἦτο ὀρασιπτοῦς ἀπὸ κάθε φλόγα. Ὅπως δὲ ὁ σῶρος ὅταν ριφθῇ εἰς τὴν φλόγαν γίνεται ἀλόκληρος φλόγα, ἔτσι καὶ αὐτὸς, οὐκίαν οὐκίαν ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης, ἐγένεν δλος Β ἀγάπης. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο πατέρας ἀλόκληρου τῆς οἰκουμένης, ἐμαρτίνο τοὺς πατέρας τῶν ἀνθρώπων, ἢ μᾶλλον ἐθεράπευσε δλους τοὺς πατέρας καὶ διέθετε διὰ τὰς οὐκίαν καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν ἡγατημένων

τέκνων του και χρήματα και λόγους και τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν και γενικῶς τὰ πάντα.

Διὰ τοῦτο ἀνοήτως τὴν ἀγάπην συμπλήρωμα τοῦ Νόμου, ἀνδρόσκιον τελειότητος, μητέρα ὄλων τῶν ἀγαθῶν και ἀρετῶν και τέλος τῆς ἀρετῆς, και ἔλεγε: «τὸ δὲ τέλος τῆς ἐπαγγελίας ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας και συνειδήσεως ἀγαθῆς» (Α΄ Τιμ. 1, 5). Εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον πάλιν γράφει: «Τὸ γὰρ οὐ μοικεύσεις, C οὐ φρονεῖσεις, και εἰ τις ἐτέρα ἐντολὴ ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν» (Ρωμ. 13, 9). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ και τὸ τέλος και ὅλα τὰ ἀγαθὰ μαζί εἶναι ἡ ἀγάπη, ἃς ἀκολουθήσωμεν και εἰς αὐτὴν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔγινεν, ἀκριβῶς χάρις εἰς τὴν ἀγάπην. Καὶ δε μὴν μοῦ ἀνοφέρῃς τοὺς νεκροὺς ποῦ ἀνάστησε, ἢ τοὺς λεπροὺς ποῦ ἐκαθάρισε. Διότι ὁ Θεὸς τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν πρόκειται νὰ ζητήσῃ ἀπὸ σέ. Ἀπόκτησε τὴν ἀγάπην τοῦ Παύλου και θὰ λάβῃς τέλειον τὸν στεφάνον. Ποῖος τὸ λέγει αὐτό; Ὁ ἴδιος αὐτὸς ὁ τροφεὴς τῆς ἀγάπης, ὁ ὁποῖος τὴν ἔθεσεν εἰς ἀνωτέραν μοῖραν ἀπὸ σημεία και θαύματα και πολλὰ ἄλλα. D Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς τὴν εἶκεν ἐφαρμόσει εἰς ὑπερβολικὸν βαθμῶν, γνωρίζει μὲ ἀκρίβειαν τὴν δυνάμιν τῆς. Ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἔγινε και ὁ Παῦλος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔγινε και τίποτε δὲν τὸν ἔκαμε τόσοσ ἄξιον, ὅσον τὸν ἔκαμεν ἡ δυνάμις τῆς ἀγάπης. Διὰ τοῦτο δὲ και ἔλεγε: «Ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα και ἐπὶ καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ἡμῶν δεῖξομαι» (Α΄ Κορ. 12, 31), ἐνοοῶν τὴν ἀγάπην, τὸν καλύτερον και εὐκολώτερον δρόμον. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν δρόμον δε ἀκολουθεῖμεν και ἡμεῖς συνεχῶς, διὰ νὰ μπορέσωμεν νὰ ἴδωμεν τὸν Παῦλον ἢ μᾶλλον τὸν Κύριον και Δεσπότην τοῦ Παύλου και νὰ κερδίσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς και ὀμολόγητους στεφάνους, διὰ τῆς χάριτος και τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα E και ἡ δυνάμις τώρα και πάνποτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

Ὁ μακάριος Παῦλος, πρὸς χάριν τοῦ ὁποῖου ἔκαμεν συγκεντραθῆ ἔδω σήμερα και ὁ ὁποῖος ἔχει φωτίσει ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ἐτυφλώθη κάποτε 49! A κατὰ τὴν ἐπιγῆν τῆς ἀλθροσύνης του. Ἡ τυφλωσίς του ὄμως ἔγινεν ὁ φωτισμὸς τῆς οἰκουμένης. Ὁ Θεὸς δικαίως τὸν ἐτύφλωσεν, ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπε σωστά, διὰ νὰ ἀνοήσῃ μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς του και νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ ἐπιπορευῶς. Διὰ τῆς τυφλώσεως δὲ αὐτῆς ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεώς του ἀπ' ἑνός, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου ἐπιτόπιε διὰ τοῦ πάθους τὰ μέλλοντα νὰ ἀκολουθήσουν και ἐδίδασκεν εἰς τὸν Παῦλον τὸν τρόπον τοῦ κηρύγματος και ἐπὶ ἄρκειλε νὰ τὸν ἀκολουθῇ με τυφλὴν ἐμπιστοσύνην, ἀφοῦ θὰ ἀπέβαλλεν ὅλα ὅσα ἐπέσθευε προηγουμένως. Διὰ τοῦτο και ὁ Παῦλος ἐπείνεζε λέγων «εἰ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ἡμῖν, γενέσθω μωρὸς ἵνα γένηται σοφός» (Α΄ Κορ. 3, 18). Διότι εἶναι ἄδύνατον νὰ μπορέσῃ κανεὶς νὰ βλέπῃ σωστά, ἐὰν δὲν ὑποστῇ προηγουμένως ὀφθαλμὸν τυφλωσιν, B δὲν ἐγκαταλείψῃ τοὺς λογισμοὺς ποῦ τὸν ταρασσούν και δὲν ἐμπιστευθῇ τὰ πάντα εἰς τὴν πίστιν.

Ἄς μὴ νομίσῃ ὅμως κανεὶς, ὅταν ἀκούῃ νὰ λέγω αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅτι τέτοιαι κλήσεις εἶναι ὀπωδιώτετε ἀναγκαῖαι. Διότι πολλοί, ἂν και εἶδον ἄλλα μεγαλύτερα θαύματα, ἔξαναγύρισαν πάλιν εἰς τὴν παιδείαν τῶν κατῴσεων. Τοῦτο δὲ τὸ βλέπομεν και εἰς τὴν Καινὴν και εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Τέτοιαι εἶναι ὁ Ἰούδας, ὁ Ναβουκοδονόσορ, ὁ Ἐλίμας ὁ μάγος, ὁ Σίμων (ὁ μάγος), ὁ Ἀνανίας και ἡ Σάφειρα και ἀλόκληρον πρὸ Ἰουδαϊκῶν ἔθνος. Ὅχι ὄμως και ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ εἶδε τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὸ ἠκολούθησε με μεγάλην προθυμίαν και ἐπέταξε πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐὰν δὲ θέλετε νὰ μάθετε C διὰ ποῖον λόγον ἐτυφλώθη, ἀκούσατε τί λέγει ὁ ἴδιος: «Ἦκούσατε γὰρ τὴν ἡμῶν ἀνατροπὴν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ἐπὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐδίδασκον τὴν Ἐκκλησίαν και ἐπύρθον και προσέκοπον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ἰστέρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσώτερας

ζηλωτής υπήρχαν τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων» (Γαλ. 1, 13-14). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο τόσοσ ὀρηκτικὸς καὶ ἀπληροστος, ἐκρεμάζετο ἰαχυρότερον φραγμὸν διὰ νὰ μὴν παρακοῦση κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἤκουε, παρακινουόμενος ἀπὸ τὸν ζῆλον ποὺ τὸν εἶχε κινήσει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἠρεσώσῃ τὴν μονίαν του, τοῦ γαλιθαῖου κατὰ πρόπτον τὰ κύματα τῆς θείας ἐκεῖνης **Δ** ὀργῆς διὰ τῆς τυφλώσεως καὶ μετὰ τοῦ ὁμιλεῖ καὶ τοῦ δεικνύει τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροκὴν τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως του, διὰ νὰ ἀντιληφθῆ ὅτι πολεμῆ ἐκεῖνον τὸν ὄπισθον δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιῆρῃ δια μόνον δυνάμει, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ δυνάμει εὐεργετῆ. Διὸ τὸν Παῦλον δὲν τὸν ἐτόλμωσε σκοπεῖν ἀλλὰ ὑπερβολικὸν φῶς.

Ἄλλὰ θὰ ὁρατῆται κάποιος: Καὶ διατί δὲν ἔγινε τοῦτο εὐθὺς ἐξ ὀρχῆς; Μὴν ἀκαλεῖσαι με αὐτὰ, μῆτε νὰ εἶσαι περιέργος, ἀλλὰ νὰ ἐμπιστεύεσαι εἰς τὴν ἀκατάληπτον διὰ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐκλογὴν τῆς καταλλήλου στιγμῆς. **Ε** Διὸ τὸ ἴδιον κάνει καὶ ὁ Παῦλος δυνάμει λέγει ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ ἀφορισμὸς με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐν ἐμοί» (Γαλ. 1, 15-16). Καὶ σὺ λοιπὸν μὴν ἔσχε πλέον περιέργειαν διὰ τὸ πράγμα τοῦτο, ὅταν ἀκούσῃς τὸν Παῦλον νὰ ὁμιλῆ ἔτσι. Διὸ τὴν τότε, καὶ τότε, ἦτο ἡ κατάλληλος στιγμή, ἀφοῦ ἔφυγον ἀπὸ τὴν μέσσην τὰ σκόνδαλα. Ἄς μᾶθωμεν δὲ ἀπὸ τὸν ἴδιον διὰ ποτὲ κανεὶς οὔτε πρὶν ἀπὸ τὸν Παῦλον, οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος, δὲν εὔρε τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ διὰ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἀπεκάλυψε τὸν ἑαυτὸν του. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἔλεγεν: «Οὐκ ἔμαθες με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς» (Ἰω. 15, 16). Διὸ τὴν ἄλλοις μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ τὸ διὰ τὸν Παῦλον, ἐνῶ ἔβλεπε νὰ ἀνασταίνωνται νεκροὶ διὰ τοῦ ὀνόματος μόνον τοῦ Χριστοῦ, ⁹² ἂν δὲν ἐπίστευεν; Διὸ ἐνῶ ἔβλεπε τὸν κυλὸν νὰ περπατῆ, τοὺς δαίμονας νὰ φεύγουν ἀπὸ τοὺς δαιμονιζομένους καὶ τοὺς παραλυτικούς νὰ θεραπεύονται, δὲν ἐδίδεκατο καθόλου. Διὸ εἶναι γνωστὸν διὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ τὰ εἶχεν ἴδει ἐπειδὴ παρακολουθοῦσε τοὺς ἀποστόλους. Καὶ κατὰ τὸν Ἀποστολικὸν δὲ τοῦ Στεφάνου, ἐνῶ ἦτο παρὼν καὶ εἶδε τὸ πρόσωπόν του ὡς πρόσωπον ἀγγέλου (Πράξ. 7, 57, 59), δὲν ἐκέρριζε τίποτε. Διὸ λοιπὸν δὲν ἀφελεῖτο καθόλου ἀπὸ δὲ αὐτὰ; Διὸ δὲν εἶχε δεχθῆ ἀκόμη τὴν κλήσιν.

Σὺ δὲ, ὅταν ἀκούσῃς τὰ παραπάνω, μὴν νομίζῃς διὰ τὴν κλήσιν αὐτὴ εἶναι ἐξαναγκασμὸς, ὅπως ὁ Θεὸς δὲν ἐξαναγκάζει, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κλήσιν μᾶς ἀφήνει ἐλευθερίαν ἐκλογῆς. Καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἶχεν ἀποκαλύψει τὸν ὄπισθον του δυνάμει, ἀλλὰ αὐτοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν δεχθῶν

διὸ ἐπιτοίμησαν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων. **Β** Ἐὰν δὲ ἐρωτῆσῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ἀπὸ ποῦ φαίνεται διὰ τὸν Παῦλον εἶχε δεχθῆ τὴν κλήσιν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπίστευσεν, καὶ διατί ὁ Θεὸς δὲν ἐκάλεσε καὶ αὐτόν, θὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν: Τὸ πιστεύεις αὐτό, ἢ ἀνθρώπου; Ἐὰν πιστεύῃς, αὐτὸ τὸ σημεῖον σοῦ ἀρκεῖ. Ἐὰν ὅμως δὲν πιστεύῃς διὰ τὸν Θεὸν ἐκάλεσε τὸν Παῦλον ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, τότε πῶς λέγεις διατί δὲν σὲ ἐκάλεσε καὶ σένα; Ἐὰν δὲ πιστεύῃς διὰ τὸν Θεὸν ἐκάλεσε τὸν Παῦλον, τότε σοῦ ἀρκεῖ τὸ σημεῖον αὐτό. Πίστις τοῦ λαοῦ. Διὸ καὶ σένα σὲ καλεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ἐὰν ἔχῃς ψυχὴν καλοπροαίρετον. Ὅπως πάλιν ἐὰν εἶσαι ἀγνώμων καὶ διεστραμμένος, καὶ ἂν ἀκούῃς σοῦ ἔλθῃ φωνὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, δὲν εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο νὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν. **Γ** Πόσας φορές οἱ Ἰουδαῖοι ἤκουσαν φωνὴν ἢ ὅποια ἤρχετο ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ὅμως δὲν ἐπίστευσαν; Πόσα σημεῖα δὲν εἶδον καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην καὶ ὅμως δὲν ἔγινον καλύτεροι; Καὶ εἰς μὲν τὴν Παλαιάν ἵστερα ἀπὸ ἀναριθμήτα θαύματα ἐλάτρευον τὸν μόσκον. Ἡ δὲ πόρνη εἰς τὴν Ἰερικὰ, ἂν καὶ δὲν εἶχεν ἴδει τίποτε ἀπὸ δὲ αὐτὰ, ἔδειξεν ἀξιοθαύμαστον πίστην ἐναντι τῶν κατακτατῶν.⁹⁴ Καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπιγγελίας οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ἐγίνοντο τόσα σημεῖα, παρέμεναν πρὸ ἀνοήσθητοι καὶ ἀπὸ πέτρας, ἐνῶ οἱ Νινευῖται, μελόντες τῷ μοναδικῶν σημεῖον τὸ ὅποσον εἶχαν ἴδει ἦτο ὁ Ἰωνᾶς, ἐπίστευσαν καὶ μετενόησαν καὶ ἀπέφυγον τὴν θείαν ὀργήν. Εἰς τὴν Καινὴν δὲ Διαθήκην μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ **Δ** ὁ μὲν ληστής ἂν καὶ τὸν εἶδεν ἐσταυρωμένον τὸν ἐπροσκύνησεν, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἂν καὶ τὸν εἶχον ἴδει νὰ ἀνασταίνῃ νεκρούς, τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ἐσταύρωσαν.

Τὶ νὰ εἴπῃ δὲ κανεὶς δι' αὐτὰ ποῦ ἔγινον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας; Μήπως δὲν ἐξεπήδησε πῦρ ἀπὸ τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ὄρμησον ἐναντίον θεοῦ εἶχον οἱ ὅποιοι τὸν ἀνοικοδομοῦσαν καὶ τοὺς ἠνάγκασεν ἔτσι νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ παράνομον τότε ἐγκλήματα;⁹⁵ Πόσα δὲ ἄλλα θαύματα ἔγινον κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, κυρίως νὰ συνεπίσθον καθόλου οἱ ἄπιστοι ἀπ' αὐτὰ; Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ὁ κεραυνὸς ποῦ ἔπεσεν εἰς τὴν ὄρησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος,⁹⁶ καὶ ὁ κρημνὸς αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ δαίμονος, ὁ ὅποι-

94. Βλέπε τὴν σχετικὴν ἀφήγησιν εἰς Ἰω. Νουμ. 2, 1-31.

95. Θαύμα τὸ ὅποσον ἀναφέρει ὁ Χριστοστόμος εἰς τὸν λόγον εἰς τὸν μακάριον Βασίλειον (PG 50, 567-668). Τὸ αὐτὸ συνέβη δυν ὁ Ἰουδαϊκὸς ὁ Πατριάρχης ἐπισημῆτος καὶ ἐστῆθησε τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀνοικοδομήσωμεν τὸν ναὸν τοῦ Ἀπολλωνίου.

96. Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βασίλειον, PG 50, 569.

ος Ξ ηνάγκασε τότε τὸν αὐτοκράτορα νὰ μετανεύσῃ τὸν μάρτυρα ποὺ εἶχε ταφῆ, ἐκεῖ πλησίον, λέγων διὸ δὲν ἤμπορούσε νὰ προσηυτεύσῃ ὅσο θὰ ἔβλεπε κοντὰ του τὴν λάρνακα τοῦ ἀγίου.²⁷ Μετὰ ἀπ' αὐτὸν πάλιν καὶ ὁ θεῖος τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐπειδὴ προσέβαλε τὰ ἱερὰ αὐαυῆ φραγυῆ ἀπὸ τοῦ σκώληκος καὶ ἀπέθανε.²⁸ Ἐπίσης καὶ ὁ ταμίης τοῦ βασιλικοῦ ταμείου ἐξ αἰτίας κάποιας παρανομίας εἰς θάρος τῆς Ἐκκλησίας ἀπέθανεν, ἀφοῦ ἔσκαψε τὸ σῶμα του εἰς τὸ μέσον.²⁹ Α Καὶ αἱ πηγαὶ δέ, ποὺ εἶναι ἐδῶ κοντὰ μας καὶ ξεπεροῦν ἀκόμη καὶ ποταρὸν εἰς τὴν ἀρμητικότητα, ἐξηφανίσθησαν αὐτομάτως ὅταν μὲ φυσίος καὶ μὲ σπονδὰς ἐμύλωνε τὸν τόπον ὁ αὐτοκράτωρ, ἐνῷ σούδεσπε κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχε συμβῆ κατὰ παρόμοιον.

Διατὶ δὲ νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς καὶ τὴν πείναν, ἡ ὁποία συνέπεσε εἰς τὰς πόλεις ἀλακλήρου τῆς οἰκουμένης μὲ τὸν χρόνον βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος, τὸν θάνατον τοῦ ἰδίου τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν κύραν τῶν Περωῶν, τὴν ἀπάνη ἢ ὁποία προηγήθη τοῦ θανάτου,³⁰ τὸν στρατὸν ὁ ὁποῖος ἐγκατελείφθη ἐν μέσῳ τῶν θαρβάρων,³¹ ὡσὲν νὰ ἦτο πισμένος εἰς δίκτυον, καὶ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς Περωίας, τὴν θαυμαστὴν πράγμην καὶ παράδοξον; Διότι ἀφοῦ ἐφρονεῖτο κατὰ ἐξευτελιστικὸν τρόπον ὁ ἀσεβὴς αὐτοκράτωρ, τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ἄλλος εὐσεβὴς³² καὶ ἐξηφανίσθησαν ἀμέσως ἅλα τὰ δεινὰ. Καὶ οἱ στρατιῶται οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο περικυκλωμένοι, Β ὡσὲν νὰ ἦσαν μέσα σὲ δίκτυον, χωρὶς νὰ ἔξουν ἀπὸ πουθενὰ τὴν παραμικρὴν διέξοδον, ἀπαλλάγησαν κατόπιν θεῖας ἐπιβίβασεως ἀπὸ τοῦς θαρβάρους καὶ ἐπέστρεψον μὲ κάθε ἀσφάλειαν πίσω.

Αὐτὰ δὲν εἶναι ἄρκετὰ νὰ προσελκύσουν καὶ νὰ δδηγήσουν πρὸς τὴν εὐσεβείαν; Αὐτὰ δὲ ποῦ συμβαίνουν σήμερα δὲν εἶναι πολλὸ καὶ ἀξιοθαύματα ἀπ' ἐκεῖνα; Ἐνῷ κηρύσσεται ὁ σπαιρός, τρέχει πρὸς αὐτὸν ὀλόκληρος ἡ οἰκουμένη. Ἐνῷ προαγγέλλεται ἐξευτελιστικὸς θάνατος, ἅλα σπεύδουν πρὸς αὐτὸν; Διότι μήπως δὲν ἔχουν σταιρωθῆ ἀναρῆθηται ἄλλοι; Μήπως δὲν ἐσταυρώθησαν μαζί μὲ τὸν Χριστὸν καὶ

27. Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν, PG 50, 566A.

28. Ἀπόβη, PG 50, 568-569.

29. Πρὸς τὸν ἄλλον εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν, PG 50, 568.

30. Ἀπόβη, PG 50, 569-570.

31. Ὁ Ἰουλιανὸς (363-364) ὁ ὁποῖος περὶ τὴν ἐρακτικὴν βασιλείαν του ἔφερε τὰς ἀρίστους τῶν ἐνοπιῶσεων διὰ τὴν συνετὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν του. Ἦτο σκεπὴς τοῦ συμβόλου τῆς Νικαίας καὶ ἐπενέφερε τὰ πράγματα εἰς τὴν κατώτατην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο πρὸ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἰουλιανοῦ.

δύο λησται; Μήπως δὲν ὑπέβησαν μέχρι τώρα πολλοὶ σοφοὶ; Μήπως δὲν ἐπαρουσιάσθησαν πολλοὶ δυνατοὶ; Ποῖου τὸ δυναμὸς ἤμας ὑπερίσχυσε τόσοσ πολλοῦ; C Καὶ διατὶ νὰ ἀναφέρω σοφοὺς καὶ δυνατοὺς; Μήπως δὲν ἐπαρουσιάσθησαν πολλοὶ ἐπίδοξοι αὐτοκράτορες; Ποῖος ἤμας εἰς τόσοσ ὀλίγον χρόνον ἐκαυρίαρχησαν εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην; Καὶ ὅς μὴ εἴπη κανεὶς ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ ποικίλοι αἰρέσεις, διότι ἅλα κηρύσσουν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἂν καὶ ὅχι ἅλα σωστὰ, ἅλα προσκυνοῦν ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἐσταυρώθη εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου. Δὲν ὅσος φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἅλα αὐτὰ ἐποικλοῦν πολὺ καὶ σαφῆ ἀπόδειξιν ἀπὸ τὴν φωνὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἠκούσθη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν; Διότι διὰ ποῖον λόγον κανεὶς αὐτοκράτωρ δὲν ὑπερίσχυσε, ὅπως ἐπεκράτησε ὁ Χριστός, D παρὰ τὰ ἀναρῆθητα ἐπιδοῦα; Τὸν ἐπολέμησαν ἅλα αἱ φασίαι, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἡ Ἐκκλησία ἔσκαψε μόνον δὲν ἠμειώθη, ἀλλὰ πρὸξήθη καὶ ἐγένεν ἀκόμη καὶ λαμπρὰ.

Ἦέστε μου λοιπὸν ἀπὸ ποῦ προέρχεται ἡ τόση δύναμις; Λέγουν μερικοὶ: ἦτο μάγος. Μόνον λοιπὸν αὐτὸς ὑπέβη ἰέτοιμος μάγος; Θὰ ἔχετε ἀκούσει πάντως ὅτι καὶ εἰς τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Ἰνδοὺς ὑπέβησαν πολλοὶ μάγοι καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ τώρα. Ἀλλὰ τὰ δυνάμειά των δὲν αἰζόνται πούθεν. Ἀλλὰ, λέγουν, ὅτι καὶ ὁ Τιστανεὺς ἐκείνος³³ ὁ ἀπαταῖν καὶ θαυματοποιός, διεκρήθη καὶ ἐγένε γνιστός. Ποῦ E καὶ πότε; Εἰς μικρὸν μόνον μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ διὰ μικρὸν χρόνον διάστημα. Ἡ μνήμη του ἐσώθη γρήγορα καὶ ἐκάθη κυρὸς νὰ ἀφήσῃ ὅποτε ἐκαλεστοῦν αὐτὸς ὀπαδός, ὅποτε τίποτε ἄλλο περιέμιο. Ἀλλὰ διατὶ νὰ ἀναφέρω τοὺς μάγους, καὶ τοὺς θαυματοποιούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐξαφανισθῆ; Διὰ ποῖον λόγον ἐξηφανίσθησαν ἅλα τὰ σκεπτικὰ μὲ τοὺς θεοὺς, καὶ ὁ Λαδωναῖος καὶ ὁ Κλάριος³⁴ καὶ ἅλα αὐτὰ τὰ ἐργαστήρια ποῦ

33. Ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τιστανεὺς. Ἐξῆρε καὶ ἔβρασε κυρτός κατὰ τὸ θεῖομα ἡμῶν τοῦ 8' αἰῶνος. Ὁ Φιλόστρατος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν βιογραφίαν του, τὸν παρουσιάζει ὅχι ὡς τέχνη καὶ μάγον ἀλλὰ ὡς θεῖον ἄνθρωπον. Τὸ ἔργον τοῦ Φιλοστράτου τὸ ὅποσον ἀποτελεῖ καὶ τὴν κυριώτατην κλητὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀπολλωνίου, ἔχει τήκει ποικίλων ἀρμητικῶν καὶ ἀξιοπληθῶν. Πάσιαν περὶ τούτου εἶπες εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ Ἄντ. Παπαδοπούλου, Ἀπολλώνιος ὁ Τιστανεὺς. (Ἡ εἰς τῆς προβολῆς του ἀπόφασις ἐπιγύσεως τοῦ ἠθικισμοῦ καὶ καταπολεμήσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1966).

34. Κλάριος φησινέτο ὁ Ἀπόλλων ἐκ τοῦ εἰς Κλάρον τῆς Ἰωνίας μαντείου του, τὸν ὅποσον εἶχεν ἱερωθῆ τὸν 8' π.Χ. αἰῶνα καὶ ἤμιασε μέχρι τὸν πρῶτον χριστιανικὸν χρόνον. Τὸ μαντείου τοῦτο ἐθεσπερτο ἰσχυρὸν πρὸς τὸ τὸν Δελφῶν καὶ συνέβησαν εἰς αὐτὸ λατρεῖς ἀπὸ ἅλα τὰς ἐλληνικὰς περιοχὰς.

πονητρού έχουν σιωπήσει και έχουν βουβαθή; Διά ποῖον λόγον οἱ μόνον τὸν ἐσταυρωμένον ἀλλὰ καὶ 494 **A** τὸ ὅτι ἐκεῖνων οἱ ὅποιοι ἐσφάγησαν δι' αὐτὸν φρίτουν καὶ τρέμουν οἱ δαίμονες; Διά ποῖον δὲ λόγον καὶ μόνον ἂν ἀκούσουν διὰ τὸν σταυρὸν ἐξαφανίζονται; Καὶ ὅμως θὰ ἔφερε νὰ τὸν εἰρωνεύσονται. Διότι μήπως εἶναι τίποτε λαμπρὸν καὶ ἐπίσημον ὁ σταυρὸς; Ἀπεναντίας. Εἶναι σύμβολον κατασχόνης καὶ ἐξουτελισμοῦ. Διότι εἶναι θάνατος κατακόου καὶ μάλιστα ὁ χειρότερος ἀπὸ ὅλους. Εἶναι θάνατος ἐπικατάρατος διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες τὸν ἀποστρέφονται μὲ ἀηδίαν. Διά ποῖον λόγον λοιπὸν ἐπροβήθησαν τὸν σταυρὸν οἱ θεοὶ τῶν; Δόγμα τῆς δυνάμεως τοῦ σταυρωθέντος. Διότι ἐὰν ἐροῦντο αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν τὸν σταυρὸν, τοῦτο κατὰ μείζονα λόγον θὰ ἦτο ἀνάξιον θεῶν. Πρὸ τοῦ Ἰησοῦ ὅμως ἐσταυρώθησαν πολλοὶ καὶ μαζί του ἐσταυρώθησαν ἄλλοι δύο. Μήπως λοιπὸν, ἂν εἴπη κανεὶς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ τοῦ σταυρωθέντος **B** ἢ τὸ ἄλφα ἢ τὸ βῆτα, θὰ φύγη ὁ δαίμων; Καθόλου. Μάλιστα δὲ θὰ γελάσῃ. Ἄν ὅμως ἀναφέρῃς τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον ἀπακαρύνονται οἱ δαίμονες ὡσὸν νὰ ἔλεπον φωτῶν.

Τι θὰ ἠμποροῦσε λοιπὸν κανεὶς νὰ εἴπη; Διὰ τί ὑπερήκουσεν; Μήπως διότι ἦτο τυχερὸν ἀπατεῶν; Ἡ διδασκαλία του ὅμως δὲν δικαιολογεῖ τὸν χαρακτήρισμόν αὐτόν. Ἐξ ἄλλου ἔχουν παρουσιασθῆ πολλοὶ ἀπατεῶνες. Μήπως διότι ἦτο τυχερὸν μάγος; Τὰ δόγματα ὅμως δὲν παρουσιάζουν κάτι τέτοιο. Ἄλλωστε ἐνεφανίσθησαν κατὰ καιροὺς καὶ πολλοὶ μάγοι. Μήπως διότι ἦτο σοφός; Ὅμως πολλοὶ σοφοὶ καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἔχουν κάνει τὴν ἐμφάνισίν των. Ποῖος ὅμως ἐπεκράτησεν ὅπως ὁ Ἰησοῦς; Κανεὶς ποτέ. Ἀλλὰ ὅτε καὶ κανεὶς τὸν ἐπλησίασεν ὥστω καὶ κατ' ἐλάχιστον. Ἄπ' ὅλα αὐτὰ γίνεται φανερόν ὅτι ὑπερήκουσεν ὅλων αὐτῶν καὶ ἐνέπνευσε τέτοιαν δύναμιν εἰς τὸν σκηνοποιόν, ὅσην φανεοῦναι τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἔκτι ἐπειδὴ ἦτο μάγος ἢ ἀπατεῶν, ἀλλὰ ἐπειδὴ τοὺς δῶκεν **C** καὶ ἐπειδὴ ἦτο θεὸς καὶ ἀκαταμάχητος δύναμις. Ἀνθρώπος δηλαδή ὁ ὁποῖος εὐρίσκειτο εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἠσκαλεῖτο μὲ τὰ δῆματα ἔγινε τόσον ἰσχυρός, ὥστε καὶ τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Σκύθας καὶ τοὺς Αἰθίους καὶ τοὺς Σαυρομάτας³⁴ καὶ τοὺς Πάρθους καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Σαρακενοὺς, ὅλων ἔν γενεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος, νὰ τὸ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν εἰς ἀλιγώτερον ἀπὸ τριάντα εἴη.

34. Σαυρομάτας οἱ σπηθῆς ὀνομαζόμενοι Παρμίται, κατοικοῦντες εἰς τὴν πρὸς ἄρῶν τοῦ Ῥοδείου Πόντου περὶ τὴν ἑσπέρην, δυτικῆς μέχρι τῆς Καππασ, βαλάντος ἀνατολικῆς.

D Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ, δε μοῦ ἀπάντησέ κάποιος, ὁ ἀνθρώπος τῆς ἀγορᾶς, ὁ ὁποῖος προηγουμένως εὐρίσκειτο εἰς τὸ ἐργαστήριόν του καὶ μετεκτερίζετο τὴν σμίλην, ἔβρισκε τὴν δύναμιν νὰ φιλοσοφῆσῃ διὰ τέτοια πράγματα καὶ νὰ πείθῃ καὶ τοὺς ἄλλους (ὁλόκληρα ἔθνη καὶ πόλεις καὶ χώρας), κυρίως νὰ παρουσιάσῃ δύνωμιν λόγου, ἀλλ' ἀπεναντίας τὴν ἐσκατὴν ἀμάθειαν ἀπὸ ἦτο ἀμαθῆς; Ἀκούσατέ τον λοιπὸν ὅταν λέγῃ κατὰ τὴν ἐντρέπεται καθόλου δι' αὐτό· εἰ καὶ ἰδιώτης τῶ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῆ γνώσει» (Α' Κορ. 11, 6). Δὲν διέθετε χρήματα, ὅπως τὸ λέγει καὶ ὁ Ἰσῖος: «Μέχρι τῆς ἄρτι ἕρας καὶ πεινῶμεν καὶ ὑπὸν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολληζόμεθα» (Α' Κορ. 4, 11). Καὶ τί λέγω ἐγὼ χρήματα, ὅταν πολλακίς **E** δὲν διέθετον ὅτε τὴν ἀπαραίτητον τροφήν, ὅτε εἶκον ἱμάτιον νὰ ἐνδυθῆ; Τὸ ὅτι δὲ δὲν ἀνεδέξαθῃ ὁ Παῦλος λόγῳ τοῦ ἐπαγγελλομένου; τοῦ τὸ δείκνει ὁ μωθῆτης ὁ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἦσαν δὲ σκηνοποιοὶ τὴν ἰκνήνην» (Πράξ. 18, 3). Ἀλλὰ ὅτε καὶ ἀριστοκρατικὴν καταγωγὴν εἶχε. Πῶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ συμβῆ κάτι τέτοιο, ὅταν εἶχεν ἕνα τέτοιο ἐπάγγελμα; Δὲν ἀνεδέξαθῃ ὅτε ἐξ αἰτίας τῆς παιδείας ὅτε ἐξ αἰτίας τῆς ἐθνικότητός του. Παρὰ ταῦτα μόλις ἐνεφανίσθη εἰς τὸ μέσον, καὶ μόνον μὲ τὴν ἐμφάνισίν του 495 **A** κατετάραξε τοὺς ἀντιπάλους καὶ τοὺς σύγχυσιον. Καὶ ὅπως ἡ φωτιά, ὅταν συναντήσῃ καλαμὴν ἢ χορτῆρι καυκαίει τὸ πᾶν, ὅτι κατέκαυσε τὰ κατασκευάσματα τῶν δαιμόνων καὶ μετεμόρφωσε τὰ πάντα εἰς ὅτι ἴθελεν.

Καὶ ὅμως δὲν εἶναι αὐτὸ μόνον ἀξιοθαύμαστον, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐνῶ ἦτο τέτοιος κατάρθως τόσα πολλά, ἀλλὰ τὸ ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μωθῆτας ἦσαν πτωχοὶ, κοινοὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, ἀμύητοι πενιθνοὶ διαρκῶς, ὅσοι καταγόμενοι ἀπὸ ἀσῆμους. Αὐτὰ δὲ τὰ κηρύσσει καὶ ὁ ἴσιος καὶ δὲν ἐντρέπεται νὰ παρουσιάσῃ τὴν πτωκίαν των καὶ μάλιστα νὰ ζητῆ ἐλεημοσύνην δι' αὐτούς. Διότι λέγει: «παρούμαι εἰς Ἰερουσαλὴμ δικονοῦν τοὺς ἀγίους» (Ῥωμ. 15, 25) καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον «κατὰ μίαν Σαββάτων ἕκαστος ἡμῶν πηθεῖ γίνωνται» (Α' Κορ. 16, 2). Τὸ ὅτι δὲ αἱ περισσότεραι τῶν χριστιανῶν ἦσαν ἀνθρώποι τοῦ λαοῦ τὸ λέγει γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους: «θλέπετε τὴν κλῆσιν ἡμῶν, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα καὶ ὅτι ἐξ ἀσῆμων. Οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς» (Α' Κορ. 1, 26). Καὶ οἱ μόνον δὲν εἶναι εὐγενεῖς ἀλλὰ ἀπεναντίας καὶ ἀπὸ τὰ κατώτερα στρώματα. Διότι λέγει: «καὶ γὰρ τὰ ὄσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργῆσῃ» (Α' Κορ. 1, 27—28).

Μήπως ὅμως ὁ Παῦλος παρὰ τὸ ὅτι ἦτο ἀπαθευτός εἶχε

τήν ικανότητα του λόγου κατά κάποιον τρόπον; "Οχι! Ούτε αυτό δεν συνέβαινε. Και τούτο το διακηρύσσει ο Ίδιος όταν λέγει: «ἐγὼ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον. Οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἶδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ ἢ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τούτον ἐσταυρωμένον καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας λόγους» (Α' Κορ. 2, 1, 2, 4). Εκείνο ὅμως τὸ ὅποιον ἐκηρύττεν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ θέλῃ καὶ νὰ πείθῃ. "Ἄς ἀκούσωμεν τί λέγει ὁ Ίδιος δι' αὐτό: «Ἐπεὶ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτούσι καὶ Ἕλληνας σοφίαν ζητοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν» (Α' Κορ. 1, 22, 23).

Ἀλλὰ μήπως εἶχεν ὁ Παῦλος ἴδωσαν νὰ κηρύττῃ; "Οχι διότι διαρκῶς ἀντιμετώπιζε κινδύνους. «Καὶ γὰρ ἐν ἰσθενεῖα καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν πόνῳ πολλῷ ἐγενήθημι πρὸς ὑμᾶς» (Α' Κορ. 2, 3) λέγει ὁ Ίδιος. "Ὅσα δὲ αὐτὸς μόνον ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηταὶ του ὑπέφεραν τὰ ἴδια. **Δ** Διότι τοὺς λέγει: «Μέννησθε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς ὑποσθέντες, πολλὴν ἄλλαν ὑπερέβαινε παθημάτων τοῦτο μὲν δουλοδικαίως καὶ ἄλλοις θεωρούμενοι, τοῦτο δὲ κοινῶσι τῶν οὐτως πασχόντων γενηθέντες. Καὶ γὰρ τὴν ἀσπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ καρδίας προσεδέξασθε» (Ἑβρ. 10, 32-34). Πάλιν δὲ γράφων πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς λέγει: «Ἵμεῖς γὰρ τὰ αὐτὰ ἐπέδατε ὑπὸ τῶν ἐδῶν συμπληρωτῶν καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποστεινάντων καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων» (Α' Θεσσ. 2, 14-15). **Ε** Καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους πάλιν ἔγραψεν ὅτι: «ἐπινοεῖται τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ὑμᾶς καὶ ὅσαρ κοινῶσι ἔσπε τῶν παθημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως» (Β' Κορ. 1, 5). Ἐπίσης δὲ καὶ πρὸς τοὺς Γαλάτας: «Τουσαῦτα ἐπάθετε εἰχθῆ, εἰ γε καὶ εἰχθῆ» (Γαλ. 3, 4).

"Ὅταν λοιπὸν καὶ αὐτὸς πῶς κηρύττει εἶναι ἕνας ἀπλὸς ἄνθρωπος, πτωχὸς καὶ ὀσμητός, καὶ ἔχειν πῶς κηρύττει δὲν εἶναι θελκτικὸν ἀλλὰ ἀντιθέτως σκανδαλίζει καὶ ἐκείνοι πῶς τὸ ἀκούον εἶναι ἀνίσχυροι καὶ ταπεινοί, καὶ ἔσαν τὸ κήρυγμα τὸ συνοδεύον διαρκεῖς κίνδυνοι ⁴⁹⁶ **Α** καὶ διὰ τοὺς διδασκάλους καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς, καὶ ἐκεῖνος πῶς κηρύσσεται εἶναι ἐσταυρωμένος, τί εἶναι ἐκεῖνο ἐὶ ὅποιον κάνει τὸ κήρυγμα νὰ παραμῆνῃ; Δὲν εἶναι φανερόν ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶναι κάποια θεῖα καὶ μυστικὴ δύναμις; Πράγματι τοῦτο εἶναι ὀλοφάνερρον καὶ μαρτυρεῖ νὰ τὸ καταλάθωμεν καὶ ἀπὸ τοῦς ἀντιπάλους. Διότι ἔσαν ἴδιαι κανεῖς τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἀντιπάλων σὺν ὅσῳ (δηλαδή τὸν πλοῦτον, τὴν εὐγενῆ κα-

παγωγῆν, τὴν δόξαν τῶν παρθένων, τὴν ρητορικὴν δεινότητα, τὴν θερμὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν συμπάρστασιν), καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν κηρυττόμενα νὰ ἐξαφανίζωνται ἡμέρους παρ' ὅλα ταῦτα καὶ τοὺς ἀντιπάλους τῶν νὰ ὑπερισχύουν, τότε πῶς ἔσονται νὰ εἶναι τὸ αἴτιον ὅλων αὐτῶν; Διότι αὐτὸ πῶς συνέβη εἶναι σὺν νὰ ἐξασπράττεται μὲ ἰσχυροτάτην δύναμιν **Β** ὁ αὐτοκράτωρ καὶ νὰ μὴ καταβῆται νὰ νικήσῃ τοὺς θαρβύρους, νὰ ἤρχετο δὲ μετὰ κάποιοις πτωχῶς καὶ μόνος καὶ χωρὶς ἡμίτων, καὶ χωρὶς νὰ μετακαριοθῆ ἀκόνησον νὰ ἔκανεν ἐκεῖνος τὸ ὅποιον δὲν ἠμῖν ἔδωκεν νὰ κάμουν οἱ ἄλλοι ὕστερα ἀπὸ μακρὴν προπαρασκευῆν καὶ μὲ πολλὰ ὄπλα.

Μὴν εἶσαι λοιπὸν ἀγνώμων, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν νὰ τὸν ἀκολουθῆς καὶ νὰ προσκυνῆς τὴν δύναμιν τοῦ ἐσταυρωμένου. Διότι ἔσαν ἴδιαι κάποιοι ὁ ὅποιος κατασκευάζει πύλεις καὶ τοὺς περιτριγυρίζει μὲ τάφρους, καὶ τοποθετεῖ πολιορκητικὰ μηχανήματα εἰς τὰ πύλεις, καὶ κατασκευάζει ὄπλα, καὶ συναρκεντρικῶς στρατιώται, καὶ ἔχει καὶ **Γ** ἄπειρα χρήματα, καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἔσονται νὰ κυριεύσῃ μίαν πόλιν, καὶ ἴδιαι καὶ κάποιοι, ὁ ὅποιος ἐπιτίθειται μὲ γυμνὸν σῶμα καὶ μὲ μόνος τὰς χεῖρας του, νὰ κυριεύσῃ διὰ μίαν ἢ δύο ἢ εἴκοσι πόλεις ἀλλὰ ἀναριθμήτους εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ μάλιστα μὲ ἔλαιον τοὺς κατακόους τῶν, δὲν νομίζω ὅτι θὰ εἴπῃ: ὅτι τὸ κατορθῶμα αὐτὸ δρεψεται εἰς ἀνθρωπίνην δύναμιν.

"Ἔτσι εἶναι φανερόν ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Διότι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπέγραψεν ὁ Θεὸς νὰ σταυρωθῆν καὶ λησται καὶ νὰ παρουσιασθῆν ὡρισμένοι ἀπαυθύνες εἰς πάλαιότερους χρόνους, **Δ** ὅτι νὰ γίνῃ φανερὰ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν καὶ εἰς τοὺς πᾶσιν ἀνοσιγήτους ἢ ὑπεροχὴ τῆς ἀληθείας καὶ διὰ νὰ πληροκαρῆθητε καὶ σεῖς ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο ἕνας ἀπὸ ἐκείνους, ἀλλ' ὅτι τὸν κυριεῖται ὅτι αὐτοὺς μεγάλην ταραστία ἀπόστασις. Διότι δὲν καταβῆται νὰ ἐπισκοπήσῃ τὴν δόξαν του ὅσπε τὸ ὅτι ὑπέστη τὰ ἴδια μὲ αὐτοὺς, ἀλλὰ οὕτε καὶ τὸ ὅτι συνέβητε μὲ τὴν ἐποχὴν τῶν. Ἐάν τυχὸν ἰσχυρισθῆ κανεῖς ὅτι οἱ δαίμονες φοβῆνται τὸν σταυρὸν καὶ οὐκ ἔστι τὴν δύναμιν τοῦ ἐσταυρωθέντος, θὰ τὸν ἀποσκοπήσῃ ἡ δύς τῶν ληστών. "Ἄν δὲ πάλιν εἴπῃ κάποιος ὅτι ἡ κρασιώτης τῶν καρπῶν ἦτο ἐκεῖνη ἢ ὅποια συνέτελεσσεν εἰς τὸ νὰ γίνῃ τὸ πρᾶγμα ἔτσι, **Ε** θὰ ἀποσκομηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀπακόους τοῦ Θεοῦ ⁴⁹⁷ καὶ τοῦ Ἰουδαίου, ⁴⁹⁸ οἱ ὅποιοι, ἐνῶ

⁴⁹⁶ Θεωρῶν. Ἰουδαῖος, ἡγέτης ἑθνικιστικῆς μαρτυρικῆς ἐξεγέρσεως. Τὸ κίνημα τοῦ σιδαίαν εἰς ἀνέγκλιαν μετὰ τὸν θάνατόν του. Μνηστὸν τοῦτου ἀπὸ τῶν Γαλιλαίων εἰς τὰς Παρθίας τῶν ἀποστόλων Β, 36 ε.

⁴⁹⁸ Ἰουδαῖος ὁ Γαλιλαῖος, ὁ ὅποιος ἐδημιούργησε παρθένον κίνημα

έπεχείρησαν τὸ ἴδιο πρᾶγμα καὶ εἶπαν πολλὰ σπουδαία ὑπὲρ αὐτῶν, συνετρέψθησαν. Ὅπως εἶπα προηγουμένως, ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ γίνων αὐτὰ διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν ὑπεροκὴν τῆς δυνάμεώς του. Διὰ τοῦτο ἐπέτρεψε καὶ νὰ φανοῦν ψευδοπροφήται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν προφητῶν καὶ ψευδαπόστολοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀποστόλων, διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι τίποτε δὲν ἔμπορει νὰ ἐπιδικασῇ τὴν δυνάμειν του.

Θὰ σὺς ἀναφέρω δὲ καὶ ἕνα ἄλλον τρόπον κηρύγματος ἀξιοθαύμαστον καὶ περιέργων. **497** Α διὰ νὰ σὺς δεῖξω ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐδοξίθησαν τὸν Παῦλον νὰ ἐξυμῶνθῃ καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν πίστιν. Ὑποκείμενοι ἐχθροὶ τοῦ διέδιδον τὴν διδασκαλίαν του εἰς τὴν Ρώμην. Τοῦτο δὲ τὸ ἔκαναν διότι ἤθελαν νὰ ἐξαργύσωσιν τὸν Νέρωνα, ὁ ὁποῖος ἐκθρεβέτο τὸν Παῦλον, ἐναντίον του. Ἦρχισαν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ νὰ κηρύττωσιν διὰ νὰ λάθῃ διαστράσει τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ προσελκυθοῦν περισσότεροι μαθηταί, ὥστε νὰ γίνῃ φοβερότερος ὁ θυμὸς τοῦ τυράννου καὶ νὰ ἐξαργιωθῇ περισσότερο τὸ θηρίον τοῦτο. Τὸ γεγονός τοῦτο τὸ ἔγραψεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, λέγων: «Γινώσκεις ὕμῃς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ καὶ ἐμὲ μάλλον εἰς προκατὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐλήλυθεν ὥστε τοὺς **B** πλείονας τῶν ἀδελφῶν πεποιθότες ταῖς δεσποῖς μου, περισσότερο καὶ τολμῶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. Τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνου καὶ ἔριον, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν· οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας, οὐκ ἀγνώως, αἰόμενοι θλίβειν ἐπικέρειν ταῖς δεσποῖς μου· οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ Εὐαγγελίου κείρωμαι. Τὸ γὰρ; Πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται» (Φιλιπ. 1, 12-18). Βλέπετε ὅτι πολλοὶ ἐκήρυτταν ἀπὸ μίσους. Ὅμως ἀκόμη καὶ οἱ ἐχθροὶ δοθησὺν τὸν Παῦλον νὰ ὑπερισχύσῃ.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἦσαν ἀντίθετα πρὸς τὸ κήρυγμα. **C** Διότι καὶ οἱ παλακοὶ νόμοι ἀλλὰ καὶ ἡ πονηρία καὶ ἡ ἀγνοία τῶν συκοφαντῶν, οὐκ ἴσταν δὲν ἐπαθροῦσαν, ἀλλὰ καὶ ἔφεραν ἀντίστασιν καὶ ἐδίωξαν τοῦτο. Οἱ συκοφάνται κατέκριναν τὸ ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἔλεγαν ὅτι εἶχαν βασιλεῖα τὸν Χριστὸν, διότι δὲν ἐγνώριζαν τὴν οὐράνιον βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν φοβεράν καὶ χωρὶς τέλους, καὶ τοὺς συκοφαντοῦσαν ὅτι ἤθελαν νὰ φέροισιν ἄλλον βασιλεῖα εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ τοὺς ἐκτυποῦσαν ὅλοι μαζὶ καὶ ὁ καθένας χωριστὰ. Ὅλας παρ', διότι ἐπίστευον ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐπιδέροντο κατὰ τῆς πολιτείας καὶ ἤθελαν νὰ ἀνατρέψωσιν

κατὰ τὴν ἀπογραφήν τοῦ 6-7 μ.Χ. Περὶ τούτου ἀπίστος ἐπιλέγει ὁ Γαλατῆς εἰς Πρᾶξ. 5, 37d.

τοὺς νόμους, καὶ καθένας χωριστὰ διότι ἐξ αἰτίας τῶν ἐπισημῶν αἱ αἰκογένεσαι καὶ διελύοντο. **D** Διότι πατέρας ἐπολεμοῦσε τὸ παιδί του, υἱὸς ἀπηρνεῖτο τὸν πατέρα του, γυναῖκες τοὺς ἀνδρας των, ἀνδρες τὰς γυναῖκας, θυγατέρες τὰς μητέρας, συγγενεῖς τοὺς συγγενεῖς, φίλοι τοὺς φίλους, καὶ ἡ διαμάχη αὕτη ἐλάμβανε πολλὰς μορφάς, διότι ἐξ αἰτίας τῆς συμβούλια καὶ ὄνωσταπύνοουσα δικαιοσύνη, διότι ἐξ αἰτίας τῆς κατελύοντο τὰ ἔθνη τῶν προγόνων καὶ καταργεῖτο ἡ λατρεία τῶν θεομένων, πράγματα τὰ ὅποια ἦσαν διὰ τοὺς παλαιούς νομοθεταὶ μεγάλης ἀξίας καὶ σπουδαιότερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὰ **E** τοὺς παρακαλοῦσε κατὰ πολλοὺς τρόπους καὶ ἡ ἐπιδοκίματος ἐπαγρύπνησις διὰ τὴν βασιλείαν. Καὶ δὲν ἔμπορει κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι αὐτὰ συνέβαιναν μόνον εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι παρέμεναν ἀμέτοχοι, διότι καὶ ἐκεῖνοι τοὺς πολιοῦσαν με περισσότερῶν μανίαν καὶ διαμαρτύροντο καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν κατὰλυσιν τῆς πολιτείας. «Οὐκ αὐτεῖται», λέγουσιν, «λαλῶν ῥήματα βλάσφημα κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου πύτου καὶ τοῦ νόμου» (Πρᾶξ. 8, 13).⁸⁷

Μολοντί ὅμως ἀπὸ παντοῦ ἠνάσταντο πύροι ἐναντίον του, ἀπὸ τὰς οἰκίας, ἀπὸ τὰς πόλεις, **498** Α ἀπὸ τοὺς ἀγροῦς, ἀπὸ τὴν ἐρημίαν, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ἀπὸ τοὺς ἀρκαμένους, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, ἀπὸ τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, καὶ ἐνῷ ὁ ἕνας ἐξαργύρωσε τὸν ἄλλον καὶ ἐπετίθεντο με περισσότερῶν ὀργῆν ἀπὸ τὰ θηρία, ὁ Θεὸς Παῦλος, πηδῶν εἰς τόσας κομίνους, στεκόμενος εἰς τὸ μέσον τῶν λύκων καὶ κτυπόμενος ἀπὸ ἅλας τὰς πλευράς, οὐκ μόνον δὲν ἐξφανίσθη καὶ δὲν ἐτάφη κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀδήγησε πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Θὰ ἀναφέρω δὲ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἄλλους σκληροτάτους ἀγῶνας τοῦ Παύλου. Ἐνὸς ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν ψευδοπολιτῶν καὶ αὐτὸ πού τὸν ἐλοποῦσε περισσότερο ἀπὸ ὅλα ἦτο ὁ πόλεμος τῶν ἰδικῶν του, αὐτῶν πού ἦσαν ἄσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν· πολλοὶ δηλαδὴ ἀφοῦ ἐπίστευσαν, ἐν συνεχείᾳ διεφθέρωντο. **B** Καὶ ὅμως καὶ τὸν πόλεμον αὐτὸν τὸν ἐκέρδισε. Πᾶς καὶ με τὴν δυνάμειν τοῦτο; «Τὰ ἄλλα ἡμῶν», λέγει, «οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθάρσεις οὐκυρωμάτων, λογισμοῖς καθαιρουίντες καὶ πᾶν ὄψωμα ἐπαυρῶμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ» (B' Κορ. 10, 4-5). Διὰ τοῦτο δὲ καὶ μετεβάλλοντο τὰ πάντα καὶ ἄλλαζαν μορφήν. Καὶ ὅπως

87. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν μαρτυρίαν τῶν ψευδομαρτύρων κατὰ τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

δταν άνάψη κάποιος φωτιά, καίγεται σιγά-σιγά τὰ άγκάθια και άποκίρουν νικημένα από την φλόγα, και παρουσιάζεται καθαρός ο άγρός, έτσι και όταν άμυλούσαν ο Παύλος και η γλώσσα του με περισσότερο άριμη από την φωτιάν έπιτίθετο κατά των πάντων, άποκίρουν τὰ πάντα και έξηφανίζοντο, είτε ήσαν αυτά λεπτείστα και έσχατα και πανηγύρεις δαιμόνων, είτε προγονικά ήθη και διαφθαρημένοι νόμοι, είτε θυμια των δαλων C και άπειλα των τυράννων, είτε και διαβάσεις των συγγενών, είτε κακουργία των ψευδοποστόλων.

Μάλλον δέ, όπως ανατέλλει ο ήλιος και εκδιώκεται το σκοτάδι και κερδόνται τὰ θηρία εις τὰς φυλάκας των, και άπομακρύνονται οι λησται, και οι δολοφόντοι καταφεύγουν εις τὰς σπηλιάς, και οι περσται άπομακρύνονται, και οι ροικοί και οι κλέπτες και οι διαρρηκται, επειδή πρόκειται να έλεγχθούν από τὸ φῶς, φεύγουν και κρύπτονται κάπου μακριά, και γίνονται όλα φανερά και λαμπρά και η γη και η θάλασσα, επειδή τὸ φῶς από τὸν οὐρανόν φωτίζει τὰ πάντα (και τὰ μελάγη και τὰ θρη και D τὰς χώρας και τὰς πόλεις), έτσι και τότε όταν ένεφανίσθη τὸ κήρυγμα, και ο Παύλος τὸ διέδωσε παντού, τὸ ψεύδος άπομακρύνθη και η αλήθεια έπανήλθεν. Αί κνίσσαι δέ και ο καπνός, τὰ κύμβαλα και τὰ τύμπανα, αι μέθαι και αι διασκεδάσεις, αι πορνείαι και αι μοικείαι και τὰ ύπόλοιπα, τὰ όποια δέν είναι σωστών ούτε να τὰ άνοήτῳρα φιλῶς, και τὰ όποια έτελοίντο εις ποῦς ναούς των ειδώλων, έτερματίζοντο και έξηφανίζοντο άφου έλυθων όπως λυώναι τὸ κερί εις την φλόγα και άφου έκαίνοντο ως άχυρα από την φωτιάν. Η δέ λαμπρή φλόγα της αληθείας άνέβαιναν ύψηλή και χαρούμενος E προς τὸν οὐρανόν, βοηθουμένη και αυξανομένη από τὸς ίδίους τὸς έχθρους. Και κανεις κίνδυνος δέν ήμποδίζει την όρμην και την άκάθεκτον πορείαν της. Ούτε τὰ τυραννικά προστάγματα άρχιστάτων συνήθειών, ούτε η δόναμις των προγονικών συνθηθειών και νόμων, ούτε τὸ ότι ήτο δύσκολον να γίνων παστευται αι άρακάι της, ούτε τίποτε άλλο 499 A από οσα έκω άναφέραι. Και διά να άντιληφθῆς πόσον μέγα είναι αυτό, άπειλησε τὸς Έθνηκοῦς δικι με κινδύνους και θάνατον και πείναν, αλλά με μικράν χρηματικῆν ζημίαν, και θα τὸς ίδης να άλλόζουσι άμέσως γνώμην. Κάτι τέτοια όμως δέν συνέβη με τὸς πατοῦς, αλλά ένῳ κατασφάζοντο οι πάντες και έπολοιοίντο από όλας τὰς κατευθύνσεις με ποικιλοτρόπους πολέμους, η ήστιας ήκμαίζεν ὅλο και περισσότερο.

Και διατί να άνωφέρω τὸς σημερινούς Έθνηκοῦς, τὸς ταπεινούς και άξιους περιφρονήσεως; "Ας φέρωμεν εις τὸ μέ-

σον και ἄς ἴδωμεν τοῦς ἑκακοῦτοῦς της εποχῆς εκείνης, οι όποιοι είναι πασίγνωστοι διά την φιλοσοφίαν των, τὸν Πλάτωνα δηλαδή, τὸν Πυθαγόραν, τὸν Κλαυόμενιον³⁸ και πολλούς άλλους όμοιους των, και τότε θα ίδης B την δύναμιν του κηρύγματος. Διότι μετά τὸν θάνατον του Σωκράτους με τὸ κάμειον, άλλοι μὲν έφυγαν εις τὰ Μέγαρα, φοβηθέντες μήπως πάθουν τὰ ίδια, ένῳ άλλω έσασαν και την πατρίδα και την ελευθερίαν των και δέν καταράσκων να ύπεροσκόσουν και να γίνων κύριοι κανενός άλλου παρά μόνον μάς γυναίκας. Ο Κτιπεῦς³⁹ δέ άπέθανον άφου έγκατέλειπε την Πολιτείαν μόνον ως θύβλιον, χωρίς να την εφορμήσῃ. "Ολους αὐτοῦς δέν ύπήρχε τότε τίποτε να τὸς εμποδίζῃ. Ούτε έκανδύνουσαν, ούτε ήσαν άπειλά άνθρωποι του λαοῦ, αλλά είχαν φοβερὰν ρητορικῆν δεινότητα, ήθεβον πολλά κήματα και ήσαν επίσης πολίται της πόλεως, η όποια είναι γνωστή εις ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Δέν καταράσκων όμως τίποτε. Διότι τέτοια είναι η φύσις του ψεύδους: καταρρέει και όταν άκομη δέν τὸ μολομῆ κανεις C όπως και τέτοια είναι η φύσις της αληθείας: νικῆ έστω και ἄν την πολεμοῦν πολλοί. Αὐτὸ δέ τὸ δείκνουν καθαρά τὰ πραγματικά γεγονότα. Και δέν χρειάζεται λόγους ούτε ὀμιλίας διά να γίνῃ γνωστόν, διότι από όλα τὰ μέρη της οικουμένης (από τὰς πόλεις, τοῦς άγρούς, την γην, την θάλασσαν, την κατοικουμένην γην, την άκατοικήτον, τὰ πέριτα του κόσμου) βγαίνει φωνή, η όποια τὸς φωνάζει. Διότι ο Παύλος ούτε την ξηρὸν δέν άφησε χωρίς να την εβεργετήσῃ, αλλά και αὐτήν την έγέμισεν από τὸ αγαθά, τὰ όποια μάς έφερει από τὸν οὐρανόν όταν ήλθεν, διά της γλώσσης του και διά της χάριτος η όποια ειχε δοθῆ εις αὐτόν. Διότι η χάρις η όποια του έδόθη D ύπήρχε πλουσιοπατάη, επειδή η προθυμία την όποιαν έδειξεν ήτο άνταξία προς την δωρεάν. Τὰ περισσότερα δέ από αὐτὰ τὰ όποια άνέφερα καταράσθησαν διά της γλώσσης του Παύλου.

"Αφου λατὸν ο Θεός έτήμησε τόσοσ πολλὸ τὸ γένος μας, ούτε να κάνῃ ἄξιον ἕνα άνθρωπον να γίνῃ σίτος τῶσων κατορθωμάτων, ἄς έπαιδείωμεν ἄμιλλαν, ἄς τὸν μιμηθῶμεν, ἄς προσποθῆσῃμεν να γίνωμεν και ήμεις ὀμοιοί του, χωρίς να νομίζωμεν ότι αὐτὸ είναι ὀδύνατον. Διότι έκείνο τὸ όποιον έκω ειπα πολλές φορές δέν θα πάσω να τὸ επαναλαβάνω, ότι δηλαδή και αὐτὸς ειχε σίμα ὀμοιον με τὸ ιδικόν μας E και έτρέφετο με τὰς αὐτὰς τροφάς, και η ψυχῆ του ήτο ὀμοία

38. Ένοσῆ τὸν Ἄναξάγοραν.

39. Πρόκειται περί τὸς Ζήνωνος, ο όποιος, ως μαρτυρεῖ ο Διογένης ο Λαέρτιος, έγραφεν επίσης «Πολιτείαν».

μέ την ιδιότην μας. Ἡ καλή του διάθεσις ὅμως ἦτο μεγάλη καὶ ἡ προθυμία του λαμπρά, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποῦ τὸν ἀνέδειξεν. Ἄς μὴν ἀπογοητευθῆ λοιπὸν κανεὶς καὶ δε μὴ ἀπεκάμῃ. Διότι ἂν προσφῆρες τὴν διάνοιάν σου, δὲν ὑπάρκει τίποτε τὸ ὁποῖον θὰ πῆν ἐμποδιστὴν νὰ δεχθῆ τὴν χάριν. Ὁ Θεὸς δὲν κάνει διακρίσιν εἰς πρόσωπα. Αὐτὸς ἐπέλασε καὶ τὸν Παῦλον, αὐτὸς ἐδημιούργησε καὶ σένα. Καὶ ὅπως εἶναι Κύριος ἐκεῖνου, εἶναι καὶ ἰσχυρὸς σου. Ὅπως δὲ ἀνεκτίρυξε τὸν Παῦλον νικητὴν, εἶτι θέλει νὰ στεφανώσῃ καὶ σένα. Ἄς τοῦ παρακαυρήσῃμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ δε τοὺς καθαρῶσῃμεν, ¹⁰⁰ Ἄ δὲ νὰ λάβωμεν καὶ ἡμεῖς πλουσίον τὴν χάριν καὶ νὰ κερδίσωμεν τὰ ἴδια ἀγαθὰ διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δυνάμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

B Ποῦ εἶναι λοιπὸν κἀρα αὐτοὶ ποῦ κατοκρίνουσιν τὸν θάνατον καὶ λέγουσιν ὅτι τὸ φθαρτὸν αὐτὸ σῶμα εἶναι ἐμποδιστὴν διὰ τὴν ἀρετὴν; Ἄς ἀκούσωσιν τὰ κατορθώματα τοῦ Παύλου καὶ δε παύσωσιν τὴν πονηρὰν αὐτὴν κατηγορίαν. Διότι τί ἐβλάψε τὸ ἀνθρώπινον γένος ὁ θάνατος; Εἰς τί δὲ μᾶς ἐμπόδισεν ἡ φθαρὰ διὰ τὴν ἀσκασὴν τῆς ἀρετῆς; Σκεφθῆτε τὸν Παῦλον καὶ θὰ ἴδετε ὅτι μᾶς ὑπέβλεψε παλὺ τὸ ὅτι ἐγίναμε θνητοί. Διότι ἂν δὲν ἦτο ὁ Παῦλος θνητός, δὲν θὰ ἠμπορούσε νὰ εἴπῃ, ἢ μᾶλλον οὔτε θὰ ἠμπορούσε νὰ παρουσιάσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπε διὰ τῶν ἔργων του, ὅτι δηλαδὴ «καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκω, νῆ τὴν ὑμετέραν καύτησιν, ἢν **C** *ἐκω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*» (Α' Κορ. 15, 31). Διότι παντοῦ πρέπει νὰ ἔκαμεν ψυχὴν καὶ προθυμίαν. Ἄν δὲ τὰ ἔκαμεν αὐτὰ, τίποτε δὲν θὰ μᾶς ἠμποδίσῃ νὰ κατακαθῶμεν μεταξὺ τῶν πρώτων. Μήπως καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἦτο θνητός; Μήπως δὲν ἦτο ἀπλὸς ἄνθρωπος; Μήπως δὲν ἦτο πτωχὸς καὶ δὲν ἐξησφαλίζε τὴν καθημερινὴν τροφήν του ἀπὸ τὴν καθημερινὴν του ἐργασίαν; Μήπως δὲν εἶχε σῶμα, τὸ ὁποῖον ὑπέκειτο εἰς ὅλας τὰς φυσικὰς ἀνάγκας; Τί λοιπὸν τὸν ἠμποδίσαι νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔγινε; Τίποτε! Ἄς μὴν καταλαμβάνεται λοιπὸν ἀπὸ ἄθυριαν κανεὶς πτωχός, καὶ δε μὴν στενοκαρδεῖται κανεὶς ἀπλὸς ἄνθρωπος! Νὰ στενοκαρδεύονται μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀδύνατον ψυχὴν καὶ ἐξησθενημένην διάνοιαν. Διότι τὰ μόναι τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουσιν τὸν δρόμον **D** πρὸς τὴν ἀρετὴν εἶναι ἡ κακία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς θελήσεως. Ἐπειδὴ ἀπ' αὐτὰ τίποτε ἔλλοι. Εἶναι δὲ φανερόν ὅτι αὐτὸ τὸ συμπέρασμα θγαίνει ἀπὸ τὸν μακάριον Παῦλον, πρὸς τὴν πᾶσιν τοῦ ὁποῖου ἔχομεν συγκεντρωθῆ σήμερα ἐδῶ. Διότι ὅπως τὸν Παῦλον δὲν τὸν ἠμποδίσαι τίποτε ἀπ' αὐτὰ, εἶτι καὶ τοὺς ἀντιπάλους δὲν τοὺς ὑπέβλεψε τίποτε ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, δηλαδὴ οὔτε ἡ ρητορικὴ δεινότης, οὔτε τὰ πολλὰ κρήματα, οὔτε ἡ ἐβγένης καταγωγὴ, οὔτε ἡ μεγάλη δόξα, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ ὅτι κατέβουν τὴν ἐξουσίαν.

Διατί όμως ὁμιλῶ περὶ ἀνθρώπων; Μᾶλλον δὲ μέχρι ποῦτε θὰ ὁμιλῶ περὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ ἡμποῦ νὰ ἀναφερθῶ καὶ εἰς τὰς οὐρανίους δυνάμεις; τὰς ἀρχάς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ αἰθέρος τοῦ οὐρανοῦ τούτου. Ἐ Τὴ λοιπὸν τοὺς ὑπέβλεπον ὡς εἰ ἔλασαν τέτοιον φύσιν; Μήπως δὲν θὰ ἔλθουν ἄλλαι αἱ δυνάμεις νὰ κριθοῦν ἀπὸ τὸν Παῦλον καὶ τοὺς ὁμοίους πρὸς αὐτόν; «Οὐκ οἴσθε γάρ», λέγει, «ὅτι ἀγγέλους κρινούμεν, μήτι γε βιωσάκαμε;» (Α' Κορ. 6, 3).

Ἄς μὴν στενωχωρούμεθα λοιπὸν διὰ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον διὰ τὴν κακίαν καὶ ἄς μὴν καθυμνοῦμεν καὶ ἄς μὴν εὐφρανόμεθα διὰ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον διὰ τὴν ἀρετήν. Ἐάν τὴν ἐπιδοκίμοιεν μὲ ζῆλον, δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσῃ τίποτε νὰ γίνωμεν ὅμοιοι μὲ τὸν Παῦλον, διότι ἐκεῖνος δὲν ἔγινε τέτοιος μόνον δι' αἰτίας τῆς θείας χάριτος. ⁵⁰¹ Α ἄλλα καὶ ἐξ αἰτίας τῆς προθυμίας του. Ἡ προθυμία του δὲ ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὅποιον τοῦ ἔφερε τὴν χάριν. Διότι καὶ τὰ δύο ἦσαν ὑπερβολικὰ εἰς αὐτόν. Καὶ ἡ προαιρέσις του ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐδόθη εἰς ὑπερβολικὸν βαθμὸν.

Θέλετε νὰ μάθετε τὸν βαθμὸν τῆς χάριτος ποὺ εἶχε. Τὰ ἱεράκια του τὰ ἔπρεπον οἱ δαίμονες. Δὲν θαυμάζω ὅμως αὐτό, ὅπως δὲν θαυμάζω καὶ τὸ ὅτι καὶ ἀπὸ τὴν σιάν μόνον τοῦ Πέτρου ἀπεκρινόνθησαν αἱ ἀσθένειαι, ἀλλὰ τὸ ὅτι τὸ θαῦμα αὐτὸ τὸ ἔκοιμε προποῦ ἀκόμη λάβῃ τὴν πελακὴν χάριν, ἀπὸ τὸ σημεῖον τῆς ἐκκαίνσεως καὶ ἀπὸ τὴν προετοιμασίῃ ἀκόμη τοῦ ἀγῶνος. Χαρὶς νὰ ἔχη τὴν δύναμιν αὐτὴν καὶ χαρὶς νὰ ἔχη δευτὴν χειροτονίαν, ἀνεπίτοχῃ εἰς τὴν ψυχὴν του. ⁵⁰² Β τὸς ζῆλος διὰ τὸν Χριστόν, ὥστε νὰ θεοκρίσῃ ὅλον τὸν Ἰουδαϊκὸν ὄχλον ἐναντίον του. Ὅταν ὅμως εἶδεν ὅτι τὸν εἶχαν περιτριφυρίσει τόσοὶ κίνδυνοι, ὥστε νὰ πολιορκῆται ἀλόκληρος ἡ πόλις, ἐρήφῃ κρυφὰ ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη ἀπὸ μίαν θυρίδα καὶ διεσώθη. Μετὰ δὲ τὴν διάσωσίν του δὲν περιέπεσον εἰς ἀπραγίαν, οὔτε εἰς δειλίαν καὶ φόβον, ἀλλὰ ἀπέκτησε περισσότεροσαν προθυμίαν ἀπὸ αὐτό. Καὶ ἀπέφυγε μὲν τοὺς κινδύνους ἀπὸ αὐτῶν ὑπολογισμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ κήρυγμα δὲν ἀπεσύρετο, ἤρπασε πάλιν τὸν σταυρὸν του καὶ ἀκολούθησε, ἐνῶ εἶχε μπροστὰ στὰ μάτια του αὐτὰ ποὺ εἶχαν συμβῆ εἰς τὸν Στέφανον καὶ ἔβλεπεν δι' αὐτόν, περισσότεροσαν ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἔπρεπον ἰδιαίτερος φοβικὰ διαθήσεις αἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἤθελαν νὰ τοῦ καταράσωνται τὰ σάρκα.

С Ὅστε λοιπὸν ἐξέβητε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς κινδύνους ἀουλόγηστα, οὔτε ὅταν πάλιν διέφευγεν ἠλαμπάνετο ἡ διάθεσις του. Ἠγάπη ὑπερβολικὰ τὴν παρούσαν ζωὴν ἐξ αἰτίας τοῦ κέρδους ποὺ ἀπεκρίμαζεν ἀπ' αὐτήν, ἀλλὰ τὴν πε-

μορφῶναι ταῦτοκρῆνος εἰς ὑπερβολικὸν βαθμὸν, εἴτε ἐξ αἰτίας τῆς περὶ περὶ φρονησεως τῶν παρόντων φιλοσοφίας, εἴτε διότι ἤθελε πολὺ νὰ ἀνακαρτήσῃ γρήγορα διὰ τὸν Χριστόν. Συνέβη λοιπὸν ἐκεῖνο ποὺ λέγω πάντοτε δι' αὐτόν, καὶ τὸ ὅποιον δὲν θὰ παύσω ποτὲ νὰ λέγω, ὅτι δηλαδὴ κανεὶς ποτὲ, εἰρηθεὶς μεταξὺ δύο τῶσαν διαφορετικῶν καθήκοντων, δὲν κατώρθωσε νὰ τὰ φέρῃ εἰς πέρας μὲ ἀκρίβειαν καὶ τὰ δύο. Κανεὶς ἄλλος δηλαδὴ δὲν ἐπέθῃμασε τόσοσιν πολὺ τὴν παρούσαν ζωὴν, οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ ὑπερβολικὰ τὴν ἀγαποῦν, ὅσον ὁ Παῦλος. Κανεὶς ἄποσιν δὲν τὴν περὶ φρονησεως τόσοσιν πολὺ οὔτε μεταξὺ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀγαποῦν τόσοσιν πολὺ τὸν θάνατον. Ἐτοσιν ὁ Παῦλος ἦτο καθαρός ἀπὸ κάθε ἐπιθυμίας καὶ δὲν ἐνδιεφέρετο διὰ τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα, ἀλλὰ εἰς ὅλα προσηρμόζε τὴν ἐπιθυμίαν του πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ποτὲ μὲν λέγει ὅτι ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι ἀναγκασιτέρα ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ νὰ εὐρίσκηται κοντὰ καὶ νὰ συναμῆλθῃ μὲ τὸν Χριστόν, ἐνῶ ἄλλοτε ὅτι κείνην τόσοσιν θαρρα καὶ ἐπιπνοσιν, ὥστε νὰ στενάξῃ καὶ νὰ θιάζεται νὰ τὴν ἐραστολεῖται. Αὐτὸ τὸ μόνον τὸ ὅποσιν ἤθελεν ὁ Παῦλος ἦσαν ἐκεῖνα ποὺ τοῦ ἔφεραν κέρδος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἐν αὐτὰ συνέπαιπε νὰ εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὰ προηγούμενα. Ἐ Διότι ὁ Παῦλος ἦτο πολὺπλευρός καὶ ἐξεδηλοῦτο ποικιλοτρόπος, διὰ ἐπειδὴ τυχὸν ὑπεκρίνετο —κατὶ τέτοια δὲν συνέβη—, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγίνετο ὅτι ἀναπτοῦσαν αἱ ἀνάγκαι τοῦ κηρύγματος καὶ ἡ οὐτηρία τῶν ἀνθρώπων, μισούμενος καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸν Κύριόν του. Διότι καὶ ὁ Θεὸς ἐπαρουσιάζετο ὡς ἀνθρώπος, ὅταν ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῆ ἔτσι, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ πωρὸς ὅταν πάλιν τὸ ἀναπτοῦσε ἡ περίστασις καὶ ποτὲ μὲ καρακτηριστικὰ ὁμιλίου καὶ στρατιώτου, ποτὲ μὲ τὸ πρόσωπον γέροντος, ποτὲ δὲ ἐν τῇ μέσῳ τῆς αἰφρας, ποτὲ ὡς ⁵⁰³ Α ὁδοιπόρος, καὶ τέλος ἔγινεν ὁ ἴσος ἀνθρώπος καὶ δὲν ἀπέφυγε νὰ θανατωθῆ ὡς ἀνθρώπος. Ὅταν δὲ λέγω ὅτι ἐπρεπε, ἄς μὴν νομίσῃ κανεὶς ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο ἠναγκασιμένος νὰ τὸ κάμῃ τοῦτο. Ἐνήργησεν ἔτσι ἀπλῶς καὶ μόνον ἀπὸ φιλανθρωπίας. Καὶ ποτὲ κόβεται ἐπὶ θρόνου καὶ ποτὲ βαστάζεται ἀπὸ τὰ Χερουβὶμ. Ὅλα δὲ τὰ προαναφερθέντα τὰ ἔκαθεν ἀπὸ πρόνοιαν πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτα δὲ καὶ ἔλεγε διὰ τοῦ στόματος τοῦ προφήτου «ἐγὼ ὄρασις ἐπιλήθυνα, καὶ ἐν κερσὶν προφητῶν ὡμοιώθη» (Ἰσοπέ 12, 10).

Ἐτοσιν καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατηγορηθῆ, ἐν, μισούμενος τὸν Κύριόν του, ἐφέρετο πῶς ὡς Ἰουδαῖος καὶ ποτὲ ὡς Ἑθνακός, τῆρων Β εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωση, τὸν Νόμον, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν τὸν παρέβλεπεν. Καὶ ποτὲ ἐκροτεῖτο σταθερῶς ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, ποτὲ δὲ

τήν περιφρονοῦσε. Πότε ἐξήτει κρήματα και πότε πάλιν, ἔταν τοῦ προσεφέροντο, δὲν τὰ ἐδέχετο. Πότε περιέτεινε τοὺς ποταμούς και πότε ἀπέριπτε τὴν περιτομήν. Ὅσον ἄμας ἀντίθετα και ἂν ἦσαν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐπρωττεν, ἢ πρόθεσις και ἢ οὐκεία, ἢ ὅποια τὸν παρεκίλει νὰ ἐνεργήσῃ ἔτσι, ἦσαν συνεπῆ και σύμφωνα μετωδῶ των. Διότι ἐν πρῶτῳ μόνον ἐπεδίασε. Τὴν σωτηρίαν αὐτῶν οἱ ὅποιοι τὸν ἤκουσαν και τὸν ἔβλεπαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτῶν C ἐξυμῶναι σήμερα τὸν Νόμον, ἐνῷ αὐτῶν τὸν καταργεῖ. Διότι ὅσα μόνον αἱ πράξεις του ἀλλὰ και οἱ λόγοι του παρουσίαζαν ποικιλίαν και πολυμορφίαν, ὅσα ἐπειδὴ τυχῶν μετεβάλλετο ἢ γνῶμη του και ἐγένετο διαφορετικῶς ἀπὸ ὅτι ἦτο προηγουμένως, ἀλλὰ διότι, ἐνῷ ἔμενε, πάντοτε αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦτο, μετεωριζετο κάθε ἕνα ἀπ' αὐτὰ καὶ ἀνέφερα ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐκαστοτε παρουσιαζομένης ἀνάγκης. Μὴν τὸν κατακρίνει λατῶν δι' αὐτὰ, ἀλλὰ μέλλον ἐξ αἰτίας αὐτῶν δε τὸν ἀνακηρύττειν νικητὴν και δε τοῦ δώσης τὸν στέφανον. Ἐπειδὴ και τὸν λατῶν, ὅταν τὸν ἔλεγε πότε μὲν νὰ κατῆ, πότε δὲ νὰ τρέσῃ, πότε νὰ χρησιματωῖ τὸ νυστέρῳ, πότε φάρμακα, πότε νὰ ἀπομακρύνῃ D τὰς τροφὰς και τὰ ποτά, πότε νὰ ἐπιτρέπῃ τὸ δίδωνται τὰ πάντα εἰς τὸν ἀσθενῆ, πότε νὰ δίδῃ ἐπιτολὴν νὰ ἀκεπάζεσθαι πολὺ καλὰ ἀπὸ ποτατοῦ και πότε νὰ διατάξῃ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔχει θερμηνεθῆ ὑπερβολικὰ νὰ πῆ ἀλόκληρον φιάλην με κρῶ νερό, δὲν θὰ τὸν κατηγορήσῃ διὰ τὰς ποικιλίας ἐπιτολῶν, αὐτε διὰ τὴν μετάβαση ἀπὸ τὸ ἕνα εἰς τὸ ἄλλο. Μάλιστα δὲ τότε θὰ ἐπιανεῖσῃ και τὴν ἐπιστήμην του, ὅταν τὴν ἄλῃσῃ νὰ προσφέρῃ με θάρρος ἐκεῖνα τὰ ὅποια κατὰ τὴν γνῶμην μας εἶναι ἀντίθετοι και βλαβερά και νὰ παίρῃ τὴν ἐσθῶντῃν διὰ τὸ ὅτι εἶναι ἀβλαβῆ. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ εἶναι κανεῖς ἐπιστήμων.

Ἐάν δὲ παραδεχάμεθα ὡς λατῶν ἐκεῖνον E ὁ ὁποῖος, πράττει αὐτὰ τὰ ἀντίθετα πράγματα, πῶσον ἀνωτέρῳ θὰ πρέπῃ νὰ παραδεχθῆμεν ὅτι εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου, ἢ ὅποια συμπεριφέρεται κατὰ παρόμοιον τρόπον πρὸς τοὺς ἀσθενούντας. Διότι οἱ ἀσθενούντες εἰς τὴν ψυχῇν δὲν χρειάζονται ἀλλοτρίαν τέχνην και φροντίδα ἀπὸ τοὺς ἀσθενούντας εἰς τὸ σῶμα και ἐάν τοὺς πλησιάσῃ κατ' εὐθερίαν, θὰ ἀπομακρυνθῇ κάθε ἐλάτῃ σωτηρίας. Καὶ δε μὴν ἀπορῆ κανεῖς, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐνεργοῦν ἔτσι, ὅταν ὁ ἴσως ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ κἀνῃ τὰ πάντα, χρησιματωῖ αὐτὸν ⁵⁰³ A τὸν τρόπον τῆς θεραπείας και δὲν μᾶς ὁμολῆ πάντοτε κατ' εὐθερίαν. Ἐπειδὴ μᾶς θέλει νὰ εἰμεθα καλοὶ με τὴν θέλησιν μας και ὅσα με δὲν και ἐξαναγκασμῶν, ἐκπεσῶθῃ νὰ χρησιματωῖσῃ ἰδιαιτέρον τρόπον. Ὅχι ἐπειδὴ τυχῶν δὲν μποροῦσε νὰ ἐνεργῆ

γῆση διαφορετικὰ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ φύσις ἢ ἰδικὴ μας εἶναι ἀσθενῆς. Διότι ὁ Θεός ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κἀνῃ ἕνα μόνον νεῦμα ἢ μάλλον νὰ θελήσῃ μόνον διὰ νὰ γίνωσιν αὐτὰ τὰ ὅποια θέλει. Ἡμεῖς ἄμας, ἀφοῦ ἐλάβομεν τὸ αὐτεξούσιον, δὲν ἀνεκόμεθα νὰ τὸν ὑπακούομεν πάντοτε. Ἐάν λατῶν μᾶς σῶσῃ παρὰ τὴν θέλησιν μας, θὰ μᾶς ἀραρήσῃ αὐτὸ τὸ ὅποσον μᾶς ἔδωκεν, ὁμολογῶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως. Διὰ νὰ μὴν συμβῆ δὲ τοῦτο παρῶσῃ ἀνάγκη νὰ χρησιματωῖσῃ πολλὰς μεθόδους.

Ὅλα αὐτὰ, τὰ ὅποια ὁδε ἔγω εἶπα, δὲν τὰ εἶπα χωρὶς σκοπὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ ὁδε δειξῶ B τὴν σοφίαν και τὸ πολὺπλευρον τοῦ μακαρίου Παύλου, ὥστε, ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ ἀποφεύγῃ τοὺς κινδύνους, νὰ τὸν θαυμάσετε δικαίως θὰ τὸν θαυμάσετε ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ τρέχῃ με ὄρμην πρὸς αὐτοὺς. Διότι ὅπως τὸ νὰ ὄρμῃ εἰς τοὺς κινδύνους εἶναι δειγμὰ ἀνδρείας, ἔτσι και τὸ νὰ τοὺς ἀποφεύγῃ εἶναι δειγμὰ σοφίας. Ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ χρησιματωῖ μεγάλους λόγους και τὸν θαυμάσετε πῶσον ὄσον και ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ ταπεινώμεται, διότι ὅπως τοῦτο εἶναι δειγμὰ ταπεινοφροσύνης, ἔτσι και ἐκεῖνο εἶναι δειγμὰ μεγαλοφυκίας. Ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ καυκάται νὰ τὸν θαυμάσετε ὅπως ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ ἀποφεύγῃ τὰ ἐγκλήματα, διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἕνα ταπεινοῦ φρονήματος, ὅπως και ἐκεῖνο φιλοστόργου και φιλανθρώπου. Διότι ὅλα αὐτὰ νὰ ἐπρωττε διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σωτηρίαν των πολλῶν. Διὰ τοῦτο δὲ και ἔλεγεν «ἔτε ἐξέστημεν, Θεοῦ ἔτε C σωφρονοῦμεν, ἡμῖν» (B' Κορ. 5, 13). Διότι κανεῖς ἄλλος δὲν εἶχε πῶσον πολλὰς ἀφορμὰς νὰ ὑπερφηανεθῆ και ταυτακρόνως κανεῖς ἄλλος δὲν ἦτο πῶσον ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ἀλαζονείας.

Προσέξατε τώρα. «Ἡ γνῶσις φυσικοῦ» (A' Κορ. 8, 1) γράφει ὁ Παῦλος, και ὅλα εἰμεθα σύμφωνα μαζί του. Διέθετε πῶσον γνῶσιν, ὅσην δὲν εἶχε ποτε μέχρι τώρα κανεῖς ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ ὄμως ἡ γνῶσις αὐτὴ δὲν τὸν ἔκαμε νὰ ἀλαζονεθῆ, ἀλλὰ ἀντιθέτως παρουσιάζει και τὴν γνῶσιν αὐτὴν μικροτέρην και λέγει: «Ἐκ μέρους γινώσκωμεν και ἐκ μέρους προφητεῶμεν» (A' Κορ. 13, 8). Εἰς ἄλλο δὲ σημείον λέγει πάλιν: «Ἐγὼ, ἀδελφοί, ὅπως λογίζομαι ἑμαυτὸν κατεληγμένον» (Φιλιπ. 3, 13) και «εἰ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, ὅπως οὐδὲν ἔγνωκε» (A' Κορ. 8, 2).

Ἐκτός ὄμως ἀπὸ τὴν γνῶσιν και ἡ νησιεῖα ὁδηγεῖ εἰς κατὰσιν. D Τῶσιν τὸ φανεροῖναι και ὁ Φορισεῖσθαι ὅταν λέγῃ ἐνησιεῖσθαι δε τῆς ἐξουσίας» (Λουκ. 18, 12). Ἀλλὰ ὁ Παῦλος ὅσα μόνον ἐνήσιευσεν, ἀλλὰ και πέθανε ἀπὸ πείναν. Καὶ παρὰ ταῦτα ἠνόμησε τὸν ἑαυτὸν του «ἐκτρωμῶ» (A' Κορ. 15,

8). Ἀλλὰ τί ἀναφέρει τὴν νηστείαν καὶ τὴν γνῶσιν, ὅταν ὁ Παῦλος εἶχε τόσον πολλὰς καὶ συνεχεῖς συνομιλίας μετὰ τῶν Θεῶν, ὅσας δὲν εἶχε ποτὲ κανεὶς οὐτε ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, οὐτε ἀπὸ τῶν προφήτας καὶ παρὰ ταῦτα ἐπιπεινῶμετο; Ἄς μὴν ὑπολογίσῃ κανεὶς μόνον ἐκεῖνας; διὰ τὰς ὁποίας ἔχει ὁμιλήσει, διότι τὰς περισσότερας τὰς ἀπέκρινε. Καὶ δὲν τὰς ἀπεκάλυψε μὲν ὅλας, διὰ τὴν μὴ περιβληθῆ μετὰ ὑπερβολικὴν δόξαν, ἀλλὰ καὶ δὲν τὰς ἀπέκρινεν ὅλας, Ἐ διὰ τὴν μὴ ἠμποροῦν τὰ ὁμιλοῦν οἱ ψευδοπίστολοι. Διότι τίποτε δὲν ἔκρινεν εἰς τὴν τύχην ὁ Παῦλος. Τὰ πάντα εἶχαν εὐλογίαν καὶ δικαίαν αἰτίαν. Καὶ μεταπειρίζετο μετὰ τὴν σοφίαν τὴν ἀντίθετα πράγματα, ὥστε νὰ δρῆται τοὺς ἰδίους ἐπαίνους ἀπὸ παντοῦ. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον λέγει εἶναι τοῦτο: Εἶναι μεγάλη ἀρετὴ τὸ νὰ μὴν λέγῃ κανεὶς τίποτε μεγάλο διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ὁ Παῦλος δὲ τὸ ἐφήρμοξε τόσον καλῶς ἀναλόγως μετὰ τὰς περιστάσεις, ὥστε ἐνῶ εἶχε σωτηρίαν νὰ ἐπαινῆται περισσότερο παρὰ ἑάν εἶχεν ὁμιλήσει. Ἐάν δὲν τὸ ἐπραττεν αὐτό, 344 Α. θὰ ἐκατηγορεῖτο περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι αὐτοεγκωμιάζονται ἁκαίρως. Ἐάν δὲ πάλιν δὲν ἐκαυκῆτο, θὰ ἔκρινε καὶ θὰ παρέδιδε τὰ πάντα καὶ οἱ ἀντίπαλοι θὰ ἔπικρναν δόξαν. Ἔτσι ἐγνώριζε νὰ μετακροῖται τὰ πάντα ἀναλόγως μετὰ τὰς περιστάσεις καὶ νὰ πράττῃ μετὰ εὐθυμίας ἀκόμη καὶ τὰ ἀπαιρουμένα, κατὰ τέτοιον τρόπον ὥστε νὰ ἀποβαίνουσι ὠφέλιμα, καὶ ἡ ὠφέλιμα ποῦ προήρκετο ἀπ' αὐτὰ νὰ μὴν εἶναι καθόλου μικρότερα ἀπ' ἐκεῖνην ποῦ προήρκετο ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν τῶν διατεταγμένων. Διότι ὁ Παῦλος ἐπιμήθη περισσότερο ὅταν ἐκαυκῆθη, ἀπὸ ὅσων θὰ ἐπιμήθη ἄλλος ὁ ὁποῖος θὰ ἀπέκρινε τὰ κατηρόματά του. Κανεὶς δὲ δὲν ἔκαμε τόσον καλὸν κρίπτων τὰ κατηρόματά του, ὅσον ἔκαμε ὁ Παῦλος μετὰ τὴν παρουσίαν τῶν ἰδίων του. Καὶ τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον εἶναι ὅτι δὲν εἶχεν ἀπλῶς τὰ πάντα, ἀλλὰ ἐκαυμάτησεν εἰς τὸ σημεῖον ποῦ ἔπρεπε. Διότι δὲν ἔκαμε κατὰ κράτος τοῦτο, ἐνῶ τοῦ παρέρχεται μεγάλη εὐχέρεσι ἀπὸ τὰς περιστάσεις, ἀλλὰ ἐγνώριζε μέχρι ποῦ ἔπρεπε νὰ προκαρῆσῃ. Καὶ δὲν τοῦ ἦτο ἀρκετὸν αὐτό, ἀλλὰ ἔτι νὰ μὴν διαφθεῖρη τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς παρακινήσῃ νὰ αὐτοεγκωμιάζωνται, ὀνομάζῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ παρὰ ἄρρηκτα. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος τὸ ἐπράττετο τοῦτο ἐπειδὴ τότε ἦτο ἀναγκαῖον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο φρικτὸν αἱ ἄλλοι, θλέποντες τὸν Παῦλον, νὰ μαρτυροῦναι τὸ παράδειγμα του εἰς τὴν ἑαυτοῦ — δηλαδὴ νὰ χρησιμοποιοῦν καίτοις τὰς παρακαίρας, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν ἔβουον ἄλλος καὶ νὰ ἐπεικοῖται ἔτσι τὰ πράγματα καὶ νὰ προεξήσῃ θλόθην διὰ τῆς ἐνεργείας

τοῦ φαρμάκου —, διὰ τὴν ἀποφύγη τὴν τοιοῦτην κακὴν κρήσιν ὁ Παῦλος, C προσέειπε πῶς διαφθόνη τὰ πράγματα ἐκ τῶν προτέρων προκαλεμένου νὰ καυκῆθῃ, ἐπακροῦν τοῦτο διὰ μίαν καὶ δύο ἀλλὰ πολλὰς φορές. «Ὁφελον γὰρ ἀνείκασθέ μου, λέγει, ἐμικρόν τι τῆς ἀφροσύνης» (B' Κορ. 11, 1). Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον «Ὁ λαλῶ οὐ λαλῶ κατὰ Κύριον ἀλλ' ἐν ἀφροσύνη... ἐν ᾧ δ' ἔν τις παλαμῶ ἐν ἀφροσύνη λέγων τοιμῶς κάγω» (B' Κορ. 11, 17, 21). Καὶ ἐνῶ ὁ Παῦλος εἶχε προσηγορεύσει τὰ πράγματα πολὺ καλὰ, πάλιν δὲν τοῦ ἐφαίνετο ἀρκετὸν αὐτὸ καὶ διὰ τοῦτο ὅταν ἐπαρκετο νὰ ἀρκίῃ τὰ ἐγκώρια, ἀποκρούει τὸν ἑαυτὸν τοῦ λέγων «αἶδο ἀνθρώπων» (B' Κορ. 12, 2) καὶ παρακάτω «ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου καυχῆσομαι, ὅταν δὲ ἑμαυτοῦ οὐ καυχῆσομαι» (B' Κορ. 12, 5). Ἔπειτα δὲ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ «ἐγγίνομαι ἄφρων», λέγει, ἀλλὰ εὐφείε με ἠναγκάσατε» (B' Κορ. 12, 11). D Ποῖος λοιπὸν εἶναι τὸσον ἀνόητος καὶ τόσον φοβερὰ ἀσυνείδητος, ὥστε, ἐνῶ βλέπει τὸν ἄγιον ἐκεῖνον νὰ διατάξῃ καὶ νὰ ἀποδοκιμαρῇ προκειμένου νὰ εἴπῃ κάτι μέγα διὰ τὸν ἑαυτὸν του παρὰ τὸ ὅτι παρίστατο τόσον μεγάλη ἀνάγκη καὶ νὰ συγκρατῇ τὸν ἑαυτὸν του ὡσὺν ἵππον ποῦ τρέχει μετὰ ὀρμὴν πρὸς τὸν κρημνόν, ἐν τοῦτοις νὰ μὴν ἀποφρονῇ μετὰ πολλὴν φροντίδα τὴν καύκῃσιν καὶ νὰ μὴν χρησιμοποιοῖ μόνον ἐπειδὴ τὸ ἀποσπῶν αἱ περιστάσεις;

Θέλει δὲ νὰ σοῦ δεῖξω καὶ ἄλλο παρόμοιον παράδειγμα; Διότι τὸ ἀξιοθαύμαστον Ε εἶναι ὅτι δὲν ἠρκεῖτο μόνον εἰς τὴν αὐτογνωσίαν, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἐδίδασκε πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζωμεθα τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ, διὰ μόνον διὰ τὴν δικαιολογήσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὴν ἀναγκαιότητα τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάξῃ τοὺς ἄλλους νὰ μὴν ἀποφεύγουν νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, ὅταν τὸ ἑαυτοῦ ἢ περιστασιακῶς, ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγουν νὰ τὸ κάνουν εἰς ἁκαίρως περιστάσεις. Μετὰ αὐτὰ δὲ ποῦ εἶπεν 345 Α ὡσὺν νὰ εἴλεγε τὰ ἔξῃ: Εἶναι μεγάλο κακὸν νὰ λέγῃ κανεὶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του κάτι μέγα καὶ θαυμάσιον. Καὶ εἶναι δειγμὰ τῆς πῶ μεγάλῃς παραφροσύνης, ἀγαπητέ μου, τοῦτο, τὸ νὰ σταλάξεται δηλαδὴ κανεὶς μετὰ τοὺς αὐτοεγκωμιασμούς, ἐνῶ δὲν ὑπάρκει πρὸς τοῦτο καμμία ἐπιφύσεσι οὐτε ἐπισημμένη ἀνάγκη. Τοῦτο δὲν εἶναι διδασκαλία σύμφωνος μετὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μάλλον δειγμὰ διαταράξεως τῶν φρενῶν καὶ ἐξαφρονῆσι ὅλην τὴν ἀμοιβὴν μας ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς ἰσχύτας καὶ κόπους. Ὅλα αὐτὰ καὶ ἀκόμη περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς ὅλους μετὰ ὅσα παρέλεγε νὰ εἴπῃ ἀκόμη καὶ ὅταν εἶχε παρῆσθαι ἀνάγκη νὰ τὸ πράξῃ. Τὸ σπουδαιότε-

ρον δὲ εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀκόμη δὲν ἀπεκάλυψε τὰ πάντα, ἀλλὰ ἀπέκρυψε τὰ περισσότερα καὶ τὰ μεγαλύτερα. «Ἐλεύσομαι γὰρ», λέγει, «εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις B Κυρίου φεβόμενα δὲ μή τις εἰς ἐμὲ λονίσσηται, ὑπὲρ ὃ ἐλέπει ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ» (B' Κορ. 12, 1, β). Αὐτὰ δὲ τὰ ἐλεγε διδάσκων τοὺς πάντας ὅτι, ἀκόμη καὶ ὅταν παρῶσται ἀνάγκη, δὲν πρέπει νὰ ἀποκαλύπτωμεν ὅτι καὶ ὅσα γινώσκωμεν, ἀλλὰ μόνον ὅσα εἶναι ἀφέλημα διὰ τοὺς ἀκούοντας.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Σαμουὴλ —νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἄσποιν νὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ τὸν ἅγιον αὐτὸν διὰ πρὸς σφραγὸς ἰδικόν μας γίνονται τὰ ἐγκλήματα — ἐκαυχῆθη κόμιστε καὶ εἶπεν ἰδικά του κατορθώματα. Ποῖα ἔμω; Ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἦσαν ἀφέλημα διὰ τοὺς ἀκούοντας. C Διότι δὲν ἠμίλησε διὰ μακρῶν οὔτε περὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, οὔτε περὶ τοῦ νὰ μὴν μυριακατῶ κανεῖς. Ἀλλὰ διατί λοιπὸν; Δι' ἐκεῖνο τὸ ὅποιν πρὸ πάντων ἄφευλε νὰ μὴ ὁ τότε βασιλεὺς, δηλαδὴ διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ διὰ τὸ νὰ μὴν δωροδοκῆται. Καὶ ὁ Δαυτδ πάλιν ὅταν ἐκαυχῆθη, ἐκαυχῆθη δι' ἐκεῖνα τὰ ὅποια μπορούσαν νὰ διαρθώσουν τὸν ἄκρατον. Διότι οὔτε ἐκεῖνος δὲν ἀνέφερον ἄλλην ἀρετὴν, ἀλλὰ ἠμίλησε μόνον διὰ τὴν ἄρκτην καὶ τὸν λέοντα καὶ διὰ τίποτε ἄλλο. Τὸ νὰ εἶπῃ περισσότερα θὰ ἦτο δειγμα φιλοδόξου D καὶ ἀλαζόνος ἀνθρώπου, ἐνφ τὸ νὰ εἶπῃ αὐτὰ μόνον τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν παρουσιαζομένην περίπτωσιν ἦτο δειγμα ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους καὶ σκέπτεται τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν. Τοῦτο δὲ ἔκαμε καὶ ὁ Παῦλος. Διότι τὸν δειβάλλαν ὅτι δὲν ἦταν γνήσιος ἀπόστολος καὶ ὅτι δὲν διέθετε καμμίαν δύναμιν. Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη διὰ νὰ ἀντιπροῦση τὰς κατηγορίας νὰ ἀναφερθῆ εἰς ἐκεῖνα τὰ ὅποια κυρίως ἐδείκνυν τὸ ἀξιωμα του.

Βλέπετε μὲ τί τρόπον παιδαγωγῆσε τοὺς ἀκροατὰς νὰ μὴν καυχῶνται χωρὶς λόγον; Πρῶτον μὲ τὸ νὰ δεῖξῃ ὅτι παρεκινήθη νὰ πράξῃ τοῦτο μόνον ἀπὸ ἀνάγκης, E δεῦτερον μὲ τὸ νὰ ὀνομάσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ παράφρονος καὶ νὰ χρησιμοποίησῃ πολλὰς παρακλήσεις, τρίτον μὲ τὸ νὰ μὴν ἀποκαλύψῃ τὰ πάντα, ἀλλὰ νὰ ἀποκρύψῃ τὰ σημαντικώτερα (καὶ τοῦτο ἐνφ περισσότερο ἀνάγκη νὰ τὸ πράξῃ), τέταρτον μὲ τὸ νὰ χρησιμοποίησῃ ἄλλο πρόσωπον καὶ νὰ εἶπῃ «οἷδα ἀνθρώπον» (B' Κορ. 12, 2) καὶ πέμπτον μὲ τὸ νὰ μὴν ἀναφέρῃ καὶ ἄλλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς του, ἀλλὰ μόνον τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸ ὅποιν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀναφερθῆ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν. Δὲν ἐπῆρετο δὲ εἶπαι ὁ Παῦλος μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ ἐπῆρετο νὰ καυχῆθῆ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἦτο ἀνάγκη νὰ

ὕβριση. 506 A Ἄν καὶ ἀπγορευέτο νὰ ὑβρίσῃ ἀδελφόν, τὸ ἔκαμεν αὐτό, ὅταν ἐκρειάσθη, καὶ μάλιστα κατὰ τέτοιον τρόπον ὥστε νὰ κατορθώσῃ περισσότερα πράγματα μὲ αὐτὸ ἀπὸ ὅσα θὰ κατορθῶνε κανεῖς ἐάν ἐκρησιμοποιήσῃς ἐγκλήματα. Διὰ τοῦτο θεβαίως, ἐνφ καὶ μίαν καὶ δύο φορές ἀποκαλεῖ ἀνοήτους τοὺς Γαλάτας (Γαλ. 3, 1) καὶ τοὺς Κρήτας ἐγαστέρας ἀργίας, καὶ θηρία κωκῶς (Τίτ. 1, 12), σπεφονίνετα καὶ πάλιν μὲ αὐτὸ νικητῆς. Διότι μίς ἐδωκεν ὑπόδειγμα καὶ κανόνα, ὥστε πρὸς ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ἀπομακρόννετα ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ μὴν χρησιμοποιοῦμεν κολακείας καὶ θαυσίας, ἀλλὰ νὰ ποὺς κυριώμεν μὲ τὸν λόγον. Εἰς ἄλλα αὐτὰ ὁ Παῦλος τῆρεῖ πάντοτε τὸ μέτρον καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτύγχανε πάντοτε. Ὅταν ὑβρίζε καὶ ὅταν ἐπιανοῦσε, B ὅταν ἀποστρέφετο καὶ ἔθεράνευεν, ὅταν ὑπερφανεῖτο καὶ ὅταν ἐδείκνυτο μετρώφρων, ὅταν ἐκαυῆτο καὶ ὅταν ἐταλόνεζε τὸν ἑαυτὸν του. Διατί λοιπὸν νὰ ἀπορήτε διὰ τὸ ὅτι ἡ ὑβρις καὶ ἡ κωκολογία φέρουν καλὰ ἀποτελέσματα, ὅταν καὶ φόνος καὶ δόλος καὶ ἀπάτη ἔφεραν ἀγαθὰ ἀποτελέσματα καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην;

Ἄφου λοιπὸν τὰ ἐξητάσαμεν ἄλλα αὐτὰ μὲ σχολαστικότητα, δε θεμιώσομεν τὸν Παῦλον, δε δοξάσομεν τὸν Θεὸν καὶ δε χρησιμοποιήσομεν τὸ παράδειγμα του διὰ νὰ κερδίσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ αἰῶνα ἀγαθὰ, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνάγκη ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις καὶ τὴρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΚΤΗ

Θέλετε σήμερα, ἀγαπητοί μου, ἀφοῦ ἀφήνουμε τὰς μεγάλας καὶ θαυμαστάς πράξεις τοῦ Παύλου νὰ ἀνοικερθῶμεν εἰς αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὁμοῦ νομίζουσι μερικοὶ παρέουσι Ὁ Λαὸς πρὸς κατηγορίαν; Διὰ τὸ θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ αὐτὰ ἀποδεικνύουσιν τὸν Παῦλον λαμπρὸν καὶ μέγαν ὅτι ἀλαγώτερον ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα. Τί εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρεκεῖ λαθὴν πρὸς κατηγορίαν; Ἐκράνη κάποτε, λέγουσι, ὅτι ἐφοδῆθη τὰς πληγὰς. Καὶ θεστικός ἐφάνη, ὅταν ὑπεβλήθη εἰς μαστίγιασιν. Καὶ ὅτι μόνον τότε ἄλλὰ καὶ ἄλλην φορὴν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς πορφυροτάλλιδος, ὅταν ἐδημιούργησε μάλασι ζητήματα εἰς ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀπελευθερώσουν.* Τοῦτο ὁμοῦ δὲν τὸ ἔκαμε διὰ κανένα ἄλλον παρὰ μόνον διὰ τὴν ἀσφάλειάν του καὶ διὰ νὰ ἀποφύγῃ συντήμας ἐπονάληψιν τῶν ἰδίων γεγονότων εἰς θάρος του. Τί θὰ ἤμπορούσαμεν λοιπὸν νὰ εἴπωμεν; *Ὅτι τίποτε δὲν τὸν ἀποδεικνύει τόσο μέγαν καὶ ἀξιοθαύμαστον, ὅσον αὐτὰ ποὺ εἴπωμεν. Ε· Τὸ ὅτι δηλαδὴ, ἐνῷ εἶχεν ψυχὴν ποὺ δὲν ἦτο οὔτε ταλμηρὰ ἀλλὰ οὔτε κατεῖκετο ἀπὸ ἀπόγνωσιν, καὶ ἐνῷ τὸ οἶμα του ὑπέκυπτε κατὰ τοιαύτων πρόπον εἰς τὰ βασανιστήρια καὶ ἔφερεν τὴν μαστίγιασιν, ὅταν τοῦτο κατέστη ἀναγκαῖον ἀπὸ τὰς περιστάσεις παρέβλεψεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θεωροῦνται φοβερὰ καὶ ἐφάνη ἰσόθεος πρὸς τὰς ἀσυνήτους δυνάμεις.

*Ὅταν λοιπὸν τὸν ἴδῃς νὰ τὸν ἑπιπέδουσι διὰ νὰ τὸν μαστιγώσουν καὶ νὰ φοβῆται, ὡς ἐνθυμηθῆς τοὺς λόγους ἐκεῖνους μετὰ τοὺς ὁποῖους ἐξεπέτασε τοὺς οὐρανοὺς καὶ συνηγωνίσθη τοὺς ἀγγέλους ἐπὶ ἡμᾶς κυριόσει 507 Α ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ; Θλίψεαι ἢ στενωπυρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός, ἢ κίνδυνος, ἢ μάκαιρα;» (Ρωμ. 8, 35). Ἄς ἐνθυμηθῆτε ἐπίσης τοὺς λόγους ἐκεῖνους μετὰ τοὺς ὁποῖους λέγει ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτε: «τὸ γὰρ παραυτία ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ'

ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν, αἰώνιον βάρος δόξης καταργήσεται ἡμῖν, μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα» (Β' Κορ. 4, 17-18). Πρόσθεσε εἰς αὐτὰ καὶ τὰς καθημερινὰς θλίψεις καὶ τοὺς καθημερινούς θανάτους. Καὶ ὅταν τὰ ἀνιπληρώθῃς κατὰ αὐτὰ, θαύμαζε τὸν Παῦλον, ἀλλὰ μὴ ἀπογοητεύεσθαι καὶ δι' ἐσὲ τὸν ἑαυτὸν. Διὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον φαίνεται ὡς ὁσθένεια τῆς φύσεως Β εἶναι τὸ ποῦ ὑψηλὸν δείγμα τῆς ἀρετῆς του, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἀνεδεικνύετο τέτοιος, ἐνῷ δὲν ἦτο ἀπληλαγμένος ἀπὸ τὰς ἀνάγκαις τῶν πολλῶν. Ἐπειδὴ τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων θὰ ἤμπορούσε ἴσως νὰ δημιουργήσῃ εἰς μερικὸς τὴν ὑπόνοιαν καὶ νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ ὑποπτευθῶσιν ὅτι ἀνεδεικνύετο τέτοιος, ἐπειδὴ τυχὸν εἶχε πλάσθῃ ἀνίστερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ἐπετρέπετο νὰ ὑποφέρῃ διὰ νὰ πληροφορηθῆς ὅτι, ἐνῷ κατὰ φύσιν ἦτο ὁμοῦ μετὰ τοὺς πολλούς, κατὰ τὴν προθυμίαν δὲν ἦτο μόνον ἀνίστερος ἀπὸ τοὺς πολλούς ἀλλὰ καὶ δικαίος πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Διὰ τὸ μετὰ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν οὐρανοῦ, ὑπέμενε ἀναριθμήτους θανάτους καὶ περικοινοῦσε καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα. C Διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἶπεν ἐκεῖνους τοὺς φοβεροὺς λόγους οἱ ὁποῖοι φαίνονται εἰς τοὺς πολλοὺς ἀπίστευτοι: «Ὅτι νύχνη ἀνόθετα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα (Ρωμ. 9, 3). Διὰ τὸ εἶναι δυνατόν, δὲν τὸ θέλωμεν, νὰ υπερικήσωμεν κατὰ ἀγωνίαν τῆς φύσεως μετὰ τὴν δύναμιν τῆς προθυμίας. Καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀδύνατον δι' ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἔλαβον ἐντολήν ἀπὸ τὸν Χριστόν. Ὅταν προσφέρωμεν δοῆν προθυμίαν διαθέτομεν, ἐμβάλλει καὶ ὁ Θεὸς μέσα μας πολλὴν ἰσχύϊν καὶ εἶται δὲν θὰ ὑποκώψωμεν εἰς τὰ δευρὰ ποὺ πρόκειται νὰ ἔλθουν. Διὰ τὸ νὰ φοβῆθῃ κανεὶς τὰ βασανιστήρια δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτον. D Ἀξιοκατάκριτον εἶναι τὸ νὰ διαπράξῃ κανεὶς κατὰ ἀντίθετον πρὸς τὴν εὐσέθειαν ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τῶν βασανιστηρίων. Ἐπομένως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φοβεῖται τὰ βασανιστήρια ἀλλὰ παρὰ ταῦτα δὲν ὑποκύπτει εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἀποδεικνύεται πολὺ πρὸς ἀξιοθαύμαστον ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δὲν φοβεῖται. Διὰ τὸ μετὰ πρόπον αὐτὸν ἀποδεικνύεται καλύτερα ἢ ἐσωτερικῇ διαθέσει.

Τὸ νὰ φοβῆθῃ κανεὶς τὰ βασανιστήρια εἶναι φυσικόν. Τὸ νὰ μὴ πράξῃ ὁμοῦ τίποτε τὸ ἀνάμικτον ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τῶν βασανιστηρίων εἶναι δείγμα προαρέσεως, ἢ ὁποῖα διαρῶναι τὸ μεκονέκτημα τῆς φύσεως καὶ ἀπειριόσει τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας. Τὸ νὰ λυπῆται κανεὶς ὅποτε δὲν εἶναι ἀμάρτημα, παρὰ μόνον τὸ νὰ εἴη ἢ νὰ πράξῃ κατὰ ἀντίθετον πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰτίας τῆς λύπης. Ἐάν λοιπὸν ἔλεγον ὅτι δὲν ἦτο ἄνθρωπος ὁ Παῦλος, θὰ μοῦ ἀνέφε-

40. Τὴν περὶ τοῦτο ἀφήγησιν εἶπε εἰς τὰς Πράξεις τὸν Ἀποστόλων 16, 144.

ρε κανείς πολλὸ σιωπᾶ Ἐ τὰ ἐλαττώματα τῆς φύσεως διὰ τὴν ἀντιφρόση μὲ τὴν φύσιν τὸν ἰσχυρισμὸν μου. Ὅταν ὁμοίως λέγω καὶ σὺς διαβεβαιῶναι ὅτι ἦτο μὲν ἀνθρώπος ὁμοίως καὶ καθόλου καλύτερος ἀπὸ ἡμᾶς κατὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ἔγινε καλύτερος ἐξ αἰτίας τῆς προαιρέσεώς του, θὰ ἦτο μάταιον νὰ μοῦ ἀναφέρῃ κανείς τὰ παραπάνω, μᾶλλον δὲ δια μίτησον ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ Παύλου. Διότι μὲ αὐτὰ θὰ ἀπεδείκνυτο πόσον μέγας ἦτο ἐκεῖνος, ὥστε μὲ τέτοιαν φύσιν νὰ κατορθώσῃ πράγματα ὑπερφυσικά. Ὅταν δὲ τὸ ἀναφέρῃ κανείς αὐτὰ, δὲν ἐξυψώνει μόνον τὸν Παῦλον, ἀλλὰ καὶ φημίεναι τὰ σῶματα ἐκείνων ⁵⁰⁸ Α οἱ ὁποῖοι ἐπισημαίνονται νὰ ἐπισημαίνωθουν ἀπὸ αὐτὰ καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ ἰσχυρισθῶν τὴν ἀφθὴν ὑπεροχὴν τῆς φύσεως, ἀλλὰ τοὺς σπρώχνει νὰ ἀντιληφθῶν τὸν ζῆλον τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως.

Ἀλλὰ θὰ εἶπουν ὅτι καὶ τὸν θάνατον τὸν ἐφοβήθη κάποτε; Καὶ τοῦτο εἶναι φρονητὸν. Καὶ ὁμοίως αὐτὸς ὁ ἴδιος πού ἐφοβήθη τὸν θάνατον ἔλεγε: «Καὶ γὰρ ἡμεῖς, οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνῳ, στενάζομεν βαρυνόμενοι» (Β' Κορ. 5, 4). Καὶ ἔλασσε πάλιν «ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν» (Ρωμ. 8, 23). Βλέπεις ὅτι ὡς ἀντίτροπον πρὸς τὴν φυσικὴν δαθένειαν φέρει τὴν δόνησιν τῆς προαιρέσεως; Ἐπειδὴ πολλὰς φορὰς καὶ πολλὰ μάρτυρες, ἐνῷ ἐπρόκειτο νὰ ὀδηγηθῶν πρὸς τὸν θάνατον ἐκλύμισαν καὶ Β ἐκυρτέθησαν ἀπὸ φόβου καὶ ἀγανίας. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι περισσότερο ἀξιοθαύμαστοι, διότι, ἐνῷ καὶ αὐτοὶ ἐφοβήθησαν τὸν θάνατον, δὲν τὸν ἀπέφυγον ἀλλὰ τὸν ὑπέμειναν διὰ τὸν Ἰησοῦν. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, ἐνῷ ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον, δὲν ἀπαφεύγει ὅτι τὴν γέννησαν διὰ τὸν ἡγατημένον Ἰησοῦν, καὶ ἐνῷ ἔπρεπε τὸν θάνατον, ἐπιδιώκει νὰ ἀποθάνῃ.

Δὲν ἦτο δὲ μόνον ὁ Παῦλος τέτοιος, ἀλλὰ καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων ἐνῷ εἶπεν εἶπει πολλὰς φορὰς ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ δόσῃ καὶ τὴν ψυχὴν του, ἐφοβεῖτο πάρα πολὺ τὸν θάνατον. Ἀκούσθε λοιπὸν τί τοῦ λέγει ὁ Χριστὸς διὰ τὸν οὐζητοῦσε μαζί του διὰ τὸ θέμα αὐτό: «Ὅταν δὲ γηράσῃς, ζήσοῦσί σε καὶ ἄξουσιν ἔπου οὐ θέλεις» (Ἰω. 21, 18), δεικνύσαν ὅτι ἡ ἀδυναμία ἀφείλετο εἰς τὴν φύσιν καὶ δια εἰς τὴν προαίρεσιν. Διότι ἡ φύσις, Ἐ ἀκόμη καὶ παρὰ τὴν θέλησίν μου, παρουσιάζει τὰ ἰδικά της καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερικήσῃ τὰς ἀδυναμίας της ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὸ θέλει καὶ τὸ ἐπιδιώκει πάρα πολὺ. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν ζημιωνόμεθα, ἀλλὰ καὶ θαυμάζομεθα περισσότερο. Διότι τί κακὸν εἶναι τὸ νὰ φοβῆται κανείς τὸν θάνατον; Πόσον μέγαν ἐγκώμιον εἶναι ἐπίσης, ἐνῷ φοβεῖται κανείς τὸν θάνατον, νὰ μὴ διαπράξῃ ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου καμμίαν δουλοπρέπειαν.

Διότι δὲν εἶναι ἀμάρτημα τὸ νὰ ἔχη κανείς ἐλαττωματικὴν φύσιν, ἀλλὰ τὸ νὰ ὑποκύτῃ εἰς τὰ ἐλαττώματα, ὅπως θεθαίως καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἰσχυρότητος τῆς προαιρέσεως διαρθεῖναι τὴν κακὴν ἐπιπορὴν της εἶναι μέγας καὶ ἀξιοθαύμαστος D καὶ δείκνει μὲ αὐτὴν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς προαιρέσεως καὶ κλείει τὰ σῶματα αὐτῶν πού λέγουν: —Διὰ τὴν δὲν ἐγίνομεν ἐκ φύσεως καλοὶ; —Τί διαφέρει τὸ νὰ εἶμεθα καλοὶ ἐκ φύσεως ἢ ἐκ προαιρέσεως; ἢ: —Πόσον καλύτερον ἐκεῖνου εἶναι τοῦτο; Εἶναι καλύτερον ἐφ' ἑσὸν ἀποφέρει στεφάνου καὶ λαμπρὸν ἀνακήρυξεν τῶν νεκρῶν. Μήπως ὁμοίως τὰ φυσικὰ πράγματα εἶναι πολλὸ ἰσχυρὰ; Ἐάν θέλῃς νὰ ἔχῃς γενναίαν προαίρεσιν, τότε ἡ προαίρεσις γίνεται ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν φύσιν. Ἡ δὲν βλέπεις ὅταν τὰ σῶματα τῶν μαρτύρων κόπτονται ἀπὸ τὰ ἔχη, τὴν μὲν φύσιν νὰ ὑποκύτῃ εἰς τὸν αἰθρον, τὴν δὲ προαίρεσιν νὰ μὴν ὑποτάσσεται εἰς αὐτὸ ὅτι νὰ νικήται. Δὲν εἶδες εἰς τὸν Ἀβραάμ, πέρ μου, Ἐ τὴν προαίρεσιν νὰ νική τὴν φύσιν, διὰν ἀετιάτῃ νὰ θυσιάσῃ τὸ παιδί του, καὶ νὰ ἀποδεικνύεται ἰσχυροτέρα ἀπὸ ἐκείνην; Δὲν εἶδες νὰ συμβαίη τὸ ἴδιον καὶ μὲ τοὺς ἰσὲς παῖδας; Δὲν ἀκούεις καὶ τὴν παροιμίαν πού λέγουν οἱ ἔξω, ὅτι ἡ προαίρεσις γίνεται δευτέρα φύσις ἀπὸ τὴν συνήθειαν; Ἐγὼ δὲ θὰ ἔλεγα ὅτι γίνεται καὶ πρώτη, ὅπως ἀπεδείκθη ἀπὸ τὰ προλεχθέντα.

Βλέπεις ὅτι εἶναι δυνατόν ἡ προαίρεσις νὰ ἔχη καὶ φυσικὴν σταθερότητα διὰν εἶναι γενναία καὶ ἀποφασιστικὴ καὶ ὅτι εἶναι προτιμώτερον νὰ λαμβάνῃ τὸν ἔπαινον ἄρου διαλέξῃ ⁵⁰⁹ Α κανείς καὶ θελήσῃ κάτα-παρὰ διὰν εἶναι ἡγατασμένος νὰ τὸ πρόξῃ. Τοῦτο εἶναι τὸ καλύτερον ἀπὸ ὅλα ὅπως διὰν λέγῃ «ἐπιπαύω μου τὸ σῶμα καὶ δουλοπρέπειαν» (Α' Κορ. 9, 27). Μάλιστα, ἐγὼ τὸν ἔπαινα τότε ἀκριβῶς, διὰν τὸν βλέπω νὰ κατορθῶν τὴν ἀρετὴν δια χωρὶς κόπον, ὥστε νὰ μὴ εὐρίσκουν ἀρραμὰς πρὸς ἀντηρίαν οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν θαυμάζομενοι εἰς τὴν εὐκολίαν τοῦ Παύλου. Καὶ διὰν πάλιν λέγῃ «τῷ κόσμῳ ἐσταύρωμαι» (Γαλ. 6, 14), στεφανώνω τὴν προαίρεσίν του. Διότι εἶναι δυνατόν —καὶ θεθαίως εἶναι— νὰ μὴθῇ κανείς τὴν δόνησιν τῆς φύσεως διὰ τῆς ἐπιμονῆς προαιρέσεως. Καὶ ἂν φέσωμεν εἰς τὸ μέσον τὸν Παῦλον, αὐτὸ τὸ ἀγαλμα τῆς ἀρετῆς, θὰ ἔβωμεν ὅτι τὰ ἀγαθὰ πού παρῶσαν εἰς αὐτὸν ἡ προαίρεσις ἐπέτυχεν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἰσχυρότητα τῆς φύσεως. Β Διότι ὑπέφερε μὲν διὰν ἐκτυπῆτο, καὶ μάλιστα περιφρονούσε τὸν πόνον δια διαγύστερον ἀπὸ τὰς ἰσχυρὰς δυνάμεις; αἱ ὁποῖαι δὲν ὑποφέρουν, ὥστε μπορούμεν νὰ τὸν ἀκούσωμεν νὰ λέγῃ τοὺς λόγους ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι τὸν κάμνουν νὰ μὴ θεωρῆται ὁμοίως πρὸς ἡμᾶς κατὰ

φύσιν. Διότι όταν λέγῃ «ἐμοὶ κόσμος ἐπαύριται, καὶ τὸ κόσμῳ» (Γαλ. 6, 14) καὶ πάλιν «ὧ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ἤ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς» (Γαλ. 2, 20), τί ἄλλο ἢμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς παρὰ μόνον ὅτι ἔφυγε καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ σῶμα του; Τί θὰ εἴπῃ δὲ κανεὶς όταν λέγῃ «ἐδόθη μοι σκόλον τῆ σαρκί, ἀγγε-
λος σατάν» (Β' Κορ. 12, 7); Αὐτὸ δὲ δὲν ἔχει ἄλλον σκο-
πὸν ἀπὸ τὸ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ πόνος σταματοῦσε μόνον εἰς τὸ
σῶμα. Ὅσα ἐπειδὴ δὲν ἐπενοῦσε μέσο, C ἀλλὰ ἐπειδὴ μὲ
τὴν δυνατὴν προαίρεσίν του τὸν ἀπέκρουε καὶ τὸν ἐξεδίωκε.
Τί θὰ εἴπῃ δὲ κανεὶς όταν ἀναφέρῃ καὶ ἄλλα πρὸ ἀξιοθαύμα-
στα ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ όταν καίρῃ διότι ὑποφέρει, καὶ όταν καυ-
χᾶται διὰ τὰ δεσμά του; Τί ἄλλο θὰ ἢμποροῦσε κανεὶς νὰ
εἴπῃ ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅτιον εἶπα, ὅτι δηλοῦσθί τὸ νὰ λέγῃ
«ὑπαπαύξω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύ-
ξας αὐτὸς ἀδόξατος γένηται» (Α' Κορ. 9, 27), ἀποδεικνύσει
τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως. Μὲ αὐτὰ δὲ τὰ ὅποια σὺς εἶπα
ἀποδεικνύεται ἡ εὐγένεια τῆς προαίρεσος.

Διότι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὑπάρχουν καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ
δὲ, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ἔξ αἰτίας τῶν θαυμασίων καὶ τῶν με-
γάλων ἐκείνων ὅτι ὁ Παῦλος ἀνήκει εἰς ἁκαρποτακτὴν D φόν-
οιν καὶ καταληφθῆς ἀπὸ ἀπὸγνῶσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μὴ κα-
τηγρησῆς ἔξ αἰτίας πῶν μικρῶν αὐτῶν τὴν ἀγίαν του ψυ-
χὴν, ἀλλὰ ἄφοῦ καὶ μὲ αὐτὰ πάλιν βοηθῆσθί, νὰ ἀποδιώξῃς
τὴν ἀπὸγνῶσιν, νὰ ὀδηγῆσῃς τὸν ἑαυτὸν σου εἰς καλὰς ἐπι-
στάδας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀναφέρει καὶ τὸ θέμα τῆς χάριτος
τοῦ Θεοῦ μὲ ὑπερβολὴν, μᾶλλον δὲ οὐκ μὲ ὑπερβολὴν ἀλλὰ
μὲ εὐγνωμοσύνην, διὰ νὰ πιστεῖσῃς ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἰδι-
κὸν του. Λέγει δὲ καὶ τὰ σκεπτικὰ μὲ τὴν προθυμίαν, διὰ νὰ
μὴν κομῶσαι καὶ ροχαλιζῆς, ἄφοῦ φορέσῃς τὰ πάντα εἰς
τὸν Θεόν. Καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι δι' ἅλα ὑπάρχουν εἰς τὸν Παῦλον
ἀκριτῆ μέτρα καὶ κανόνες.

Ἀλλὰ ἐκατηφόρα κάποτε E τὸν καλωκαργὸν Ἀλέξαν-
δρον (Β' Τιμ. 4, 14). Καὶ τί σημαίνει τοῦτο; Ὅτι ὁ λόγος
του δὲν ἐκείνηται ἀπὸ θυμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθεί-
ας πόνον. Καὶ δὲν ἐλυπεῖτο διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι
ὁ Ἀλέξανδρος ἀνθρώπινα εἰς τὸ κήρυγμα. «Αἴαν γὰρ ἀνθρώπινα
ταῖς, λέγει, οὐκ εἰς ἐμὲ ἀλλὰ εἰς τοὺς ἡμετέροισ λόγοις» (Β' Τιμ.
4, 15). Ὅποτε ἡ κατὰ δὲν εἴδεικε μόνον τὸν πόθον του διὰ
τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ παρηγοροῦσε καὶ τοὺς μαθητὰς. Ἐπειδὴ
ἦτο φυσικὸν ⁴¹ A νὰ σκανδαλίζωνται, όταν ἔβλεπαν ὅτι αὐ-
τοὶ πρὸ ἐκοντιῶνοντο πρὸς τὸ κήρυγμα δὲν ἐπέθανον τίπο-
τε, διὰ τοῦτο τὸ εἶπεν αὐτὰ. Ἀλλὰ καὶ κάποτε κατηγόρηθη
μερικῶς ἄλλοις λέγων «ἐπερ δίκαιον παρὰ Θεοῦ ἄνταπο-
δοῦναι τοὺς θλίβουσαν ἡμᾶς θλίψιν» (Β' Θεο. 1, 6), ὅτι θε-

βαίως ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τιμαρθεῖν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤ-
θελε νὰ παρηγορῆσῃ ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ὑπέφεραν. Διὰ τοῦ-
το δὲ καὶ προσθέτει «αὐτοῖς τοῖς θλιβομένοις ἀνεσπ» (Β'
Θεο. 1, 7).

Ἐπειδὴ όταν ὁ ἴδιος ὑποφέρῃ κατὰ δυσόρεστον, ἔκρουσε
πῶς φιλοσοφεῖ καὶ πῶς συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς ἀναπά-
λους, λέγων: «λαοδοροῦμενοι εὐλογοῦμεν, δικαίωμενοι ἀνε-
χόμεθα, βλακηνισόμενοι παρακαλοῦμεν» (Α' Κορ. 4, 12-
13). Ἐὰν δὲ εἴλεγε ὅτι αὐτὰ B πρὸ λέγονται ἢ γίνονται
ὑπὲρ τῶν ἄλλων εἶναι ἀποτέλεσμα ὀργῆς, εἶναι καρπὸς νὰ εἴ-
πῃς ὅτι καὶ τὸν Ἐλίμαν ⁴² ἐτύφλωσεν ἀπὸ ὀργῆν καὶ ὄφρυ-
σεν, καὶ ὅτι καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ ὀργῆν ἐφόρνευσε τὸν Ἀνανίαν
καὶ τὴν Σάπφειραν. ⁴³ Ἀλλὰ δὲν εἶναι κανεὶς τόσο ἀνόητος
καὶ ἡλίθιος ὥστε νὰ εἴπῃ τέτοια πράγματα. Τὸν βλέπομεν δὲ
καὶ νὰ λέγῃ καὶ νὰ πράττῃ πολλά, τὰ ὅποια φαίνονται κατώ-
τερα, ἀλλὰ αὐτὰ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια δείκνουν τὴν
ἐπισκεσίαν του. Διότι όταν παραδίῃ εἰς τὸν σατανᾶν αὐτὸν
ὁ ὅποιος ἐφόρνευσε εἰς τὴν Κόρινθον, τὸ πρᾶττει ἀπὸ πολ-
λῆν ὀργῆν καὶ φιλόστοργον διάνοισιν. ⁴⁴ Καὶ τοῦτο τὸ δει-
κνει καὶ μὲ τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν. C Καὶ όταν ἀπέλιθ
τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγῃ «ἐφθάσεν αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέ-
λος» (Α' Θεο. 2, 16), δὲν τὸ πρᾶττει αὐτὸ, ἐπειδὴ κατελή-
φθη τυχὸν ἀπὸ ὀργῆν (διότι τὸν ἀκούεις νὰ προσεύχεται συ-
νεκῶς ὑπὲρ αὐτῶν), ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει νὰ τοὺς φοβίσῃ καὶ
νὰ τοὺς κάμῃ καλύτερους. Ἀλλὰ ὄφρασε τὸν ἱερέα, λέγων,
ὅταν τοῦ εἶπε: «τίπτειν σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖς κεκοινωνημέ-
νοις» (Πράξ. 23, 3). Καὶ ἔξορμεν ὅτι μερικοὶ, δικαιοποιοῦντες
τοῦτα, λέγουν ὅτι τὰ λεχθέντα ἀποτελοῦν προφητείας. Καὶ
ἐγὼ δὲν κατηγορῶ αὐτοὺς πρὸς τὸ λέγουν, διότι συνέβη καὶ
αὐτὸ καὶ ἔτσι ἀπέθανεν ἐκεῖνος. Ἐὰν δὲ κάποιος εἶναι χει-
ρότερος ἐκείνου καὶ ἐπιμένῃ καὶ, κάμουν κατὰ ἀκομὴ πρὸς πε-
ριεργον, τολμήσῃ νὰ εἴπῃ: —Καὶ ἐν D ἦτο προφητεία, διὰτ
ἀπελογεῖτο ὁ Παῦλος λέγων «οὐκ ἤδων ὅτι ἄκαρτερός ἐσσι»
(Πράξ. 23, 5); Τότε θὰ τοῦ εἶπαμεν ὅτι τὸ ἔκαμειν αὐτὸ ὁ
Παῦλος, διὰ νὰ παιδαγωγῆσῃ καὶ νὰ νοουθετῆσῃ τοὺς ἄλλους
νὰ φέρωνται μὲ ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὅπως ἔκανε
καὶ ὁ Χριστός. Διότι ἐντὶ εἶπε πολλά φοδερὰ καὶ ἀνέκουσται
πράγματα διὰ τοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους, λέγων
ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωϋσῆος ἐκάθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ
Φαρισαῖοι πάντα αὐν, ὅσα ἐν λέγων ἡμῶν ποιεῖν, ποιεῖτε»

41. Βλέπε Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, κεφ. 18.

42. Βλέπε Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, κεφ. 6.

43. Βλέπε Α' Κορινθίους 5, 6.

(Ματθ. 23, 2-3).

Έτσι λοιπόν και εδώ ο Παύλος εκρότησε και το δόγμα και επροφύγευσεν εκείνο που επρόκειτο να συμβῆ. Ἐάν δὲ ἀπεμάκρυνε και τὸν Ἰωάννην ἀπὸ κοντοῦ του, τοῦτο τὸ ἔκανε ἀπὸ λόγους προνοίας διὰ τὸ κήρυγμα.⁴⁴ Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι Ε ἐπαρφαρισμένος μετὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ κηρύγματος δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀκηρὸς οὔτε δεῖλος, ἀλλὰ ἀνδρείος και ἰσχυρὸς. Οὔτε πρέπει νὰ ἀναλαμβάνῃ κανεὶς τὸ καλὸν αὐτὸ ἐμπόριον, εἴν δὲν πρόκειται νὰ παραδώσῃ εἰς ἀντάλλαγμα τὴν ψυχὴν του μυριάς φορὰς εἰς θάνατον και κινδύνους, ὅπως λέγει και ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστός: εἰ τις θέλει ἀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν και ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.⁴⁵ Α και ἀκολουθήτω μοι (Ματθ. 16, 24). Διότι ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει τέτοιον διαθέσιμον θάλαται και πολλοὺς ἄλλους. Ὡρλεῖ δὲ περισσότερο, ὅταν κάθεται ἡσυχος και συγκεντρωμένος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, παρὰ ὅταν παρουσιάζεται εἰς τὸ μέσον και σηκώνῃ φορτίον βαρύτερον ἀπὸ τὰς δυνάμεις του, διότι τότε κἀναίει και αὐτὸς και ἐκεῖνοι τὸς ὁποῖους τοῦ ἔχουν ἐμπιστευθῆ.

Διότι πῶς δὲν εἶναι παράλογον, ἐνῷ ὅταν δὲν κατέχῃ κανεὶς τὴν τέχνην τοῦ πλοῦρου και τὴν μάχην πρὸς τὰ κύματα, νὰ μὴν παίρνῃ εἰς τὰ χέρια του τὸ τιμόνι, ἀκόμη και ἐν τὸν πλοῦρον πολλοὶ νὰ τὸ πρῶξῃ, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος ἐξέρχεται διὰ τὸ κήρυγμα νὰ λιγαίνει εἰς αὐτὸ εἰκὴ και ὡς ἔπαυεν και νὰ ἀναλαμβάνῃ πρῶγμα τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ γίνῃ πρῶξενον μυριάς θανάτων; Διότι οὔτε ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοῦρου, οὔτε αὐτὸς ποὺ μονομαχεῖ μετὰ τὰ θηρία, οὔτε αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ μονομαχήσῃ, οὔτε κανεὶς ἄλλος ορεῖται νὰ ἔχῃ τὴν ψυχὴν του τῶσον πρόθυμον Β διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ θανάτους και σφαγὰς, ὅσον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει τὸ κήρυγμα. Διότι οἱ κίνδυνοι εἶναι μεγαλύτεροι και οἱ ἀντίπαλοι εἶναι χειρότεροι και τὸ νὰ σφαγῆ κανεὶς εἶτι δὲν εἶναι κἀτι ἀσημαντόν. Διότι τὸ ἐπιθλον εἶναι ὁ οὐρανός, και ἡ τιμιωρία δι' αὐτοὺς ποὺ ἀπιστοῦν εἶναι τὸ αἰῶνον πῦρ, ἢ ἀπῶλαι δηλαδὴ τῆς ψυχῆς ἢ ἡ σωτηρία.

Ὅσοι δὲ μόνον αὐτοὺς ποὺ ἀναλαμβάνει νὰ κηρύξῃ πρέπει νὰ εἶναι τῶσον ἔτοιμος ἀλλὰ και γενναῖος ὁ πιστός. Διότι προτρέπει τοὺς πάντας νὰ σφάξουν τὸν σταυρὸν και νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Χριστόν. Ἐάν δὲ πρέπει νὰ τὸ κάμουν αὐτὸ ἔλοι, τότε πολὺ περισσότερο οἱ διδάκαλοι και πομπέες, μετὰ τὸ τῶν ὁποῖων συγκατελέγετο τότε και ὁ Ἰωάννης, ὁ λε-

44. Βλέπε τὸ ἐπιστόλιον τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰωάννου (Μάρκου) εἰς τὰς Πρέξεις τῶν Ἀποστόλων 16, 87-88.

γόμενος και Μάρκος. Διὰ τοῦτο και δικαίως ἀπεμακρόνη, διότι, ἐνῷ εἶχε τότε C τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ ἐμπροσθιον μέρος τῆς φάλαγγος, ἐφέρετο μετὰ πολλὴν ἀνανδρίαν. Διὰ τοῦτο και τὸν ἀπεμάκρυνεν ὁ Παῦλος, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἐμπόδιον ἢ ἀκηρία του εἰς τὴν πορείαν τῶν ἄλλων. Ὅταν δὲ λέγῃ ὁ Λουκᾶς ὅτι ἔλαθε χάρις φιλονικίας μετὰ τῶν, μὴ νομίζῃς ὅτι τοῦτο εἶναι ἀμαρτία. Διότι τὸ νὰ ἐξοργισθῆ κανεὶς δὲν εἶναι κακόν, ἀλλὰ τὸ νὰ ἐξοργισθῆ ἀδικῶς και χωρὶς λόγων. Θυμὸς γὰρ ἄδικος, λέγει, οὐκ ἀδικαθήσεται» (Σοφ. Σειρ. 1, 22). Και ὁ Χριστὸς πάλιν: «ὁ ἀρνιόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ» (Ματθ. 5, 22). «Ὅχι ὁ θυμὸς γενναῖος, ἀλλὰ ὁ ἄδικος θυμὸς. Και ὁ προφήτης δὲ λέγει: «ὀργίζεσθε και μὴ ἀμαρτάνετε» (Ψαλμ. 4, 5 Ἐφεσ. 4, 26). Διότι ἐν δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῶμεν τὸ πάθος οὔτε ὅταν τὸ ἀπαιτοῦν αἱ περιστάσεις, ματαίως λοιπὸν και ἀδικῶς μᾶς ἔχει δοθῆ. D Ὅμως δὲν εὐρίσκειται ἐντὸς μας ματαίως. Ὁ δημιουργὸς τὸ ἐφύσεν αὐτὸ τὸ πάθος ἐντὸς μας, διὰ νὰ διεγείρῃ τὴν ναθρότητα και τὴν ἀμέλειαν τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ ἐξυπνῇ τὸν κομῶμενον και χωρὶς θέλων. Και ὅπως ἡ σφαιρηλῆτος δυναμὸν τὸν σῆδρον, εἶτι ἔβαλε και εἰς τὴν διάνοιάν μας τὴν δύναμιν τῆς ὀργῆς, διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιῶμεν ὅπως πρέπει. Διὰ τοῦτο και ὁ Παῦλος τὴν ἐκρημοποίησε πολλὰς φορὰς και ἦτο πῶς ἐπιθυμητός ὅταν ἦτο ὀργιόμενος ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ ἀπλοῦσαν μετὰ ἐπεισεσαν, ἐπειδὴ τὰ πάντα τὰ ἔκανε πρὸς χάριν τοῦ κηρύγματος εἰς τὸν κατέλληλον κορὸν. Διότι ἡ ἐπεισεσα Ε δὲν εἶναι γενναῖος καλόν, παρὰ μόνον ὅταν τὸ ἀπαιτοῦν αἱ περιστάσεις. Ὄποτε, εἴν δὲν συνήρη λόγος και ἐκεῖνη εἶναι ἀκηρία και ἡ ὀργὴ εἶναι θρασύτης.

Ὅλα δὲ αὐτὰ δὲν τὰ εἶπα διὰ νὰ ἀπαλογηθῶ ὑπὲρ τοῦ Παύλου, διότι ὁ Παῦλος δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς γλώσσης μας, και ὁ ἔπαινος του δὲν γίνετι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό.⁵¹² Α Τὰ εἶπα διὰ νὰ παιδαγωγῶ αὐτοὺς ποὺ μετὰ ἡκούσαν νὰ πράττουν τὰ πάντα, ὅταν πρέπει, ὅπως εἶπα και παραπάνω. Διότι εἶτι θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ θναίνωμεν πάντοτε κερδισμένοι και νὰ καταπλεύσωμεν μετὰ πολλὴν εὐκολίαν εἰς τὸν ἀκίαντον λιμένα και νὰ κερδίσωμεν τοὺς ἀπόλυτους σφεπάνους, διὰ τοὺς ὁποῖους εἶβε νὰ γίνωμεν ἔξω διὰ τῆς χάριτος και τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα και ἡ δύναμις πάρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Β Όταν αόποι πού βαστάζουν τὰ βασιλικά σύμβολα μπαίνουν εἰς τὰς πόλεις, καὶ ἰκοῦν πρὶν ἀπὸ αὐτοῦσ ἀϊ σάλληγγες, καὶ προπορεύονται πολλοὶ στρατιῶται, εἶναι συνήθεια νὰ τρέχη ὄλος ὁ κόσμος διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν θάρυτον καὶ νὰ ἴδῃ τὸ βασιλικὸν σύμβολον νὰ τὸ κρατοῦν ὑψηλὰ καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ πού τὸ βαστάζει. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος μπαίνει σήμερον ὅσα εἰς πόλιν ἀλλὰ εἰς τὴν οἰκουμένην, ὅσ πρέζωμεν ὄλοι. Διότι καὶ αὐτὸς βαστάζει σύμβολον ὄσα τοῦ ἐπαγγεῖου βασιλέως C ἀλλὰ τὸν σταυρὸν τοῦ οὐρανίου βασιλέως Χριστοῦ καὶ προπορεύονται ὄσ ἀνθρώποι ἀλλὰ ἀγγελοὶ, καὶ πρὸς πρὶν αὐτοῦ πού βαστάζεται ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ πού τὸ βαστάζει. Ἐὰν δὲ εἰς ἐκεῖνοσ ἀϊ ὄποιοι φροντίζουν μόνον διὰ τὸν προσωπικὸν τὸν ὄκον καὶ δὲν ἐκτελοῦν κανὲν δημόσιον λειτουργημῶν, ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν θεοσὶν τὸν ὄλων φύλακες, ὄπως λέγει καὶ κάποιος: «ὄ ἀγγελος ὄ ρυθμὸς με ἔκ νεότητός μου» (Γεν. 48, 18), πόσον μᾶλλον παραστέκουν ἀϊ ἀγγελικαὶ δυνάμεις ἐκεῖνοσ πού ἔχουν ἀναλάβει ἐπάνω τὸν ὄλοκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ σπείνουν τὸσον μεγάλον ὄγκον διωρεῶν.

Ἐκεῖνοσ μὲν λοιπὸν ὄ ὄποιοι ἔχουν ἀξιοθῆ τὸσον μεγάλης τιμῆσ ἀπὸ τοῦσ κοσμικοῦσ ἔρχοντασ εἶναι ἐνδεδυμένοι μὲ ἰμάτια, ἔχουν σταλισμένον τὸν τράχηλον μὲ χρυσὰ κοσμημῶτα καὶ εἶναι ὄλοκληροὶ λαμπροσπλασμένοι, ὄ δὲ Παῦλος φορεῖν ὄλοσθα D ἐντὶ χρυσοῦ βαστάζει τὸν σταυρὸν κτυπόμενος, ὄποφέρων καὶ λιμοκτονῶν. Ἀλλὰ μὴν κατισυφῶρε ἀγαπητέ μου, διότι καὶ τὸ κοσμημῶ του ἴτο παλὺ καλύτερον καὶ λαμπρότερον ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἀγαπητὸν εἰς τὸν θεόν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ δὲν ἐκουράζετο, ὄταν τὸ ἐκράτει. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστον, ὄτι δηλαδῆ μέσα εἰς τὰ δεσπῶ καὶ τῆσ μοσπιγῶσεσ καὶ τὰ στήματα ἴτο λαμπρότεροσ ἀπὸ ἐκεῖνοσ ὄ ὄποιοι φοροῦν τὴν βασιλικὴν πορφύραν καὶ τὰ διάδημα. ὄτι δὲ ἴτο λαμπρότεροσ ἀπὸ ἐκεῖνοσ καὶ δὲν ἀποτελοῦν καύχημα αὐτῶ πού εἶπασ, τὸ ἀπέδειξαν τὰ ἐνδύματά του. Διότι καὶ γύρια διαδῶματα καὶ δοσθήποτε πορφύρα ἐνδύματα E ἀν θέσεσ ἐπάνω εἰς ἐνοσ ἄρρωστον, δὲν θὰ κατορθώσεσ οὔτε κατ' ἔλαστον νὰ μετράσεσ τὸν πυρετὸν του.

Τὰ ἐργατικά ὄμωσ ἐνδύματα τοῦ Παύλου, ὄταν ἐπιφορῶζαν τὰ σῶματα τῶν ποσόντων ἀπεμόφρυναν ἐκάθε ἀσθένειον. Καὶ ὄκοφλοσ. Διότι ὄν ὄι ἰστοῦ ἀλέπαντεσ τὸ βασιλικὸν σύμβολον δὲν ποδισὸν νὰ ἐπιτεθοῦν ἀλλὰ φεύγουν προτροπῶδη καρὶς νὰ στραφοῦν πρὸς τὰ ὄποια, πολλὸ περισσότερο φεύγουν καὶ ἀϊ ἀσθένεια καὶ ἀϊ δαίμονεσ ὄσαν ἀλέπουν τὸν σταυρὸν. Τὸν ἐκράτει δὲ ὄ Παῦλοσ ὄσα διὰ νὰ τὸν κρατῆ αὐτὸσ μόνον, ἀλλὰ ¹¹³ A διὰ νὰ κάρη καὶ ὄλοσ τοῦσ ἄλλοσ τέτοιοσ καὶ νὰ τοῦσ διδάξῃ, νὰ τὸν κρατοῦν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε: «μητῶσ μου γίνεσθε, καθὸσ ἔχετε τὸσον ἴμωσ» (Φελιπ. 3, 17) καὶ ἄλλοσ: «ἔ εἴθετε καὶ ἰκοῦσθε ἐν ἴμοι, ταῦτα πράσσετε» (Φελιπ. 4, 9). Εἰς ἄλλο σμειὸν δὲ πάλιν «μὴν ἐκαρῶσθῃ σὺ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεῖναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσκειν» (Φελιπ. 1, 29). Διότι τὰ ἀξιομῶτα τῆσ παρούσεσ ζωῆσ τότε φαίνοντασ μεγαλύτερα, ὄταν τὸ κατέχη ἐν καὶ μόνον πρὸσσωπον. Διὰ τὰ πνευματικά ὄμωσ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Καὶ μάλιστα τότε εἶναι λαμπρότερα ἢ τιμῶ, ὄταν εὐρίσκοντασ πολλοὶ εἰς τὴν πρώτην θέσον καὶ ὄταν ὄ τμηόμενοσ δὲν εἶναι μόνον ἐνοσ ἀλλὰ ἔχη κοντὰ του πολλοῦσ πού ἀπολαμβάνουν τὴν ἴδιαν τιμῶν.

Βλέπετε λοιπὸν ὄλοσ αὐτοῦσ πού βαστάζουν σύμβολα καὶ τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοῦσ νὰ βαστάξῃ τὸν ὄνομα του ἐνώπιον τοῦσ B καὶ βασιλέων καὶ τὸν Παῦλον ἐνώπιον τῆσ γενένησ καὶ τῆσ κολάσεωσ. Ἀλλὰ δὲν τὸ εἶπεν ὄσα, διότι ἐκεῖνοσ δὲν μπορούσαν νὰ τὸ ἀνθέξουν. Εἶδεσ πόση ἀρετὴν ἴμορεῖ νὰ δεχθῆ ἢ φύσεσ μου; ὄτι δὲν εἶναι τίποτε παλιμπῶτερον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον, ὄκαμῃ καὶ ὄταν μὲν θητῶσ; Διότι, τὶ μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὸ μπορούεσ νὰ μὸ ἀνοφῆρεσ; Τῷ δὲ ἴσοσ; Πόσον ἀγγέλωσ δὲ καὶ ἀροαγγέλωσ εἶναι ὄκόσωσ ἐκεῖνοσ ὄ ὄποιοσ εἶπε τὸν λόγον αὐτόν; Διότι ἐκεῖνοσ ὄ ὄποιοσ μὲ θνητὸν καὶ φθορτόν σῶμα ἔδωκε τὰ πάντα διὰ τὸν Χριστόν, ἐκεῖνο δηλαδῆ τῶν ὄποίων ἴτο κύρωσ ἢ μάλλον ἐκεῖνο τῶν ὄποίων δὲν ἴτο — διότι ἔδωσε καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ ταπεινὰ καὶ τὴν ὄπόλοπον κτίων —, ὄν ἴτο C κατὰ φῶσον ἀκόμωτοσ, τὶ δὲν θὰ ἔλεγε, τὶ δὲν θὰ ἔκανε; Διότι καὶ τοῦσ ἀγγέλωσ, διὰ τοῦτο τοῦσ θαυμάζω, ὄτι ἀπέκτησαν τέτοιασ τιμῶν καὶ ὄσα διότι ἴσαν ἀκόμωτοι — ἐπειδὴ καὶ ὄ διάβολοσ εἶναι ἀκόμωτοσ καὶ ὄρωτοσ ἀλλὰ εἶναι κερῶτεροσ ἀπὸ ὄλοσ ἐπειδὴ ἀντετάθη εἰς τὸν δημιουργὸν του Θεόν. Ἐνεκα τοῦτοσ καὶ ὄ ἀνθρώποι λέγομεν ὄσα εἶναι δυστυχεῖσ ὄσα ὄταν τοῦσ ἴσωμεν νὰ ἔχουν σῶμα, ἀλλὰ ὄταν τοῦσ ἴσωμεν νὰ μὴν τὴν χρησιμοποιοῦν ὄπως πρέπει. Ἐπειδὴ καὶ ὄ Παῦλοσ εἶσε σῶμα. ὄ Πῶσ λοιπὸν ἔγινεν ὄ Παῦλοσ τέτοιοσ; Καὶ μὲ τὰς ἰδικὰσ

του δυνάμεις και με την βοήθειαν του Θεού. Τὸν ἐξορίσθη δὲ ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ὁ Ἰῶς δάδετε τὴν δύναμιν. Διότι ὁ Θεὸς δὲν μεροληπτεῖ ὑπὲρ αὐθενός.

Ἐάν δὲ βλεψῆς: Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ τὸν μιμηθῶν ἐκεῖνοι, δικαιοῦσι λέγει: «Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς κατέγω Χριστοῦ». Ἐκεῖνος ἔγινε μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ δὲν μπορεῖς νὰ γίνῃς οὔτε αὐτοῦ ποὺ εἶναι σύνδουλός σου; Ἐκεῖνος ἠθέλησε νὰ ἀμοίωσῃ πρὸς τὸν Κύριον, ἐπὶ δὲν μπορεῖς οὔτε εἰς τὸν ἀμόδιόν σου νὰ ἀμοίωσῃς; Καὶ τί θὰ ἀπολογηθῆς δι' αὐτό;

Καὶ πῶς τὸν Εἰμιμήθη, θὰ εἴη κανεὶς; Τοῦτο πρόειξε τὸ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τοῦ προοίμιον ἀκόμη. Ἀνῆλθεν ἐπειδὴ εἶπε τόσο μεγάλην φλόγα ἀπὸ τὰς θείας πηγῆς, ὥστε δὲν ἐκρεάσθη οὔτε νὰ ἀναμένῃ νὰ εὖρη διδάσκαλον. Διότι δὲν ἐπερίμενον οὔτε τὸν Πέτρον, οὔτε πῆγε πρὸς τὸν Ἰάκωβον, οὔτε πρὸς κανένα ἄλλον, ἀλλὰ ἀνυμφαθεὶς ἀπὸ τὴν προθυμίαν ἐξεστράτευσε τόσο πάλιν τὴν πόλιν, ὥστε νὰ ἀπρωθῆ ἑνωτικῶν τοῦ αἰκλήρος πόλεμος. Ἐπειδὴ καὶ θῆν ἦτο Ἰουδαῖος ἔκανε πράγματα ἀνώτερα ἀπὸ τὰς δυνάμεις του, οἷστων εἰς τὰ θεαυά, συλλαμβάνων διὰ τῆς βίας καὶ προβαίνων εἰς δημώσεις. Ἔτσι καὶ ὁ Μωϋσῆς, 314 Α μολονότι δὲν τὸν εἶχε χειροτονήσαι κανεὶς, ἠμπούσαε τὴν δόξαν τῶν βορβάρων κατὰ τῶν συμπατριωτῶν του. Διότι αὐτὰ εἶναι ἀπόδειξὶς γενναίας ψυχῆς καὶ ἐλευθέρου φρονήματος, τὸ ὅποιον δὲν ἀνέεται νὰ σκαπῆ ἐμφορὸς εἰς τὰ κακὰ τῶν ἄλλων, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν τὴν ἐξη ἐμφορτίσει κανεὶς μετὰ τὸ ἔργον αὐτό. Τὸ ὅτι δὲ δικαίως ἀνέλαβε τὸν ρόλον τοῦ προστάτου, τὸ ἀπέδειξεν ὁ Θεὸς, θῆν τὸν ἐκάλεσε καὶ τὸν ἔταξεν εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἐκ τῶν ὑπερέων.

Τοῦτο ἐπραξεν ὁ Θεὸς καὶ εἰς τὴν περίπτωση τῶ Παύλου. Διότι τὸ ὅτι ὁ Παῦλος ἐνήργησε σκαπὸ μετὰ τὸ νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας, τὸ ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς ἄφρο τὸν, ὑδῆγησε γρήγορα εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν διδασκάλων. Διότι ἂν μὲν ἀνελάμβανον τὸ ἔργον τοῦτο ἀπὸ φιλοδοξίαν, ἀγάπην πρὸς τὴν πρωτοκαθεδρίαν B καὶ διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν καὶ νὰ ὑπηρετήσουν τοὺς ἑαυτοὺς των, ἐλόγως θὰ μπορούσαν νὰ κατηγορηθῶν. Ἄφρο ὅμως ἀγάπησαν τοὺς κινδύνους καὶ ἐπέσταν εἰς τοὺς ἐπιπτώσεις των θανάτου διὰ νὰ αἰώσουν ὅλους τοὺς ἄλλους, ποῖος εἶναι τὸσον ἄλλιος, ὥστε νὰ κατηγορηθῇ τόσο μεγάλην προθυμίαν; Διότι τὸ ὅτι τὰ ἔκανον αὐτὰ ἐπειδὴ ἐπεδίωκαν τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποὺ ἐκάνοντο, τὸ ἐφανέρωσε καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κατιστορέη ἐπέστην οἱ ὅποιος χωρὶς νὰ τὸ ἀέξουν ἀπέκτησαν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτήν. Διότι καὶ ἄλλος φορὰς ἔχουν

ἀναλάβει καὶ ἄλλοι ἀπέκληται τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν προστασίαν, ἀλλὰ ἀπέθανον βίαι, ἄλλοι κατακείμενοι καὶ ἄλλοι κοπιώσαντες ἀπὸ τὴν γῆν, ἢ ὅποια ἦνασεν. Διότι δὲν τὸ ἔκαναν αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προστατεύσουν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν πρωτοκαθεδρίαν. C Εἰσοπήθησαν εἰς τὴν βασιλείαν ὁ Ὄξιος, ἀλλὰ ἐμφορήθη μετὰ λέπρον.⁴⁵ Εἰσοπήθησε καὶ ὁ Σήμεν, ἀλλὰ καταδικάσθη καὶ ἐκινδύνευσε νὰ ἀποθῆν.⁴⁶ Εἰσοπήθησε καὶ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ ἐστεφανώθη ὡς μετὰ ἱεροσύνην καὶ τῆς ἀλλὰ μετὰ δικαιοσύνην, κόπους καὶ κινδύνους. Καὶ ἐπειδὴ εἰσοπήθησαν ἀπὸ πολλῶν ζῆλον καὶ προθυμίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐστεφανώθη καὶ ἔλαβε λοιπρότητα ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν. Διότι ὅπως ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἔχει ἐκλεγῆ ἀρχων, ἐάν δὲν χρηματικῶς σκαπὸ τὴν ἐξουσίαν εἶναι ἔλας μεγαλυτέρας τιμῆς, D ἔτσι καὶ θῆν δὲν χειροτονηθῆ κανεὶς καὶ ὅμως διορίζεται οὐστὰ — δὲν ἀνοφέρομαι εἰς τὴν ἱεροσύνην, ἀλλὰ εἰς τὰ ἀξιώματα ποὺ ἔχουν σχέση μετὰ τὴν φροντίδα τῶν πολλῶν —, τότε ἀέξει τὸ πᾶν. Διὰ τοῦτο δὲν ἐκάθισεν ἡσυχος καὶ δὲν ἀνέμενον οὔτε μίαν ἡμέραν ὁ Παῦλος, ὁ ὅποιος ἦτο ἀρημηκώτερος ἀπὸ τὴν φωτίαν, ἀλλὰ ταυτοκόπως μετὰ τὴν ἰσχύον του ἀπὸ τὴν ἱερὴν πηγὴν τῶν ὁδῶν ἦνασε μέσα του ἰσχυρὰ φλόγα καὶ δὲν ἔλασεν ὑπὲρ θῆν του οὔτε κινδύνους, οὔτε τὴν κλειψὴν καὶ τὴν κατασκότην ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων, οὔτε τὸ ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐπίστευαν, οὔτε τίποτε ἄλλο σκαπὸ μετὰ αὐτὰ. Καὶ ἄφρο ἔλασεν ἄλλους ἀφθαλμοὺς, τοὺς ἀφθαλμοὺς τῆς ἀγάπης, E καὶ ἄλλην δόξαν, ἐξεκότη μετὰ μεγάλην ὀρμὴν ὡς κηρύττον παρασύρον ὅλα τὰ δόγματα τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀποδεκνῶν μετὰ τὰς Γραφὰς ὅτι ὁ παρουσιασθεὶς ἦτο ὁ Χριστός. Ἄν καὶ δὲν εἶχε λάθει, θεθαίως, ἀκόμη πολλὰς δωρεὰς τῆς χάριτος καὶ δὲν εἶκεν ἀέωθῆ ἀκόμη νὰ λάθῃ τόσο ἅγιον Πνεῦμα, ἐμφορήθη ὅμως ὁμῆς ἀπὸ τῶν ζῆλων καὶ μετὰ τὴν ψυχὴν του ποὺ ἐθανατώνετο καθημερινῶς ἐπραττε τὰ πάντα. Καὶ ὡσὶν νὰ ἤθελε νὰ ἀπολογηθῆ διὰ τὸν χρόνον ὁ ὅποιος εἶχε περῶσει, ἐπραττε κατὰ τέτοιον τρόπον τὰ πάντα καὶ κατέγινε μετὰ ἐπιμέλειαν μετὰ τὸ ἔργον, 515 Α οἷστων τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ πλεόν ἐπίπνον μέρος τοῦ πολέμου τὸ ὅποσον ἦτο γεμῆτο ἀπὸ κινδύνους καὶ φάσεις.

Καὶ ὅμως ἐνῶ ἦτο τόσο πολυμῶς καὶ ὀρηκτῶς καὶ ἀέμειπε φλόγα, ἦτο πάλιν πολὺ εὐπειθεὶς καὶ ὑπάκουος εἰς τοὺς διδασκάλους, ὥστε νὰ μὴν τοὺς ἀντισταθῆ πρὸς τὴν τῶσιν ὀρμὴν τῆς προθυμίας του. Διότι καὶ τότε, θῆν ἐθε-

45. Βλέπε B' Παραπομπῶν, κεφ. 26.

46. Βλέπε Παράβ. τῶν Ἀποστόλων 8, 24.

μαίνετο πάρα πολύ και ήτο οὖν μαινόμενος ἀπὸ τὴν προθυμίαν και ἤλθαν και τοῦ εἶπαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀνακαρτήσῃ εἰς τὴν Ταραῶν και τὴν Καισάρειαν, δὲν ἀντεστάθη. Καὶ ὅταν τοῦ εἶπαν ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸν κατεδάσουν μὲ σκηνὴ ἀπὸ τὸ τεῖχος, τὸ ἠγάθη. Τὸν ἐσημβούλευσαν νὰ ἑρρίζετα και δὲν ἀντεστάθη. Τοῦ εἶπαν νὰ μὴν εἰσέλθῃ εἰς τὸ θέατρον και ὑπήκουσεν. Ἔπει ἕνας ἦτο παινοῦ και πάντα ὁ σκοπὸς του, τὸ συμφέρον τῶν πιστῶν, ἡ εἰρήνη, ἡ ὁμόνοια. Καὶ πάντα Ἐ δὲ διαφύλασσε τὸν ἑαυτὸν του πρὸς χάριν τοῦ κυριῦματός. Ὡστε ὅταν ἀκούσῃς ὅτι στέλνει τὸν ἀνεμίαν του πρὸς τὸν κληδάρκον ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διαφυλάξῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τοῦ κινδύνου, και ὅταν ἐπακαλήτῃ τὸν καισαρὰ, και ὅταν ἐπειγεται νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Ρώμην, μὴ νομίσης ὅτι οἱ λόγοι αὐτοὶ προδίδου ἀνανδρίαν.

Διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος στενάζει ἐπειδὴ ἤλθεν εἰς τὴν ζωὴν αὐτήν, πῶς δὲν θὰ προτιμοῦσε νὰ εἶναι μαζί με τὸν Χριστόν; Καὶ ἐκεῖνος ὁ ὅποιος κατερόνησε τοὺς οὐρανοὺς και τοὺς ἀγγέλους διὰ τὸν Χριστόν, πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἐπιθυμῆσῃ νὰ παρόντα; Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τὸ ἔκαμεν αὐτό; Διὰ νὰ ἀσκαληθῇ μετὰ τὴν κτήρυγια και νὰ φύγῃ μαζί με πολλοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοι σφεραναμιένους. Ὁ Διότι ἐροῦντο μὴπως τυχὸν ἀνακαίρουσε ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν πιωχὸς, χωρὶς νὰ εἶπῃ ἐπιτόκει τὴν σωτηρίαν τῶν πολλῶν. Διὰ τοῦτο και ἔλεγε· ἐπὶ γὰρ ἐπιμείνει τῇ σαρκί, ἀναγκαῖότερον δι' ἡμᾶς (Φιλιπ. 1, 24). Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν και ἐπειδὴ ἐδίωκεν ὅτι τὸ δικαστήριον θὰ ἔδωκεν ἀδικαστικὴν ἀπόκρισιν δι' αὐτόν, ὅπως εἶπε και ὁ Φῆτος, ἐπεκαλέσθη τὸν Καισαρὰ. «Ἀπολύσθητι ἐδύνατο ὁ ἀνθρώπος αὐτός, εἰ μὴ ἐπεκαλέσθητο Καισαρὰ» (Πράξ. 26, 32). Καὶ ἐνφ' ἐσθῆθ και ὠδηγήθη μετὰ πολλοὺς ἄλλους καταδικάτους, οἱ ὅποιοι εἶχαν διαπράξει ἀναρτίμητα κακοσχηματα, δὲν ἐντρέπετο νὰ εἶναι δεμένος μαζί των, ἀλλὰ Ἐ και ἔφροντιζε δι' ἄλλους τοὺς συμπάλλοντας, ἂν και ὁ ἴδιος και θάρρος διέθετεν και θηνώριζεν ὅτι ἦτο ἀσφαλῆς. Καὶ ἔπρεπε ὡσην θάλασσαν δεμένος και ἐκαίρετο ὡσάν νὰ τὸν προέπειπαν εἰς μέγα ἄξιωμα. Διότι πράγματι τοῦ ἐπεφυλάσαστο μέγα κατόρθωμα, ἡ διόρθωσις τῆς Ρώμης.

Παρά ταῦτα ὅμως δὲν ἐδειξεν ἀδιαφορίαν και δι' αὐτοὺς ποὺ ἦσαν εἰς τὸ πλοῖον, ἀλλὰ και ἐκεῖνοὺς τοὺς ἐπαρηγόρησεν, διηγηθεὶς τὸ ὄραμα του ἀπὸ τὸν ἀπλοῦ ἐπιπροφοροῦντο ὅτι ἐπάντες οἱ πλεονεκται μετ' αὐτοῦ δι' αὐτὸν οἰκόντασ (Πράξ. 27, 24). Τοῦτο δὲ τὸ ἔκαμεν ὅτι διὰ νὰ ἐξυψωθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς κἀμῃ νὰ τὸν πιστεύουσιν. Διὰ τοῦτο και ὁ Θεὸς Ἐ ἐπέτρεψε νὰ τραυματίσῃ ἡ θάλασσα, διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ χάρις τοῦ Παύλου και μετὰ αὐτὰ εἰς τὰ ὅποια τὸν παρή-

κούσαν και μετὰ αὐτὰ εἰς τὰ ὅποια τὸν ὑπέκουσαν. Διότι τοὺς εἶπε συμβουλεύσει νὰ μὴν ἀπαυτελεύουσιν, και τὸν παρήκουσαν και περιέπεσαν εἰς θανάσιμον κίνδυνον. Καὶ ὅμως παρὰ πάντα δὲν τοὺς ἐφρόνηθῃ θανατοῦσας, ἀλλὰ ἔφροντιζε δι' αὐτοὺς, ὅπως ὁ πατέρας διὰ τὰ παιδιά του, και ἔκαμε τὰ πάντα διὰ νὰ μὴν καθῆ κακοί.

Ὅταν δὲ ἔφρασε και εἰς τὴν Ρώμην, 316 Α μετὰ πόσην ἐπέτασαν δὲν συνελήθει και ἐκεῖ; Πῶς δὲ ἔκλεσε τὰ στήματα τῶν ἀποστόλων χωρὶς νὰ θῆλῃ τὴν ἐλευθερίαν των; Καὶ δὲν ἐπαμύτησε μόνον μέγαρις ἐδῶ, ἀλλὰ ὡς ἐκεῖ ἔπρεπε και εἰς τὴν Ἰστανίαν. Διότι ὅταν ἐκινδύνευεν, ἔπαινε περισσότερο θάρρος και ἐγίνετο ταληρότερος ἐξ αἰτίας τοῦ κινδύνου. Ὅχι δὲ μόνον αὐτοὺς ἀλλὰ και οἱ μαθηταὶ του ἐξ αἰτίας του. Διότι ὅπως, ἔην τὸν ἐβλεπαν νὰ ὑποκύπτῃ και νὰ γίνετα δειλότερος, θὰ ὑποκαρούσαν ἰσους και αὐτοί, ἔτσι και ἐπειδὴ τὸν εἶδον νὰ γίνετα πῶ ἀνδρελος και νὰ ἐξεγείρεται και νὰ ἐπιτίθετα μετὰ περισσότεραν ὀρμήν, ἐκάρουσαν μετὰ θάρρος. Φανερόντων δὲ τοῦτο ἔλεγεν· «Ὡς τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν, πεποιθότας Ἐ τοὺς δεσμοῖς μου, περισσότερας τολμῶν ἀρόθως τὸν λόγον λαλεῖν» (Φιλιπ. 1, 14). Διότι ὅταν ὁ στρατηγὸς εἶναι γενναῖος και δὲν ἀράζει μόνον και φρονεῖται, ἀλλὰ και πληγνύεται, κάνει τοὺς στρατιώτας του πῶ παρόττολους και μάλιστα περισσότερον ὅταν πληγνύεται παρὰ ὅταν πληγνύη. Διότι ὅταν τὸν ἴδουσι λουκρμένον μετὰ αἰματα και τραυματισμένον και παρὰ ταῦτα νὰ μὴν ὑποχωρῇ πρὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ νὰ στέκεται μετὰ γενναίτητα και μετὰ πάλῃνον δόρυ νὰ κτυπῇ τοὺς ἀνταγῆλους χωρὶς νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τοὺς πόνοὺς, ἐπιτίθενται και αὐτὰ μετὰ περισσότεραν ὀρμήν.

Τοῦτο λοιπὸν συνέθη και μετὰ τὸν Παῦλον. Ἐπειδὴ τὸν Ἐ ἐβλεπαν φυλακισμένον νὰ κηρύσῃ εἰς τὴν φυλακίαν και ἐνφ' ἐρασιγνύετο νὰ ὑποτάσῃ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐμασῆσαν, ἔπαιναν περισσότερο θάρρος νὰ κηρύσουσιν. Διὰ νὰ δηλώσῃ δὲ τὸ γεγονός τοῦτο και ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ἀπλῶς «πεποιθότας» ἀλλὰ προσέθεσε περισσότερας τολμῶν ἀρόθως τὸν λόγον λαλεῖν». Τοῦτόστιν περισσότερο τῶρα παρὰ ὅταν ἦσαν ἐλεύθεροι, ἐκάρουσαν χωρὶς φόβον οἱ ἀδελφοί. Τότε ὅποιοιτοσ και αὐτοὺς περισσότεραν προθυμίαν, διότι τότε ἐξεγείρετο περισσότερο κατὰ τῶν ἐχθρῶν, και οἱ πρόσθετα δυνατοὶ Ἐ τοῦ ἐδιδαν περισσότεραν παρηγορίαν και περισσότερο θάρρος. Ἐφυλακίσθη λοιπὸν κάποτε και ἔλαμψε τῶσων ὡσε νὰ παράξῃ τὰ θεμέλια, νὰ ἀνοίξῃ τὰς θύρας, νὰ κἀμῃ ὡσάν του τὸν δεσμοφύλακα⁴⁷ και νὰ μεταπέσῃ σε-

47. Ἐἶπε Παῦλος τὸν Ἀποστόλων, κερ. 16.

δὸν τὸν δικαστὴν του,⁴⁸ ὥστε νὰ λέγῃ ἐν ἀλλοίς με πείθετε κριστιανὸν γενέσθαι» (Πράξ. 26, 28). Ἄλλοτε πόλιν ἐλάθη-
βολήθη καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν ποὺ τὸν ἐλυθοδόλησε τὴν
ἀδήγησεν εἰς τὴν πόλιν.

Τὸν ἐκάλεσαν, ὡς μέλλοντες νὰ τὸν δικάσουν, ἄλλοτε
μὲν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἄλλοτε Ἐ οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ οἱ δικασταὶ
τοῦ ἔγινον μαθηταί. Οἱ ἀντίδοκοι ἔγινον ὑπήκοοι! Καὶ ὅπως
ἡ φωτιὰ ποὺ θὰ πῆσῃ εἰς διάφορα ὄλκω δυνάμειοι περι-
οσώτερον καὶ παίρνει δόναμι ἀπὸ τὸ ὄλκω ποὺ θροῖσεται
κότῃ της, ἔτσι καὶ ἡ γλώσσα τοῦ Παύλου ἐκέρδιον ἐκείνους
πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπάλησεν, καὶ ἐκείνοι ποὺ τὸν ἐπολεμοῦ-
σαν, ἀικαλυπτοσθέντες ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἔγινον γρήγο-
ρα τροφή εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν φωτιὰν καὶ με σισπὸς
ὁ λόγος ἔγγιναντίνετο ἀκόμη περισσώτερον καὶ ἐπροχωροῦ-
σε καὶ εἰς ἄλλους. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον: «Ἄδδεται, ἀλλ' ὁ
λόγος οὐ δέδεται» (Β' Τιμ. 2, 9). Τὸν ἐξώριζαν ⁵¹⁷ Α καὶ
τὸ γεγονός τοῦτο ἀπετέλει δίωξι. Εἰς τὴν πραγματικότητα
ὅμως ἦτο ἀποστολὴ διδασκάλων. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἔκαναν
οἱ φίλοι καὶ οἱ ὁμοφρονούσιντες τὸ ἔκαναν οἱ ἐχθροί, οἱ ὁποῖοι
δὲν τοῦ ἐπέτρεπον νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ εἰς ἓνα τόπον, ἀλ-
λὰ με τὰς ἐπιβουλὰς καὶ τὰς διώξεις τῶν περιέτερον παντοῦ
τὸν ἱσπρὸν, ὥστε ν' ἀκοῦσων ὄλοι τοὺς λόγους τοῦ. Τὸν ἔ-
δεσαν πάλιν καὶ τὸν ἐξηρέθησαν περισσώτερον. Ἐξώρισαν
τοὺς μαθητὰς καὶ ἐστειλαν διδασκάλους εἰς αὐτοὺς ποὺ δὲν
εἶχαν. Τὸν ἀδήγησαν εἰς μεγαλύτερον δικαστήριον καὶ ἀφέ-
λησαν μεγαλυτέραν πόλιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπενεχωροῦντο
οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ αἰτίας τῶν ἀποστόλων καὶ ἔλεγον: «Ἦ' ποιη-
σομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις. Με αὐτὰ ποὺ ἐπιχειροῦμεν
ἐναντίον τῶν τοῖς ἐνδυναμώμενον καὶ τοῖς πληθύνοντων.
Τὸν παρέδωκαν εἰς τὸν δεσμοφύλακα Β διὰ νὰ τὸν φυλάξῃ
με προσοχήν, ἀλλὰ ὁ δεσμοφύλαξ ἐδέθη ἀπὸ τὸν Παῦλον με
ἀκόμη μεγαλυτέραν προσοχήν. Τὸν ἐστειλαν με δεσμοφύλα-
κος διὰ νὰ μὴν δραστητεύσῃ. Αὐτὸς δὲ κατήχησε τοὺς δε-
σμοφύλακας. Τὸν ἐστειλαν μέσῃ θαλάσσης διὰ νὰ τὸν βοη-
θήσουν ἔστω καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν νὰ διανόσῃ συντό-
μας τὴν ὁδόν, καὶ τὸ ναύτηιον ποὺ ἐμεσολάθησεν ἔγινον ἀ-
φορητὴ νὰ κατηχήσῃ τοὺς συμπελόντας. Ἀπειλοῦσαν με ἀ-
ρία βασανιστήρια διὰ νὰ σταματήσῃ τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ αὐτὸ
ἐδυναμώμενον ὄλο καὶ περισσώτερον. Καὶ ὅπως ἔλεγον διὰ τὸν
Κύριον «ἐποικτενύμενον αὐτόν, ἵνα μὴ ἔλθωσιν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ
ἀρκοῖσι καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ τὸ ἔθνος» (Ἰω. 11, 48) καὶ
συνέβη τὸ ἀντίθετον — ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸν ἐρόνευσαν C ὁ

48. Τὸν ἐκαλεῖ Ἀγρίππας. Βλ. Πράξ. 26, 29-31.

πεδούλωσαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν πόλιν τῶν, καὶ
ἐκεῖνα ποὺ ἐνόμιζαν ἐπιπέδα διὰ τὸ κήρυγμα ἔγινον ὑποση-
θησὰ δι' αὐτό — ἔτσι καὶ ὅταν ἐσφύρισεν ὁ Παῦλος, αὐτὰ
ποὺ μετεχειροῦντο διὰ νὰ σταματήσουν τὸ κήρυγμα, τὸ ἐ-
δυναμώμενον καὶ τὸ ἀνύμωνον εἰς ἀπερήρατον ὄρος.

Δι' ἄλλα αὐτὰ λοιπὸν ἔς εὐχαριστήσομεν τὸν ἐρευρετα-
κὸν Θεόν, ἔς μακαρίσομεν τὸν Παῦλον καὶ ἔς προσευχεθῶ-
μεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἔβω ἀγαθὰ με τὴν χάριν καὶ
τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ
ὁποῖου καὶ μαζί με τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον
Πνεῦμα ἀντίκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.